વિલાસ સુંદરી.

ભાગ ૧ મો.

વિલાસ સુંદરી

અને

અદ્ભુત જાદુનો પલંગ.

ભાગ ૫ મો.

287

રચનાર

મગનજી [illegible]ોતમ [illegible]

[illegible] રોડ—મુ[illegible]બાઈ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુકસેલર-મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે.

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

અમદાવાદ—શ્રી ભાગ્યોદય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
જેઠાલાલ દેવશંકર દવેએ છાપ્યું.

પ્રત ૪૦૦૦ આવૃત્તિ ત્રીજી સને ૧૯૨૮

કીમત આઠ આના.

ગુજરાતી મોટરગાઇડ.

૧-૨-૩-૪-૫-૬ અને ૮ સીલેન્ડરની મોટરગાડી ચલાવવાની માહીતી આપનારૂં પુસ્તક.

આમા એંનજીન અને તેના ચાર સ્ટ્રેક, સકશન સ્ટ્રેક અને ઇનલેટ સ્ટ્રોક કૉંપરેશન સ્ટ્રોક. પાવર સ્ટ્રોક. એકઝોસ્ટ સ્ટ્રોક વાલ્વ એન્ડ કેમ, ડબલ દાંતાનું કેમ શાફટ. વ્હીલ્સના ટાઇમીંગ. વ્હીલ્સના ટાઇમીંગ વીગેરે પેટરોલ, કરન્ટ રેટર, તથા કારબ્યુરેટર, બેટરી તૈયાર કરવાની રીત, એકયુમ્યુલેટર ચાર્જીંગ ઇનડકશન કોઇલ સ્પાર્કિંગ પ્લગ, કોનટેકટ બ્રેકર વોલ્ટ મિટર, ઇનશુલેટેડ વાયર ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, ઓસમેગ ટિક મેક એન્ડ બ્રેક સ્પાર્કિંગ પ્લગ મેગનેટો આર્મેચર, મેગનેટો કોન્ટેકટ બ્રેકર અને ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, ટાઇમીંગ કીપરનો મેગનેટો કેમ બેસાડવો, સીંગલ સીલેન્ડર ડાયાગ્રામ વાયરીંગ પ્લગ અને ચાર સીલેન્ડરનું વાયરીંગ સીલેન્ડર. ફાયરીંગ ઓર્ડર, ડબલ સીલેન્ડરના કોક, ત્રણ સિલેન્ડરના એન્જીનની માહેતી, છ સીલેન્ડરના એંજીનનો કોક, વાયરીંગ વોટર કુલીંગ સીસ્ટીમ, ટયુબ્યુલર રેડિએટર, થર્મોસાઇફન વોટર કુલીંગ સિસ્ટીમ, વોટર પંપ કલચેસ, લેધરકોનકલચ પ્લેટ-સરફેસીંગ કરવનારા મોટીપ્લેટ કરનારી નાના પ્લેટ. કંપલીટ કલચપ્લેટ, ડિફરન સિયલ ગિયર ચેનગીયર સ્ટિયરીંગ ગિયર, લેદર બાઇન્ડીગ હેન્ડબ્રેક, ઇનટર્નલ એકસ પેડીંગબ્રેક થ્રોટલ લિવર અને એકસલીરેટર, ગવર્નર, ટાયરમા હવા ભરવાનો પંપ, ટાયરમાં હવા ભરવાનું ગેજ, ટાયર કાઢવા, ટાયર અને ટયુબનો જથો મહત્વની સૂચના વિગેરે ઉપયોગી બાબતોનો આમાં સમાવેશ છે. પુસ્તકમાં સમજ ખાતર ઠેકાણે ઠેકાણે તેના ભાગના ચિત્ર આપવામાં આવેલ છે કિ. રૂ. ૨-૦-૦ પોસ્ટેજ ૦ ૪-૦ આના જુદા.

મળવાનું ઠેકાણું:-મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે બુકસેલર.
ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

વિલાસ સુંદરી.

અને

અદ્ભુત જાદુનો પલંગ.

ભાગ પાંચમો

કળાધર.

ચૈત્ર માસનો પ્રાતસકાલ છે. જોબનના બ્હારમાં આવી ઝુલી રહેલા આંબાના વૃક્ષ ઉપર બેસીને કોયલ કુહુ કુહુ કરીને વિરહીઓને લલકારી રહી છે, બીજી બાજુએથી પપીઓ પીઉ પીઉ કરી સમો ગાંધી રહેલો છે, પુષ્પોની કળીઓ ખીલી રહી છે, ગુલાબના ફુલે ખુબ ફુલીને જંગલને ખુબ ગુલાબમય બનાવી મુકયું છે; તેની સુવાસને ખેંચીને વાયુ ચારે દીશાઓમાં તેની સુગંધીને ફેલાવતો મંદ મંદ વહી રહ્યો છે.

જેણે સફેદ વસ્ત્રો ધારણ કરેલ છે, કમરે તરવાર લટકાવેલી છે, પીઠ ઉપર ઢાલ બાંધેલ છે, પીઠની ડાબી પુઠ ઉપર ચોખા તીરોથી ભરેલો એક ઠેલો બાંધેલ છે, જમણા હાથમાં ધનુષ અને ડાબા હાથમાં અરચ્છી પકડેલ છે, એવો એક યુવક જેની ઉમર સુમારે ત્રીસ વર્ષની છે ને આ સુહામણાં સમયમાં કનકાવતીની ઉત્તરે આવેલા એક ધાડા જંગલના વૃક્ષોના ઘટા નીચે બેઠો છે.

બેઠા બેઠા તેણે માથું ઉચું કર્યું, અને ચોતરફ નજર ફેરવીને તે બોલ્યો કે, ' વાહ ઇશ્વર ! તારી લીલા અગાધ છે, પાર વગરની છે; ત જાણવાને આ જગત કેવલ અસમર્થ છે. જેને માટે હું કયારનો વલખા મારૂં છું, દુઃખ સહન કરૂં છું, અને જેથી કરીને મને બહુ ક્ષુધા વ્યાપી છે, તે સર્વ કષ્ટના કારણરૂપી મૃગને મારી સમીપ મોકલી આપનાર અહો ઇશ્વર ! તુંજ છે.

એટલા શબ્દો સ્વમુખની બ્હાર નીકળતાની સાથે તે યુવક પોતાની જગ્યાએથી ઉભો થયો. તે જોઇ મૃગ આમથી તેમ ન્હાસવા લાગ્યું. અ થી તે યુવક તે મૃગને કહેવા લાગ્યો કે, 'હવે હું તને છટકવા દઇશ નહીં ? એક ઝડપમાં તને પકડી લઇશ. મારૂં એક તીર તારે માટે બસ છે. મારા તીરના ઘાથી તું બચવા પામનાર નથી. તો પછી તું શા માટે ભાગે છે ? કયાં જઇશ ! કોનો આસરો લઇશ ! તારા પ્રાણને બચાવનાર હું આ જગતમાં કોઇને પણ જોતો નથી. એટલું કહેતાની સાથે ઘોડાપર સ્વાર થઇ ને મૃગની પાછળ પોતાના ઘોડાને છોડી મુકયો.

મૃગ પોતાના રંગમાં રમતો રમતો અને પોતાની પાછળ આવતા સ્વારને છકડ ખવરાવતો ખવરાવતો અને પ સેવાથી તરબોલ કરતો કરતો સડકપરથીજ સીધો ચાલ્યો જાય છે

પોતાના હાથમાંથી તે મૃગ છટકી ન જાય તેટલા માટે તે સ્વારે પોતાના ઘોડાને તેની પાછળ ખુબ વેગમાં છોડી દીધો, અને તેની ઉપર પોતાના તીરનો એક ઘા કર્યો.

પોતાની ઉપર આવેલા પ્રાણનાશક તીરના ઘાને ચુકવી દઇ મૃગ લાંબી છલાંગો મારતો ચાલ્યો. મૃગનું સ્વરૂપ બદલાઇ ગયેલું

જોઇને સ્વારે પણ પોતાનું સ્વરૂપ બદલાવી નાખીને તેની પાછળ ઘોડાને છોડી મુકયો, ઘોડો પણ પાણીના પુરની પેઠે તે મૃગનું પગલે પગલું લેતો ગયો

સ્વાર મુંછ ઉપર હાથ મુંકીને મૃગને કહે છે કે, 'હું તને જીવતો જવા દઇશ નહીં !' તેના ઉતરમાં મૃગ કહે છે કે, ' મારૂં માંસ તને ખાવા નહીં દઇશ ? બેધડક મારી પાછળ ચાલ્યો આવ, પણ આવતા પહેલાં તારા પ્રાણ અને ધનુષને બચાવજે. '

આ બંને પોતપોતાની ચાલાકીથી, ચપલતા અને સાવચેતીથી પવન વેગે ઉડયા જાય છે, પાછું ફરીને જોતાં નથી, અને એક એકના બલની શક્તિ, એક એકને બતાવવા માટે, પોતાના શરીરની શકિતના પ્રમાણને કંઇપણ વિચાર કર્યા વગર તેઓ લગભગ ત્રણ કલાક સુધી એકસરખી ઝડપથી દોડી રહ્યાં હતાં.

પોતાની પાછળ પડેલા તેજી શીકારીની શક્તિને ક્ષીણ કરવા માટે અને તેથી તે બલહીણ બની પોતાની આશા ત્યાગ કરી ચાલ્યો જાય એવા વીચારથી તે મૃગ સડકના સીદ્ધામાર્ગને મુંકી દઇ જંગલની ગીચ ગાડીઓવાળા માર્ગમાં પેઠો.

આ જોઇ તે સ્વાર ક્રોધાગ્નથી બળવા લાગ્યો, અને તેની બળતરા સહન કરી ન શકવાથી તે સ્વાર ઘોડા ઉપરથી કુદકો મારી તેની પાછળ દોડયો. દોડતાં દોડતાં તેની ઉપર બરાબર નેમ ટાંકીને એક ઝેરી તીર ફેંકયું. તે તીર મૃગને નહીં એવો જખમ કરીને ભાંગી ભુકા થઇ નીચે પડી ગયું. તે જોતાની સાથેજ તે યુવકના મુખકમળ ઉપર ચમકી રહેલી લાલી ઝાંખી પડી ગઇ. પોતાના ઝેરી તીરના કારીઘાને એક તરણા સમાન ગણનારા મૃગને એક ગુફામાં ભરાઇ જતાં

જોઇને તે જરા નીરાશનો નીશ્વાસો નાંખીને નાઉમેદ અને કાયર સરખો બની જરા મોં વાંકુ કરીને આડું અવળું જોવા લાગ્યો. આવી દશામાં તેણે કેટલીક ક્ષણ કાઢયા પછી પાછો શરીરમાં કાંટો લાવીને કહેવા લાગ્યો કે, ' ઓ હઠીલા મૃગ ! તેં પણુ ખુબ કરી બતાવી ! તેં તારી અદભુત શકિતને અજમાવવામાં કંઇ બાકી નથી. પણ તું તારો પ્રાણુ બચવી શકયો નથ. મારા તીરના ઝેરી ઘાના કારી જખમથી થતી પીડા તું સ્હન ન કરી શકવાથી ગુફામાં જઇ ભરાઇ બેઠો છે. પણુ હવે હું તને એક પલ પણુ આ ગુફામાં રહેવા દઇશ નહીં, અને મારી બરચ્છીની અણીથી તને ગુફાની બહાર ખેંચી કાઢીશ, અને તારા કાચા માંસથીજ મારી ક્ષુધાને તૃપ્ત કરીશ. '

આમ મનને મનાવતો, અને મનમાં ને મનમાં હસતો, મુંછને મરડતો અને આડી અવળી બરચ્છીને ફેરવતો, તે મૃગને ગુફાની બહાર ખેંચી કાઢવા માટે તે યુવક તે ગુફાની આગળ જઇ ઉભો રહ્યો. પણુ કંઇ કરી શકયો નહીં. અને એક જંગલવાસી માણુસની પેઠે અબુધ બની ગયો.

જેઓ ધૈર્ય રૂપી ઢાલથી, અને હીંમત રૂપી હથ્યારથી રક્ષાયલા છે તેના ચિત્તમાં ચટકો મારનારી, જેઓ બહુ કાળ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળી મન અને ઇંદ્રિઓ વશ કરેલ છે તેને પણુ એકવાર ચલાયમાન કરી શકે એવી જે આ ગુફા છે, તે ગુફા પોતાના માયીક મોહમાંથી આ યુવકને કેમ બચવા દે

તમામ ગુલાબના ગોટાઓથી ભરેલી વાટીકાના મધ્ય ભાગમાં એક મોટા ઘાટનો મહેલ હતો, અને તે મ્હેલને જુદા જુદા આકારમાં ગુલાબી અને સોનેરી રંગથી ચીતારવામાં ચીતારે બાકી રાખી ન્હોતી. આ મ્હેલના બારીઓમાં લાલ, લીલા, પીલા અને સફેદ હીરાઓને

જડી લેવામાં આવ્યા હતા તેથી તેની ઉપર જેમ જેમ સુર્યના કીરણે પડતાં જતાં હનાં તેમ તેમ તે મ્હેલ ભભુકી ઉઠતો હતો, અને લોહચુંબકના પેઠે જોનારાના ચિત્તને પોતા તરફ ખેંચી રહ્યો હતો તેજ મ્હેલના નીચે તે ગુફા હતી અને તેજ ગુફામાં મૃગ ભરાઇ જઇ બેઠું હતું, અને તેનું માંસ ખાવાની લાલસા માટે તે યુવક પણ ત્યાં ઉભો હતો ગુફાની અંદર મૃગે પ્રવેશ કર્યા પછી તે ગુફાનું મુખ ગુલાબની ગુંથેલી ચાદરથી ઢંકાઇ ગયું હતું તે આ યુવક જોઇ શકયો નહોતો, અને તેથી તેની ભ્રાન્તીમા તે ભ્રમીત બની ગયો હતો.

આ ગુફાની સામે એક વીશાળ જગ્યા હતી. અને તે જગાહ ઉપર ગુલાબી રંગનો ગલીચો બીછાવેલ હતો. તેની ઉપર ગુલાબી રંગના અંગવાળી ચાર રસીક રમણીઓ રંગ રસમાં તરબોલ બનીને બેઠીઓ હતી. અને તેમાંથી એક ગુલાબના ચાદર ગુંથતી હતી, બીજી ગુલાબના ચોલી બનાવતી હતી, ત્રીજી ગુલાબને ચણીઓ તૈયાર કરતી હતી અને ચોથી ગુલાબનો હાર બનાવતી હતી. તે ચારે રમણીઓ ઉપર આ યુવકની દ્રષ્ટિ ચોટતાંજ તેના હાથમાંનું ધનુષ અને બરછી નીચે પડી ગયાં.

તેની દ્રષ્ટી તેને ખેંચતી ખેંચતી તે ચારે રમણીઓની પાસે લઇ ગઇ; તે જોઇ તે ચારે રમણીઓ તે ગુફામાં અલોપ થઇ ગઇઓ. તેની પાછળ તેની દ્રષ્ટી તેને પાછો ખેંચી લાવી તે ગુફાની આગળ છોડી દીધો. છતાં યુવકને ભાન આવ્યું નહીં; અને બેભાન બની બકવા લાગ્યા કે, અહો મૃગનેણીઓ ! જેમ ગુલાબ વીના આ વાટીકા શોભતં નથી, તેમ તેમ નરમૃગ વાના શોભતીઓ નથી ! નરમૃગ વગર તમારો દિવસ કેમ વીતે છે; નરમૃગ વગર તમને કેમ હાસ્ય છુટે છે. જરા આવો, હસ્યવીનોદનો રગ જમાવો, તમારા સ્નેહનો

અભીલાષી તમારા સ્નેહ વગરના આ મૃગ તમારી આ વાટીકામાં ક્યારનો તરફડીઆ મારી રહેલ છે તેની શું તમને દયા આવતી નથી? અહો કોમલાંગીઓ! તમારા કોમળ સ્વરથી મને પ્રસન્ન ન કરતાં ઉલટો મને કામબાણથી વીંધીને ચાલી ગઈઓ છો તે હું કેમ સહન કરી શકીશ? તમારા કામબાણથી ઘાયલ બનેલો આ ઘાયલ તમને ઘાયલ કર્યા વગર હરગીજ અહીંથી જનાર નથી.

બાણુ શૈયા ઉપર સુઇને તપશ્ચર્યા કરનાર યોગી પુરૂષ પણ કામનીના કટાક્ષ બાણુથી ઘાયલ બની યોગીપણાનો ત્યાગ કરી દે છે, જ્ઞાની પુરૂષ માયાના મોહમાં લપટાઇ જઇને પોતાના સર્વોત્તમ જ્ઞાનને ભુલી જાય છે, તો પછી આ યુવક પોતાના સર્વોપરી સુરાપણાના લક્ષણોને તજી દઇને માયાના મોહરૂપી કુપમાં પડી તરફડીઆ મારી રહેલો છે તેમાં શી નવાઇ?

જેની ઉમર લગભગ પાંત્રીસ વર્ષની છે, રંગે ગોરો છે, જેના શરીરનું કદ લાંબુ છે. જેની આંખો મ્હોટી છે, અને જેના પહોળા લલાટ ઉપર ભસ્મનું ત્રિપુંડ ખેંચેલું છે, અને જેણે ગુલાબી રંગનું પીતાંબર પહેરેલું છે એવા રંગવાળો એક પુરૂષ અંગોની ફુરતીની સાથે ગુફાની બહાર નીકળી આવી ઉભો અને લલકારીને કહ્યું કે, કેમ કરણસિંહ! શુદ્ધિમાં છો કે બેશુદ્ધિમા છો? જો શુદ્ધિમાં હોત મારા પાળેલા મૃગને કદી પણ ઘાયલ કરત નહીં, અને તેની પાછળ આવીને મારી દાસીઓનું તું કદી પણ અપમાન કરત નહીં. એટલો બધો તું બેશરમ ક્યારથી બની બેઠો છે. બોલ તે બદલ તને શું શીક્ષા કરૂં.

આ શબ્દો કરણસીંહને કાને પડતા કરણસીં ચમક્યો. અને ચમકતાની સાથે તે સચેત થઇ, પોતાના પડી ગયેલા ધનુષ અને

બચ્છીને પાછા નીચેથી ઉપાડી લઇને કરડાઇથી તેને કહેવા લાગ્યો કે, 'તમારી શીક્ષા લાયક હું નથી, પણ તમારૂં મૃગ અને તમારી દાસીઓ છે. તેને શીક્ષા ન કરતાં મને શીક્ષા કરવાને કેમ સમર્થ થયા છો? શું મને એક તરણા સમાન ગણો છો? શું મને એક રઝળતાં અને ભટકતાં ભીખારી સરખો સમજો છો? નહીં, નહીં, તેમ સમજી મને તમારો રોફ બતાવશો નહીં', હું તમારા કોપથી કે રોફથી જરાપણ ડરવાનો નથી. જો તમે તમારા મૃગની રક્ષા કરવા ઇચ્છા રાખતા હોતતો તેના ચામડા ઉપર તમારા નામની નીશાની કરીજ હોત, અને આ નીશાનીથી કોઇપણ શીકારી તેને મારવાનો પ્રયત્ન કરતજ નહીં. જંગલમાં રઝળતાં મૃગોને જોઇ કોણ એવો શીકારી હશે કે તેને જીવતું જવા દેશે. બસ હવે તમને લાજમ છે કે મારા શીકારને મને આપી મારી ક્ષુધાને તૃપ્ત કરો. તેણે મને દુઃખ દેવામાં કાંઇ પણ બાકી રાખ્યું નથી.

કળાધર—એ બેઅદબ! ચુપ રહે! શું બકવાદ કરી રહ્યો છે. એકતો મારા મૃગને ઘાયલ કરી મારી વાટીકામાં ચોરની પેઠે દાખલ થયો તેના અપરાધ બદલ ક્ષમા ન માગતા સામી અગતી માગણી કરે છે! મૂર્ખ શરમાતો નથી. તને તેનાજ માંસની ભુખ છે તો તારી ભુખને મટાડવા માટે ચલ બીજા મૃગનું માંસ આપું છું તે લઇ જા અને ફરીથી તે મૃગનું નામ લેતો નહીં, નહીં તો તને મ્હોટી શીક્ષા કરીશ.

કરણસીંહ—અરે ચોરના સરદાર! ભોળા લોકોને ભરમાવી તારી વાટીકામાં લાવી, તેને લુટવા માટે તેં શું આ મૃગ પાળ્યું છે? અસમર્થોને ફસાવી આ સંસારમાંથી નાબુદ કરવા માટે તેં શું આ વાટીકા બનાવેલી છે? ફરીને તે માણસ સંસારનું સુખ અને પોતાના

વૈભ નો ઉપભોગ ન કરી શકે તેટલા સારૂ તેં ચાર રમણીઓને તારી ગુફામાં રાખેલી છે ? તું ખરેખરો કોઇ લુટારો છે અને જગતને લુટીનેજ આવો વૈભવ ભોગવવાને તું સમર્થ થયો છે. પણ યાદ રાખ કે તારી આ ધુડકીથી હું કદી પણ ડરનારો નથી માટે તારા રક્ષા કરવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તો તે મૃગને આપી દે તેમજ ઠીક છે. (બરછી બતાવીને) નહીં તો આના બલથી લઇશ.

કલાધર—જવાન સંભાળ ! વચારીને બોલ ! નહીં તો મૃગના માંસને બદલે તારા માંસનો ભોગ પક્ષીઓને આપવો પડશે. આ રાંડી રાંડનું ખેતર નથી પણ સુરાઓના ગાત્ર ગાળી નાખનારાનું ખેતર છે જો તારામાં લડવાની શકિત હોય તો સરત કર. તું મને જીવતો મારે તને મૃગ આપી દેવું. અને કદાચ તું હારી જા તો, હું જે કહું તે તારે કરવુ. બોલ આ સરત તારે કબુલ છે.

કરણસીંહ—(જરા વીચાર કરીને) તારી ઇચ્છાને પુર્ણ કરવા માટે તું જે સરત કબુલ કરાવવા કહીશ તે હું કહીશ પણ એક ખલની પેઠે સત્યને તજી અસત્યનં ગ્રહણ કરવા કદી પણ તત્પર થઇશ નહીં. બેશક હું કહુંછું કે એકવાર નહીં, પણ સાતવાર તારી સરત મને કબુલ . આવા દ્વારા વખત કેમ લગાડે છે ?

કલાધર બહાદુરોની પરીક્ષા કરવાની આ એક કસોટી છે. બોલાવામા કે મ્હોરતા બતાવવામા વીરતા સમાયલી નથી, પણ સામાને શસ્ત્રે થી જીતવામાજ પરાક્રમીઓનું પરાક્રમ સમાએલુ છે. માટે જુએ છે શું ? તારી સમીપનો ઉભોજ છું. વાર કર.

કરણસીં : પહેલા તું કર.

કલાધર—(રમને) મારો એવો નિયમ નથી કે પહેલો ઘા કરૂં ? પહેલા ઘા કરવામાંજ કદાચ તારી શકિત ક્ષીણ થઇ જાય તો,

જે આશાને માટે તુ અહીં આવ્યો છે, તે આશા એમની એમ તારા પેટમાં રહી ન જાય, તે માટે હું કરતો નથી. અને તને કરવાને કહુંછું. મેં આજ દીન સુધી મ્હોટા મ્હોટા શુરવીરો ઉપર કદી પણ પણ પહેલો ઘા કર્યોજ નથી તો પછી તારા જેવા એક મુંજી ઉપર પહેલો ઘા કરીશ ?

કળાધરના આ છેવટના શબ્દોએ કરણુસીંહના ક્રોધને અગ્નિ સરખો તપાવી દીધો. ક્રોધાગ્નિથી તપેલા કરણુસીંહે દાંત પીસીને બરચ્છીને ઉઠાવીને કળાધરના જમણા અંગ ઉપર ફેંકી. દુસ્મનની બરચ્છીને પોતાના અંગ પર આવતી જોઇને કળાધરે પોતાની બરચ્છીને તે બરચ્છીની સામે ફેંકી, બંનેની બંને બરચ્છીઓ અંતના જોરથી સામ સામી ટકરો લેવા લાગી, અને ટકરો લેતી અધવચમાં ટુકડા થઇ નાચે પડી ગઇ, પોતાના પહેલા ઘાના હુમલામાં બરચ્છીના કટકા થઇ ગયેલા જોઇને તરત કરણુસીંહે ધનુષ ઉપર બાણ ચઢાવીને પોતાના હ ક બાળી ભ મ કરવાને મુકયું. પણ પોતાના હાડરીપુનું બાણ આવે તે પહેલા કળાધરે પોતાના ધનુષ ઉપર ઝેરમા ઝેરી બાણને ચઢાવીને કરણુસીંહના બાણને વચમા આવતાં રોકયું, અને તેને વચમાં રોકીને તેના ત્રણ ટુકડા કરી નાખ્યા, અને એક બીજું બાણ મારીને તેના કમાનને પણ કાપી નાખી. કમાનના કટકા થઇ ગએલા જોઇ કરણુસીંહે તરત મ્યા માથી તરવાર ખેંચી, તરવારને ખુબ અજમાવી, પણ તેના તરવાર અને તેની ઢાલ જોત જોતામાં કળાધરના ઝેરી તીરોના વરસાદથી ભાંખી ભુકા થઇ નીચે પડી ગયા.

હથ્યાર વગરના તેજહીણ થઈ ગએલા સુરાની મુખમુદ્રા જોઇને કળાધરે લલકારીને કહ્યું કે, ' અ લડવાવાળા ! બહુ હથ્યારને સેવવાવાળા ! હવ તારો શુ ઇરાદો છે ? કહું કે ! મે કેટલી ઝડપથી

તારા શસ્ત્રોને ઉદી ભેદી ચીભડાઓની પેઠે ટુકડે ટુકડા કરી નાંખ્યા છે.

કરણસીંહ—તેથી થયું શું! મારા શસ્ત્રોએ મને પુરેપુરી મદદ કરી નહી તેથી તું ભુંડની પેઠે ભડકી ઉઠયો છે? માટે ભુંડનો સ્વભાવ મુકી દઈ, શુરાને શોભે તેવો સ્વભાવ રાખીને મારી બીજી સરત કબુલ રાખ, હવે પછી આ સરતમાં જે જીતે તે હારનારાને, જ્યાં સુધી તે જીવે ત્યાં લગી પોતાનો ગુલામ કરી રાખો.

કલાધર—(હસીને) તે પણ કબુલ છે. હથ્યાર વગરનો તું કેમ કરીને તારા ઉમંગને પાર પાડીશ.

કરણસીંહ—ઓ ગુમાની! નથી તો નથી. પણ પુંઠ બતાવીને, ભાગી જતો તો નથીને? આવી જા, મલ્લ યુદ્ધ મચાવીએ. આ મલ્લયુદ્ધમાં જે હારે તે જીતનારનો જીંદગી પર્યંત ગુલામ બની જાય.

આ સરત મંજુર થતાંજ બંને ઝટપટ પોતાના લુગડા ઉતારી લંગોટા બાંધી સામસામા થઇ ગયા. મસ્ત હાથીની પેઠે મસ્ત બની રગડા રગડી કરવા લાગ્યા, એક બીજાને આમથી તેમ ખુબ ઘસડા ઘસડીથી ગુલાબોના ફુલોથી ભરેલી વાડીનો કેટલોક ભાગ છુંદાઇ જઇ જમીન ઉપર પથરાઇ ગયો, અને તે ઉપર આ બંને જણ એકમેકને દાવપેચથી ઘસડતાં ઘસડતાં આવ્યા, તેના રંગથી આ બંનેનું શરીર ગુલાબી રંગનું બની ગયું. આવા પ્રકારે એક કલાક સુધી બંનેની જંગી કુસ્તી ચાલી. પણ એક એકને કોઇ જીતી શકયા નહીં. કળાધરે સમો સાચવીને કરણસીંહને એવી એક જગ્યાએથી દબાવી દઇને, બે હાથથી તેની કમર પકડીને પોતાના માથાની ઉંચાઇથી પણ વધારે ઉંચો લઇ જઇને જમીનપર ચતોપાટ પટકી તેની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો અને તેને પુછયું કે, 'કેમ મુંજી! હવે તું શું કહે છે?"

કરણુસીંહ—હવે હું તારો સદાનો દાસ છું, તારી ઇચ્છામાં આવે તે મુજબ તું મને રાખ.

કરણુસીંહના આવા વીનયપુર્વક શબ્દો સાંભળતાજ કલાધર તેની છાતી ઉપરથી ઉઠી, તેને પણ ઉઠાડી, પોતાની છાતી સાથે દાબી પોતાની ગુફાની અંદર લઇ જાઇને તેને અનેક પ્રકારના તેલ અતરોથી નહવરાવી અમૂલ્ય પોશાક પહેરાવી પોતાના સીહાસન ઉપર બેસાડયો, અને તેની અચ્છી તરેહથી બરદાસ્ત કરીને કહ્યું કે, 'કરણુસીંહ ! હું આશા રાખુંછું કે, તમે મારી સાથે મીત્રાચારીનો ઘાડો સબંધ રાખશો. આ હારથી તમે કોઇ પણ પ્રકારનું દુઃખ તમારા મનમાં લાવશો નહીં.

કરણુસિંહ—શુરાઓને ઘેર શુરાઓ શોભે છે, અને શુરાઓને શુરાઓ માન આપે છે, અને તેજ રીતી પ્રમાણે તમે વર્ત્યા છો તે જોઇ મને પરમ આનંદ પ્રાપ્ત થયો છે. આ આનંદની આવેલી લ્હેરની સાથે કહીશ કે હું હવે તમારો સદાનો દાસ છું, તે વાસ્તે તમે જે કહેશો તે કરવાને હું તત્પર છું. આપ જાણો છો કે ક્ષત્રીય લોકોને પહેલા ધર્મ યુદ્ધ કરવાનું છે તે યુદ્ધમાં હાર જીતનું કાંઇ પણ ઠેકાણું રહેતું નથી. બુદ્ધિમાન આવી હારથી કદી પણ દુઃખી થતાં નથી.

કલાધર—તમારા બોલવાનો ભાવાર્થ મેં પુરેપુરો જાણી લીધો છે. હવે આપ કોઇ પણ પ્રકારની ચીતા રાખશો નહીં. હું તમારા તરફની મદદ માગું છું અને તેટલા માટે કેટલાએક દીવસોથી હું અહીંઆ રોકાયો છું. મારૂં નામ કલાધર છે. અને હું વીદ્યાધરી (જાદુગરોનો) ચક્રવર્તિ છું, જો આપ મદદ કરોતો મારૂં સીદ્ધ થઇ જાય એમ છે, તેના બદલામાં તમને જે જોઇએ તે મારી પાસથી માગી લેજો.

કરણુસીંહ—(ડરીને) આપ એવી વાત કરશો નહીં, તમારા

સંબંધી કેટલીક વાતો એક જોષીએ મને કહી હતી, અને ઘણીક વાર મારા કામમાં મદદ કરવાને તે મને વારંવાર સુચની રહ્યો હતો. પણ તેની ઉપર મારો પુર્ણ વિશ્વાસ ન હોવાથી તેમ કરવાને મેં ના પાડી હતી, પણ ફરીને તે મારા જોવામાં આવ્યો નથી. છે કે નથી કે કયા ગુમ થઇ ગયો, તે હું જાણુતો નથી, ગમે તેમ હો. ગમે તેમ થાઓ પણ તમારૂં કામ કરવાને તૈયાર છું, પણ તેના બદલામાં અગર તમે મને કંઇ પણ દેવાની ઇચ્છા રાખતા હો તો મારૂં રાજ મને પાછું મેળવી દેશો.

કલાધર— શું તમારૂં રાજ, તમારી સત્તામાં નથી ?

કરણસીંહ—નહીં, મારા કનીષ્ઠ બંધુએ મારા મંત્રીઓની સહાયતા વડે એક માસ થયાં મારૂં રાજ છીનવી લીધું છે. તેથી લાચાર બની હું જંગલમાં ભટકી મારા દીવસો કાઢું છું.

કલાધર—હવે તમારો કોઇ સાચો સ્નેહી છે કે નહીં ?

કરણસીંહ— ખરા વખતને માન આપી દુઃખમાં ભાગ લેનારો મારો નીમકહલાલ સેનાપતી છે, જેની પાસે માત્ર નામના થોડા લડવૈયા છે તે લડવૈયાથી શું થનાર છે ?

કલાધર—હું એમ નથી પુછતો, મારે તો એટલું જ પુછવું છે કે તે તમારી સાથે લડાઇમાં આવી શકશે કે નહી ?

કરણસીંહ—હા, ખુશાની સાથે આવી શકશે.

કલાધર—ઠીક છે તો તમે તેનાથી મળીને તેની ફોજ તમારી સાથે લઇને અમરપુર ઉપર ઘેરો ઘાલો. જ્યારે તમારો ભાઇ તમારી સમીપ આવે તે સમે એકદમ પોકારીને કહેવું કે, 'ઓ પૃથ્વી આ ચંડાલનો તું ભોગ લેજે,' બસ પછી જો જો કેવું થાય છે ?

કરણસીંહ—શું તેને પૃથ્વી ગળી જશે ? અગર આપ એટલું

કરવાને સમર્થ છો તો પછી સો પચાસના મસ્તકો કપાવવાથી શું પ્રયોજન? અહીંઆં બેઠે બેઠે તેને પકડી કેમ મંગાવતા નથી.

કલાધર—(હસીને) તમે કંઇ પણ સમજી શકતા નથી. આમ કરવાથી લોકોના મનમા તમારા તરફથી મ્હોટો ભય ઉત્પન્ન થશે, અને કહેશે કે પોતાના કોઇ એક મીત્રની મદદથી બેઠે બેઠે પોતાના શત્રુઓને મારી નખાવે છે બસ પછી તમારાથી લડવાને સર્વે કોઇ ડરશે.

કરણસીંહ એ તો બધુએ ખરૂં પરંતુ—

કલાધર—પરંતુ એ શું?

કરણસીંહ—મારા ભાઇના જબરી ફોજ, મારી ગણીગાંઠી ફોજને શેરડાના સાંઠાની પેઠે કાપી નાખશે. એજ વાંધો છે.

કલાધર—(હસીને) મને જણાય છે કે તમે મારા કહેવા ઉપર મુદ્દલ લક્ષ આપ્યું નથી. તમે એકવાર તો તેની ઉપર ચઢાઇ લઇ જાઓ પછી જોઇ લેજો કે ભગવંતસીંહ અને તેની ફોજ શું કરે છે?

કરણસીંહ તો હું જાઉ છું

કલાધર—હા! હા!! જાઓ હું પણ વખતસર આવી પહોંચીશ

એટલું કહી આ બંને જણ હસતા મુખડાથી એક એકના ખભા ઉપર હાથ મુકી ગુફાની બહાર નીકળ્યા અને પોતાની ગુલાબમય વાટીકાના અલૌકીક રચના કરણસીહને કળાધર બતાવવા લાગ્યો.

આ સમે જેનુ શરીર લાંબા વાંસ જેવુ પાતલું હતું બહુ લાંબુ નહીં તેમ બહુ ટુંકું નહીં પણ એક સાધારણ કદના માણસના સરખું હતું બાજુતા અને લંગોટાથી શરીરને ઢાંકેલું હતું જેના એક હાથમાં સવાગજ લાંબો લોહનો ચીપીઆ અને બીજા હાથમ રૂદ્રાક્ષની માળ હતી. જેની આંખો ચારે દિશાને જોઇ રહી હતી. તેવો એક

અબધુત શાંત વૃત્તિથી ધીમે ધીમે ચાલતો ચાલતો તે વાડીકા આગળ આવી ઉભો અને નીચે મુજબ કહીને ત્યાંથી ચાલતો થયો. અને પાછું ફરીને જોતા તે અબધુત જોવામા આવ્યો નહીં. જાતા જાતા તે કહી ગયો કેઃ–

નહીં હૈ તેરા, નહીં હૈ મેરા,
સબ રહેંગા ઇધર હી ડેરા;
કરલે, કરલે, અબ બીચાર તેરા,
કાલને ડાલા હૈ અપના ઘેરા.

આ શબ્દો તેલની પેઠે કળાધરના કાનમાં રેડાતાં કળાધરના કાન ચમકયા તેથી કળાધરના હોસકોસ ઉડી ગયા, અને તેની મુખમુદ્રા ઉપર કાલાશ રૂપી છાયા છવાઇ ગઇ. કંપવાથી તેનું શરીર ધ્રુજવા લાગ્યું અને મોતના પડછાયાને તેની આંખો જોવા લાગી. છતાં તે સંબંધી કરણસીંહને કળ પડવા ન દેતાં કરણસીંહને તરત ત્યાંથી વીદાય કર્યો, કરણસીંહને વીદાય કર્યાની સાથે પોતે પણ પોતાની ગુફાની અંદર ઉતરી ગયો, ગુફામાં ગયા પછી તે બોલ્યો કે, 'મારી આંખને મોતનો પડછાયો બતાવનારને હું એકવાર શોધી લઇશ એટલું કહી તે વીચાર રૂપી સાગરમાં ગોથું ખાઇ ગયો. પ્રિય વાંચક! મેં તમે આ પાંચમા ભાગમાં કળાધરને ઓળખાવ્યો છે. તેને હવે તું ભુલીશમાં અને તેના જે જે જાદુઇ ચમત્કારો તારા જોવામાં આવે તે તે તારા સ્મરણમાં રાખજે, અને તેના ઉપર તારા વીચાર રૂપી ઘોડાને છોડી દેજે. પણ તેમ દોડાવતાં જો તું ઠોકર ખાઇ જતો હોય એમ તને લાગે તો તે તારા વીચારરૂપી ઘોડાને તેને ઠામે લાવી પાછો બાંધી દેજે.

વાંચક! હવે તું સવાલ કરીશ કે આ અબધુત કોણ? તેનાં

ઉત્તરમાં, તને એટલું જ કહીશ કે, તે ખરો અબધુત નહીં, પણ અબધુત વેશે આપણી વાર્તાનો મુળ નાયક ગુણુનીધિ છે. વિલાસ સુંદરીની શોધ માટે, કળાધરમાં કેટલું પરાક્રમ છે, તે જાણવા માટે તેણે અબધુતનો વેશ ધારણ કરેલ છે.

કળાધરથી જુદો પડેલો કરણસીંહ ક્યાં જાય છે, અને શું કરે છે તે હવે આપણે જોઇએ.

ગુલાબની વાટીકાની બ્હાર પસરી રહેલી ગુલાબની સુવાસના લેતો લેતો કરણસિંહે જ્યાં પોતાના ઘોડાને છોડી દીધો હતો ત્યાં આવી ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇ સપાટીની સાથે ચાલતો થયો

આ સમે સુર્યનારાયણ અસ્તાચલ પર જઇ પહોંચ્યાં હતાં.

આ ગુલાબની અલૌકીક વાડીથી આઠ ગાઉને છેટે એક જંગલ હતું, અને તેની આસપાસ કેટલાએક ન્હાના મ્હોટા ટેકરાઓ હતા. આ ટેકરાની બાજુમાં વનસ્પતીથી ફુલેલી એક વાડી હતી, તે વાડીમાં સુકા પાત્રાની બનાવેલી એક ઝુંપડીમાં ઝાંખો દીવો બળી રહ્યો હતો, તે દીવાને હાથમાં લઇને એક માણસ ઝુંપડીમાંથી બહાર નીકળી વાડીમાં ચોતરફ નજર ફેરવીને પાછો ઝુંપડીમાં જતો હતો, આમ ઘણીવાર સુધી આવ જાવ કર્યા પછી તે વાડીની બ્હાર નીકલ્યો. એટલામાં કરણસીંહ રખડતો રઝળતો લગભગ રાતના આઠ વાગે વાડીના નાકે આવી ચઢયો, તેને જોઇ તે માણસ કરણસીંહના ઘોડાની લગામ પકડી, ધીમે ધીમે વાડીમાં દાખલ થઇ ઝુંપડી આગળ આવ્યો. કરણસીંહ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડી ઘોડો તે માણસને સોંપી દઇ ઝુપડીમાં પેઠો. ઘોડાને ખીલ્લે બાંધી માણસ પણ ઝુંપડીમાં ગયો અને કરણસિંહને કહ્યું કે, ' હું ચાર કલાકથી તમારી રાહ જોતો બેઠો છું, આજ આપ ક્યાં

આવ્યા હતાં ? મને મ્હોટી ચીંતા થતી હતી કે કંઇ પણ ગડબડ તો થઇ નહીં હોય !

કરણસીંહ—મેઘનાથ ! તમારા સીવાય મારી ચીંતા બીજો કોણ રાખશે ! ખરેખર આજ એક મ્હોટી આફતમાં ફસાઇ ગયો હતો, પરંતુ બચી ગયો છું હમણા તો આ સમે આનંદનો ઉભરો મનમાં સમાતો નથી.

મેઘનાથ—શું કાંઇ નવીન વસ્તુ હાથ લાગી ?

કરણસીંહ—રાજ્ય.

મેઘનાથ—કયનું રાજ્ય.

કરણસીંહ—વીરપુર.

મેઘનાથ—શું સત્ય કહો છો ? શું વીરપુર ઉપર તમારો કાબુ બેસી ગયો ?

કરણસીંહ—બેઠો તો નથી પણ બેસવા સરખોજ છે.

મેઘનાથ—ખુલ્લે ખુલ્લું કહી દો, મારૂં મન મુઝાય છે.

આ સહવારે કલાધરની ગુફામાં જે કાંઈ બનાવ બન્યો હતો, તે સર્વે બનાવ કરણસિંહે મેઘનાથને વર્ણવી બતાવ્યો. તેની સાથે એમ પણ કહ્યું કે, ' આ વખતે જલદીને તેનો સર્વે બંદોબસ્ત કરી લેવો જોઇએ જેથી કાલ સવારનાજ વીરપુર ઉપર ઘેરો ઘાલી શકીએ. '

કરણસીંહની વીચિત્ર કથાનું કથન કરતાં કરતાં બંને જણા જમવા બેઠા. જમી રહીને બંને જણા ઝુંપડીની બહાર નીકળી કોઇ બીજે રસ્તે ચાલતી પકડી.

વાંચક ! આ સમે અવધુત પણ કરણસિંહના વાડીમાં દાખલ થયો હતો, અને કરણસીંહની ઝુંપડીની પાછળ સંતાઇને કરણસીંહ અને મેઘનાથ વચ્ચે થયેલી સર્વે વાત સાંભળી લઇનેજ પાછો તેની પાછળ ગયો.

ડુંગરોની અંદર સંતાડી રાખેલા પોતાના બસો માણસોને આ અંને જણા આવી મળ્યા. તેઓને રાતો રાત હથ્યારથી સજ્જ કરી વીરપુર જવા નીકળ્યા. પહો ફાટયા પહેલાં વીરપુરને ઘેરો ઘાલી પડયા.

પોતાના કનાષ્ઠ બંધુ પાસેથી પોતાનું વેર વળવા માટે જાદુગરના જાદુઇ બળથી ઉત્સુક બનેલા કરણસીંહે વીરપુર ઉપર તોપનો મારો ચાલુ કર્યો.

તોપના મારાથી ઉંઘમાં પડેલું વીરપુર ભડકી ઉઠયું અને તે ભડકાણનો પોકાર છેક વીરપુરના રાજા ભગવતસીંહના કાન સુધી પહોચી ગયો.

ભગવતસીંહ તરત હથ્યાર બાંધી મ્હેલની નીચે ઉતર્યો અને એક હાંકોટાની સાથે પોતાના બહાદુર લડવૈયાને એકઠા કરી વીરપુરના મેદાનમાં આવી શત્રુની ઉપર તુટી પડયો.

ભગવતસીંહ કરણસીંહના લશ્કરને ઘાસની પેઠે કાપવા લાગ્યો. તે જોઇને પોતાના ધણીનું વેર વાળવાના આવેશમાં આવીને મેઘનાથ ભગવતસીંહની ફોજ ઉપર તુટી પડયો અને લલકારીને—પોતાના શુરાઓને કહ્યું કે, ' બહાદુરો ! પહાડ સરખા કીલ્લાને તમારા નામને અમર કરો. આ અવસર ફરી ફરીને મળવાનો નથી.

બીજી બાજુએથી ભગવતસીંહના સરદારે મેઘનાથ ઉપર હલ્લો લઇ જઇને મેઘનાથની ગરદન ઉપર મુકીને કહ્યું. કે ! ' એ બેશરમાં એકવાર તને આ મેદાનમ થી જીવતો જવા દીધો છે તેથી તું ફરીને તારા રૂધીર માંસનો ભોગ મારી ભવાનીને આપવાને આવ્યો છે ? પોતાની ગરદન ઉપર આવેલી ભગવતસીંહની તરવારને ચુકવીને મેઘનાથે તેના માથા ઉપર તરવાર લઇ જઇને તેને કહ્યું કે, ' હે નીમકહરામ તારા જેવા નીમકહરામોની ખાલ ઉતારી તેમાં ગધેડાને લોટાવવા,

અને મારા ધણી પ્રત્યેનો મારો નીમકહલાલનો બદલો વાળી આપવા માટે તારા મસ્તકની ખબર લેવાને જીવતો રહ્યો છું. સંભાળ તારા મસ્તકને!

પોતાના મસ્તક ઉપર સમરીની પેઠે ફરી રહેલી મેઘનાથની તરવારના સપાટામાંથી ભગવતસીંહના સરદારે પોતાના મસ્તકને બચાવવા માટે કાંઇ બાકી રાખ્યું નહીં, પણ અંતે મેઘનાથે તેનું માથું નાળીએરની પેઠ ઉરાડી દીધું, અને સીહની પેઠે ગર્જના કરતો તેના લશ્કરનો સંહાર કરવા લાગ્યો. પણ ભગવંતસીંહના લશ્કરની મ્હોટી સંખ્યા આગળ કરણસીંહના લશ્કરની સંખ્યા ઘઉંના કાંકરા જેટલી હતી,છતાં ઘઉંના કાંકરા જેટલી સંખ્યાએ મોટી સંખ્યાવાળા લશ્કરની અરધી સંખ્યાને કાપી નાખી. તેના શબોને ઘાસની પેઠે પૃથ્વી ઉપર બીછાવી દીધાં હતાં. તે જોઇને કરણસીંહની છાતી ફુલી ગઈ હતી.

ઘઉંના કાંકરા જેટલી, લશ્કરની સંખ્યા ઘટતી જતી જોઇને કરણસીંહ પોતાના ભાઇના લશ્કર ઉપર તુટી પડી ગાજરની પેઠે કાપવા લાગ્યો. કરણસીંહના આ પરાક્રમથી ભગવતસીંહની ફોજ જમીન ભેગી થવા લાગી, તે જોઇ ભગવતસીંહના ક્રોધનો પાર રહ્યો નહીં, ભાલો ઉઠાવીને ઘોડાને પોતાના લશ્કરની વચમાં નાખીને મેઘને પેઠે ગર્જના કરી કે, ' બસ હવે શું જુઓ છો ! કેસરીઆ કરો, શત્રુના લોહીના ટીલ્લા કપાળે કરવા, સ્વર્ગની સુંદરીને વરવા, અને તમારા પુર્વજોની કીર્તિને ગજાવવા, ફરીને એકવાર તમારા એકત્ર બળને એકઠું કરીને તમારા નામને દીપાવો એક તરણા સરખો જેનો કે પણ ટટકો તમારી તરવારને ભાગે આવવાનો નથી. તે તરણાથી તમે શું કાયર બની જશો ? બહાદુરો ! વીરપુરની કીર્તિ અને અપકીર્તિ એ બંને તમારા હાથમાં છે. પોતાનાં શીર છત્રપતી મુગટમણીના મુખમાંથી આ શબ્દો નિકળવાની સાથે ભગવતસીંહનાં લશ્કરે લલકારીને

કહ્યું કે, ' મારો મારો, કાપો, શત્રુઓના લોહીની નદી ચલાવો. સુસવાટ કયારનું ઘમસાણ મચાવી રહેલ છે તે ભાગી ન જાય તેટલા માટે તેને ઘેરી લઇ તેને ભાલાથી વીંધી નાખો. આમ પોકારો કરતા કરણસીંહને પોતાના ઘેરામાં ઘેરી લીધો પણ વાહરે કેસરીસીંહ ! જેની પર તેનો ઘા ચોટતો તે તો સીધો યમપુરીમાંજ પહોંચી જતો હતો. પોતાની ઉપર પડતા હજારો ભાલાના ઘાને કંઇ પણ ભય રાખ્યા વગર તે ભાલાવાળાઓના મોંમાંથી છઠીનું ધાવણ ઓકાવતો ઓટાવનો ભગવતસીંહની સમીપ આવીને ઉભો. પોતાની એક ચાલાકી અને યુક્તિથી ભગવતસીંહને ભાલો માર્યો. ભગવતસીંહે ભાલાથી ભાલાને પોતાના અંગ ઉપર આવતાં અધવચમાં અટકાવ્યો પોતાના ભાલાને અધવચમાં અટકેલો જોઇને કરણસીંહે તલવાર ખેચી ભગવતસીંહની તરફ ફેંકી તે પણ ભગવતસીંહની ઢાલમાં ખુંચી જવાથી ભાંગી ગઇ. હથ્યાર વગરનો કરણસીંહ હવે શું કરે ! ભાલાની અણીઓથી ચારણી-ની પેઠે તેની છાતી ને પીઠ વીંધાઇ જાઇ તે જોઇને તે લશ્કરના ઘેરા-માંથી પાછી પાની કરી ભાગવા લાગ્યો. તેને પકડી પાડવા માટે તેની પાછળ તેનો ભાઇ દોડયો. હવે હું જરૂર પકડાઇ જઇશ એવો ભય તેના મનમાં પેસતાંજ તેણે સીંહની પેઠે ગર્જના કરી કે, ' અહો પૃથ્વી તું ફાટી તારો ભોગ લેજે ? ભોગ લેવા સારૂ તારૂં વિકાળ સ્વરૂપ ધારણ કર; અનતિ અધર્મી કૃત્યોથી વર્તનારને તારા પેટમાં સમાવ; જેના બે હાથમાં બે ખુલ્લી તરવારો રહી ગઇ છે, એવો એક અબધુત ઘો-ડાને મારતો અને લશ્કર ઘેરાને વખેરી નાખતો ભગવંતસીંહની બાજુમા આવીને ઉભો. તે જોઇ તમામ લશ્કર અજાયબીમાં ડુબી ગયું. અને એકએકના મોં જોવા લાગ્યાં, બધાની અજાયબાની વચ્ચે પૃથ્વી પણ કડાકો કરતી ફાટી અને પૃથ્વીના વીશાળ પેટમાંથી એ કાળી

ભયંકર મુખવાળી આકૃતિ બ્હાર નિકળી, તેમાંની એક આકૃતિ ભગવતસીંહના પ્રધાનને પકડી પાછી પૃથ્વીના પેટમાં સમાઇ ગઇ અને બીજી આકૃતિ ભગવતસીંહને પકડવા માટે જેવી ભગવતસીંહના ઘોડા પાસે જાય છે તેવી તને તે અબધુને તરવારથી કાપી નાખી. ભગવતસીંહને તેના અશ્વ સાથે લઇને અબધુત લશ્કરના ઘેરામાંથી અલોપ થઇ ગયો. તે કયાં ગયો તે તોને કોઇ જોઇ શકયું નહીં.

આ વીલક્ષણ પ્રકારના ચમત્કારના ભયંકર સ્વરૂપને જોઇને તમામ લશ્કરને કંપારી છુટી, અને હદયભેદક કંપારીથી તેઓના હાથમાંના હથીઆરો ટપોટપ પૃથ્વી પર પડવા લાગ્યા. પણ આનો ખરો ભેદ કોઇ જાણી શકયાં નહી.

પોતાનો હેતુ સફળ થયેલો જાણી કરણસીંહે લલકારીને કહ્યું કે, ‘માથે ધણી વગરના અને હાથે હથ્યાર વગરના રંડાઇ બેઠેલા બાપલાઓ નિર્ભય થાઓ. તમારો બાયલો રાજા, તમને બાયલા બનાવીને આ સળગી રહેલા દાવાનળમાં પડતાં મુકીને આ રણસંગ્રામના મેદાનમાંથી જીવ લઇને છટકી જવા પામ્યો છે, તેને તમે જીવતો છે એમ ન સમજતા, મુવેલો છે એમ સમજજો, તમે શુરા અને તપોબળના તેજથી તપી રહેલા સીંહણરૂપી ક્ષત્રાણીજાયા સીંહરૂપી ક્ષત્રીઓના છત્રરૂપી છાયા તળે રહી શુરાપણાને દીપાવવા માગતા હો તો હું તમારા પ્રાણના રક્ષણોનું તમને તમારા હથ્યાર પાછા સોંપી છોડી દઇશ. અને જો તમે તેમ ન કરતાં આ રણસંગ્રામના મેદાનમાંથી તમારા બાયલા રાજાની પેઠે બાયલા બની પીઠ બતાવી ભાગી જવાનો યત્ન કરશો તો હું તમને જીવતા રહેવા દઇશ નહીં.

પોતાના રાજાને રણના મેદાનમાંથી ભાગી ગયેલો જાણી નીરૂપાય લાચાર અને આધાર વગરના નિર્બલ બનેલા લશ્કરે મહા કષ્ટ અને

ભયથી ઉત્પન્ન થયેલી વેદનાથી થતી પીડાને સહન કરીને કરણસીંહના રાજવાળાને સાત વાર શીર નમાવી પોતાના પ્રાણોના રક્ષણોના અભય વચન આપી તેમને તેમના પડી ગયલા શસ્ત્રો ફરીને નીચેથી ઉપાડી હાથમાં ગ્રહણ કરવાની પરવાનગી આપી.

ભગવતસીંહના લશ્કરે પોતાના હથ્યારો ઉપાડી લઈને કરણસીંહના વીજયનો જયઘોષ કર્યો.

કરણસીંહ તમામ લશ્કરની સરદારી પોતાના નીમકહલાલ અને વૃદ્ધ સરદાર મેઘનાથને આપી પોતાના વિજયનો જયઘોષ કરતાં કરતાં પોતાના રાજમ્હેલ આગળ ગયો, અને ગામમાં બદમાસો પ્રજાને પીડે નહી, તેનો બંદોબસ્ત કરવાની સત્તા મેઘનાથને આપી. કરણસીંહ રાજમ્હેલમાં જઈ બેઠો.

પ્રિય વાંચક! હવે આપણે કરણસીંહને વીરપુરની વ્યવસ્થા કરવા દઈએ અને તેની તે વ્યવસ્થા કરી રાજવૈભવ ભોગવવાને નિવૃત્ત થાય નહીં ત્યાં સુધી, ભગવતસીહને લઈને અબ્દુલ કયાં ગયો તેની શોધમાં નીકળશું.

ભગવતસીંહ! ભગવતસીંહ! શુદ્ધિમાં આવ! તારી બંધ થયેલી ચર્મ ચક્ષુઓને ઉઘાડ! અને જો તું કયાં છો? તારી સમીપ કોણ ઉભો છે! તેને તું ઓળખ! તેને તું પુછ કે તું મને અહી શા માટે લાવ્યો છે? હજારોના માથા કાપતી વખતે તને મુર્છા આવી નહી, તારૂં હૃદય કંપ્યું નહિ, તને ભય ઉત્પન્ન થયો નહી, અને આ વખતે આ નીર્ભય સ્થાનમાં તને કેમ મુર્છા આવી છે, કેમ ભય ઉત્પન્ન થયો છે તે તું મને સમજાવ મુખથી સમજાવના તને શરમ લાગતી હોય તો તારા હાથના ઇસારાથી સમજાવ હું તે સમજી લઈશ અને તારા સર્વ હેતુ સમજી લીધા પછી હું તારી મુર્છા ઉતારી

શકીશ, તારા ભયને દુર કરી શકીશ પણ એક વખત તું જવાબ દે એક વખતે તું તારી આંખને ઉઘાડી મારી આંખને જો, હું તારો વેરી નથી. હું તારા પ્રભુનો નાશક નથી, હું તારા રાજનો ભોક્તા થવાની ઇચ્છાથી તને અહીં લાવ્યો નથી, પણ તું જાદુગરીની તીલેસ્માતી જાલમાં સપડાઇ ન જાય અને તારૂં રાજ તને પુનઃ પ્રાપ્ત થાય તે હેતુથી તારા જતા પ્રાણનું રક્ષણ કરી તને અહીં લાવ્યો છું તેને શું તું તારો વેરી સમજે છે ? નહી નહી તેને તું વેરી સમજીશમા પણ તેને તું તારી અંતની ઘડી સુધીનો ખરો મીત્ર સમજજે. હા ! હા હું સારી પેઠે સમજું છું કે આ સમે તને તારા રાજનો, તારી સમૃદ્ધિનો, તારા વૈભવનો અને તારી સેનાનો નાશ થવાથી. તેની તને મુર્છા આવી છે, તેના દુખથી તું બેશુદ્ધ બની ગયો છે, પણ તે તારી માન્યતા, સર્વે ખોટી છે, તેં જે ભોગવ્યું છે, તે તું ભોગવીશ. તેં જે જોયું છે. તેજ તું પાછું જોઇશ એ સર્વેનો નાશ થયો નથી અને થશે પણ નહીં, એ તું અંતકરણપુર્વક સત્યજ માનજે.

અબધુતના આ અસરકારક બોધથી ભગવતસીંહને કંઇક પણ અસર ન થવાથી અબધુને તરત જલ લાવી ભગવતસીહની આંખ ઉપર એક ક્ષણ સુધી છાંટયા કરવાથી ભગવતસીંહ ધીમે ધીમે શુદ્ધિમાં આવતો ગયો, પુર્ણ શુદ્ધિમાં આવ્યા પછી ભગવતસીંહે અબધુતને કહ્યું કે, 'અહો પ્રાણદાન દેનાર અબધુતજી, મારા રાજનો, સમૃદ્ધિનો, વૈભવનો, બલનો, પરાક્રમનો, સૈનાનો, કીર્તીનો, ક્ષત્રીવટનો અને ટેકનો નાશ થવાથી મને મુર્છા આવી નથી, પણ પૃથ્વી તારો ભોગ લે એ શબ્દો મારા બંધુના મુખમાંથી નીકળતાની સાથે પૃથ્વી ફાટી અને તેના પેટમાંથી બે આકૃતિ નીકળી, તેમાંની એક મારા પ્રધાનને લઇને પૃથ્વીમાં સમાઇ ગઇ, અને બીજી જેવા મને લેવા આવી તેવી તમે

કાપી નાખી તેમજ મને મુર્છા આવી છે તેના જ ભયથી હું બેશુદ્ધ બની ગયો છું તેથી વીરતત્વપણું નષ્ટ થઇ ગયું છે. બુદ્ધિ ક્ષીણ થઈ ગઇ છે હાય! હું તેનો પડછાયો અહીંયા જે ઉભું, તેમને પોતાની આંખો બતાવીને ડરાવી રહી છે. માત્ર અહી સુધી આવી તે આવી મારા પ્રાણ હરી શકતી નથી. તેનું કારણ આપજ છો.'

અબધુત—ભગવતસીંહ! એ જાદુના જોરનો પડછાયો છે. તે ધીમે ધીમે નષ્ટ થતો જશે, માટે તમે સાવધ થઇ તમારા ભયને દુર કરો.

ભગવતસીંહ- અબધુતજી! એવા જાદુના જોરથી માણસ સરખા માણસને પૃથ્વી ફાડીને પૃથ્વીમાં લઇ જનાર એવો જબરાસ્ત જાદુગર કોણ છે? કે જે તેની મદદ લઇને મારી આવી દશા કરવાને સમર્થ થયો છે. શું તે જાદુગરને તમે વશ કરવાને સમર્થ નથી? હું કહું છું કે તમે પુરાં સમર્થ છો, મને પ્રાણદાન આપ્યું છે, તો શું પછી મારૂં રાજ, મારી સમૃદ્ધિ અને મારો વૈભવ મને ફરીથી પ્રાપ્ત નહી કરવો? મારા જીવનનો, મારા સુખનો સર્વ આધાર તમારી ઉપર છે. હવે હું તમારી સેવા કરીશ, તમારી આજ્ઞાને પાળીશ, અને અહોનીશ તમારી પાસે રહીશ. પણ એકવાર મારા વેરીને, અને તેનો મદદ કરનારને જીવતા પકડી મારી નજર સમીપ તેના મસ્તકોને છેદવાની મારી ઉપર કૃપા કરશો તો હું તમારો આધાર, તમારો સદાનો સેવક બનીને રહીશ.

અબધુત— ભગવતસીંહ! આ જગામાં જે કંઇ થાય છે તે એક એકના સ્વાર્થના અંગેથીજ થાય છે. જો જાદુગરનો સ્વાર્થ નહોત અને તમારા ભાઇનો સ્વાર્થ હોત તો, શું જાદુગર તમારા ભાઇને મદદ કરત? નહીં. તોપથી તમારો ભાઇ ગણ્યાગાંઠયા જેટલા લશ્કરથી ત-

મને જીતી શકત? નહીં. પણ જાદુગરને તમારા ભાઇ પાસેથી કંઇક પણ કાર્ય કરાવવાનો સ્વાર્થ હતો તે સ્વાર્થને માટે તે જાદુગરે તમારા ભાઇને મદદ કરી હતી. તે સ્વાર્થ શું હતો? તે હજી સુધી તમે જાણી શકયા નથી; તેનો તે સ્વાર્થ આપણે જાણી શકીયે નહી, અને જાણવાની કંઇક પણ યુક્તિ કરીએ નહીં. મને તમે કોઇ શક્તિ, અથવા કોઇ શક્તિનો અંશ સમજવા નહીં, પણ મને એક રખડતો રઝળતો બાવો જ સમજજો. તમારા સ્વાર્થ માટે તમે જેવી રીતે મારી મદદ માગો છો, તેવીજ રીતે મારા સ્વાર્થને માટે તમે તમારા તન મન અને ધનનો ભોગ આપવા તત્પર રહેશો તો અવશ્ય તમારો સ્વાર્થ તમને ફળીભુત થયા વગર રહેનાર નથી. તમે મને સવાલ કરશો કે, આ જગતમાં તમારા જેવા અબધુતનો શું સ્વાર્થ હશે? તેના ઉત્તરમાં હું એટલુંજ કહીશ કે સ્વાર્થ રાખ્યા વગર પરમાર્થ થઇ શકતું નથી, કેવળ આપસ્વાર્થ માટે જે મનુષ્ય યત્ન કરે છે, તે યત્ન દુઃખદાયક છે. પણ જે મનુષ્ય સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ કરવાનો યત્ન કરે છે તેજ સુખદાયક છે.

ભગવતસિંહ—આપનું કહેવું સત્ય છે. કેવળ આપસ્વાર્થમાંજ સુખ સમજનાર મનુષ્ય આ લોકોમાં પોતાનું શ્રેય કરી શકતા નથી તેમ પરલોકના સુખનો સુવાસ પણ લઇ શકતા નથી. આપનો સ્વાર્થ ગમે તેવા પ્રકારનો હોય તે પુછવાને મારો ધર્મ નથી, છતાં મારા આપસ્વાર્થને માટે, જો કે તેમાં શુદ્ધ પરમાર્થ જેવું તમને અને મને લાગતું નથી પણ મસ્તકમાં ભરાયલા ઝેરી પવનથી વીકાળ બનેલા શરીરના વીકારોને સમાવવા માટેજ સ્વાર્થબુદ્ધિ રાખવી પડે છે. હું અંતકરણપુર્વક કહું છું કે આ શરીર રૂપી હંસ જીવતો છે, ત્યાં સુધી તમારો અંગભુત બની તમને સહાય કરતો રહીશ.

અબધુત—શાબાશ છે વીરરત્ન તારી દ્રઢતાને ! મને જોઇએ તો રખડતો બાવો સમજજો, જોઇએ તો આપસ્વાર્થી સમજજો, પણ એટલું તો યાદ રાખજો કે, મારા અંગભુત થઇ રહેલા, તમારા શરીરને, અને તમારા શરીરરૂપી મંદીરમાં બીરાજેલા જીવરૂપી હંસને કોઇપણ પ્રકારનું દુઃખ પામવા દઇશ નહી. ભગવતસીંહ ? આ ક્ષીણ થયેલા કીલ્લાની અંદર આપણે નીભંયથી રહી શકીએ એવી એકાદ ગુફા છે ?

ભગવતસીંહ—એક નહીં. પણ ત્રણ છે.

અબધુત—એ ત્રણ એક એકથી જુદી છે કે એક એક સાથે સંબંધ ધરાવે છે ?

ભગવતસીંહ—ત્રણે જુદી જુદી છે, અને ત્રણેના મુખો જુદી જુદી દીશાના જુદા જુદા ખુણામાં આવેલા છે.

અબધુત—આ ત્રણે ગુફામાંથી કઇ ગુફા, ક્યાંસુધી લાંબાઇ છે ?

ભગવતસીંહ—આ ત્રણે ગુફામંની જે વચલી ગુફા છે તેનો છેડો છેક મારા મ્હેલની અંદર સુધી ગયેલો છે.

અબધુત—તેજ મ્હેલમાં તમારો ભાઇ, કરણસીંહ હમણાં રહે કે ?

ભગવતસીંહ—હા તેજ મ્હેલમાં રહેશે.

અબધુત—તમારો મ્હેલ કયાં અને કેવી પ્રકારનાં સાધનોથી રક્ષાએલો છે ?

ભગવતસીંહ—મારો મ્હેલ તીલસમાતોથી રક્ષાયલો છે.

અબધુત—તે તીલસમાતોથી તો તમે માહીતગાર છો ?

ભગવતસીંહ—હા મારો મ્હેલ કેવળ તીલસમાતોથીજ રક્ષા-

એવો છે. ગમે તેવો દુશ્મન બળીઓ હોય તોપણુ તે આ તીલાસમાતી મ્હેલને થર કરી શકતો નથી.

અબધુત—ત્યારે કહોની કે આ તમારો આખો પ્રદેશ તીલ સમાતોથીજ બનેલો છે?

ભગવતસીંહ—બેશક કેમ નહિં ?

અબધુત—એમ છે તો પછી તમે, તીલોસમાતો ગોઠવવાની અને તેને તોડવાની વીદ્યા શીખ્યા હશો.

ભગવતસીંહ—જો કે મેં તેનો ઝાઝો અભ્યાસ કર્યો નથી; તેમ તેનો અભ્યાસ કરવાની મને રૂચી પણ થતી નથી કારણકે તી- લસમાતો ગોઠવવા અને તોડવાની વિદ્યા એક સરખી નથી. પણ જુદા જુદા પ્રકારની હોવાથી મેં તેનો અભ્યાસ કરવાને છોડી દીધું હતું.

અબધુત—એ પણ તમે એક વાંતે ઠીક કીધું. પણ તમારા મ્હેલમાં કેવા રીતે તીલસમાતો ગોઠવવામાં આવેલાં છે તે સર્વે મને બરાબર બતાવી શકશો ?

ભગવતસીંહ—મને તે તીલસમાતો કોઇને નહી બતાવવાને, તે તીલસમાતો ગોઠવનારે વચનથી બાંધી લીધોલોછે. તો પછી હું કેવા રીતે તમને બતાવી શકું ?

અબધુત-હું તમારા વચનને ભંગ કરવાની તમને ફરજ પાડી શકતો નથી, પણ એટલી તો ફરજ પાડીશ કે તમારા મ્હેલમાં તો મને લઇ જવોજ પડશે.

ભગવતસીંહ—કરણસીંહ તમને અને મને જોઇ ન શકે તેની જોખમદારી તમારે માથે તમે લેતા હો તો હું ખુશીની સાથે મારા મ્હેલમાં તમને દાખલ કરી શકીશ.

અબધુત—તેની તમારે તલભાર બીક રાખવી નહીં, ચાલો રાત

પડી ગઇ છે. કરણસીંહ પણ મ્હેલમાં આવી કંઇ નવી જુની ઉઠલાવવામાં, એ બંને જણાં કંઇક ગડમથલ કરી રહેલાં હશે તે જાણવાની ઘણી જરૂર છે. જો ત્યાં જતા કંઇક વાર લાગશે તો આપણને ફરીને એક જબરૂં ગોથું ખાવું પડશે માટે ગોથું ખાવું ન પડે, અને તેઓની તર્કવીતર્કવાળી યુકિતનો ભોગ થઇ ન પડીએ તેટલા માટે હવે વીલંબ ન કરતાં ત્વરાથી ચાલો. કહી આ બંને જણા તે ગુફામાં દાખલ થયાં.

ચમત્કાર નવમો.

સંજોગ કર, નહી તો તારા રૂધીરથી મારૂં ખપ્પર ભરીશ.

જેમા સુદલ પવનનો સંચાર નથી, પ્રકાશ નથી, જેમાંથી દુર્ગંધ બહુ નીકળી રહેલી છે, અને એક માણસની પાછળ બીજો માણસ ચાલી શકે એટલી ગુફા પહોળી છે, અને તેની અંદર અસંખ્ય ઝેરી જીવો આમ.થી તંહી દોડી રહેલાં છે, એવી આ ગુફામાં આ બંને જણ દાખલ થયાં, ફેલાઇ રહેલી દુર્ગંધને લીધે તેઓનું મગજ ફરવા લાગ્યું, શ્વાસ રૂંધાવા લાગ્યો અને પ્રાણ કંઠ સુધી આવી અટકયો. આ જોઇ તેઓએ પોતાના મોઢાઓ લુગડાથી બાંધી લઇને, ધીમે ધીમે એક એકને હીમત આપતાં આગલ ચાલવા લાગ્યાં, ખરેખર રીતે જોતાં આ ભયંકર ગુફામાં આ બંને જણજ ધીરજ રાખી પ્રાણની કે ભયની જરા પણ દરકાર ન કરતાં ગુફામાં ગુફામાં આગળ વધ્યા જતાં હતાં. જો આ સમે તેને ઠેકાણે કોઇ કાચી છાતીવાળા પુરૂષો હત તો તેઓનો તો ત્યાંજ પ્રાણ નીકળી જાત. જાણે તેઓ દુઃખ સહન કરવાને જેમ સર-

જેલા ન હોય ? અને તે સહન કરવાનો અર્થેજ આ ગુફાની અંદર દાખલ કેમ થયા ન હોય ? એમ તેઓની મુખમુદ્રાઓ સાક્ષી આપી રહી હતી. સ્વાર્થ સાથે રહેલા પરમાર્થને અંગ પોતાના સુખનો ભોગ આપવાને માટે જેને પોતાની જીંદગીના પરવા રાખી નથી અને તે માટે જેણે અનેક દુઃખો સહન કરેલા છે અને હવે પછીથી શી વિપત્તીઓ આવી પડશે તેનો જાણે મુદ્દલ વિચાર કર્યો નથી, અને આવા દુઃખો સહન કરી સ્વાર્થ સાથે રહેલા પારમાર્થિક કાર્ય પૂર્ણ કરવા માટે જેણે છેવટ સુધીની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે, તે શું આવા નિર્જીવ કષ્ટથી કંટાળી જઇ અથવા ભયભીત બની જઇને પાછી પાની ભરવાને કદી પણ ઉન્મત બનત ? જે પુરૂષો સાહસકર્મ કરવાને દેશ છોડી બહાર નિકળે છે તે પુરૂષો છેવટની ઘડી સુધી પોતાના પ્રતિજ્ઞાને પુર્ણ રીતે વળગી રહે છે, તેજ પુરૂષ જય મેળવી શકે છે, તેજ પુરૂષ સુખ સંપતી અને સંતતીને મેળવી શકે છે. અને તેજ પુરૂષ આ જગતમાં કીર્તિનો કોટ ચણી શકે છે, પણ જે પુરૂષો ઘરનાં બેસી મોતીના ચોકા પુરવામાં મોજ સમજે છે તે પુરૂષો આ જગતમાં પોતાનું અને બીજાઓનુ કદી પણ કલ્યાણ કરી શકતો નથી.

જેણે સ્વાર્થને અંગે રહેલા પરમાર્થ કરવા માટે અવધુતનો વેષ ધારણ કરેલ છે, તે પોતાની સુખની, પોતાના જીંદગીની કદીપણ દરકાર રાખતો ન્હોતો, તે તો એમજ સમજતો હતો કે, એકવાર આ દેહ પડવાનો છે, તો પછી શા માટે જન હીત કાર્ય કરવું નહી ? તો પછી શા માટે દુષ્ટોને દમવા નહી ? તો પછી શા માટે મનની કલ્પનાઓ દોડાવી સ્વધર્મણુનો સત્ય માર્ગ શોધવો નહીં ? આજ તેનો દ્રઢમાં દ્રઢ સંકલ્પ હતો, અને તે સંકલ્પની ગાંઠ તેણે એવી સરસ રીતે પોતાનાં અંતઃકરણની સાથે બાંધી હતી કે તે કોઇ પણ પ્રકારથી તુટી શકે એ-

થી ન રોતી, તે સંકલ્પરૂપી ગાંઠને વધારે મજબુત કરવા માટે તે જે વિચાર કરતો હતો તે વિચાર ગમે તેવી આફતો માથે આવી પડવા છતાં પાછો ફેરવતો નહોતો.

આ જીવલેણ, હૃદયભેદક અને અસહાયક ગુફાનું કષ્ટ માથે આવી પડવા છતાં તેની તલભાર પરવા ન કરતાં, અને અરેરાટીના શબ્દોનો ઉચ્ચાર ન કરતાં, કંપતા શરીરે, ડચકાં ભરતાં ભરતાં, ધીમે ધીમે ઠોકરો ખાતાં અને એક બીજા સાથે અથડાતા અથડાતાં એકની પાછળ એક પગલા ભરતાં, ગુફાની અંદર કુચ કરવા લાગ્યાં, આ કુચ કરતી વખતે જેઓના પગમાં, જેઓના શરીરોની ઉપર અને માથા ઉપર કંઇક ઝેરી જનાવરો વીંટલાઇ ગયાં હતાં અને જેના ઝેરી ડંખોથી, જેઓનું શરીર સુઝીને બેડોળ બની ગયું હતું અને જેથી તેઓને જે અસહ્ય વેદના થઇ રહી હતી, છતાં નીડર બની, નિર્ભયતાથી કંઇ પણ અચકો ખાધા વગર ઓ હરી! ઓ શકિત! તેં મારી લાજ રાખી છે, અને હમણાં પણ તું રાખજે, તેં મારો હાથ ઝાલ્યો છે, તે તું મુકીશ નહી એવો મારો તારી ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ છે, તારા વિશ્વાસ ઉપર મારી જીવન દોરી લટકેલી છે, તે તું જાણેછે, સમજે છે, આ જગતમાં તુંજ સત્ય છે, તારા સત્યના આધાર ઉપર આ પૃથ્વી ઉભેલી છે. ઓ હરી! ઓ શકિત! તું મને ચહાય છે તારો મારી ઉપર પૂર્ણ પ્રેમ છે, તે પ્રેમથી હું આ જગતમાં અત્યાર સુધી સુખે રહેવા પામ્યો છું તે તું જાણે છે, ઓ હરી! ઓ શકિત! આ ગુફામાં તું પણ મારી રક્ષા કરજે. હું તને શું કહું! તું મારા અંતઃકરણની સઘળી વાતો જાણે છે, તે વાતોને પુર્ણ કરવા તારા સીવાય બીજો કોણ સમર્થ છે. તુંજ સમર્થ છે, બીજાઓને હું અસમર્થ સમજું છું.

આ પ્રમાણે અદ્ભુત પ્રાર્થના કરતો કરતો ગુફાના મધ્ય ભાગમાં

આમની પહોંચતાં જ તેઓના આંખે નહી જેવો કંઇક ઝાંખો ઝાંખો પ્રકાશ પડવા લાગ્યો, અને તે ઝાંખા ઝાંખો પ્રકાશના તેજથી તેઓની બંધ થઇ ગયેલી આંખો જરા જરા ઉઘડવા લાગી, પણ તેઓ તે પ્રકાશના તેજથી તે ભયંકર ગુફાનો બરાબર જોઇ શક્યાં નહીં, અને તેની કલ્પના પણ કરી શક્યાં નહીં. તે ઝીણા પ્રકાશનાં તેજથી કેટલીકવાર તેની આંખો કંઇક નવીન ચમત્કાર જોતી હતી, તો કેટલીકવાર છાતી સામે ઉભેલા મ્હોટા પહાડોને પણ જોતી હતી.

આ પ્રમાણે કેટલીક ક્ષણ સુધી તેઓની આંખોએ શું શું જોયું અને તે માટે તેઓએ શું શું વિચારો કર્યા, તેનું તેઓને જરા પણ ભાન રહ્યું નહીં અને કીડીની પેઠે ચાલવા લાગ્યા.

આ જોઇ અવધુત ફરીને પોકારી ઉઠ્યો કે ઓ હરી! ઓ શક્તિ! દયા ? રાખ! દયા રાખ! હવે મને રંજાડમાં! હવે મને આવો ભય બતાવમાં! મારી કસોટી તું કરી ચુકી છો ? અને હજી કાઢવામાં કાંઇ બાકી રહી ગઇ હોય તો તે કાઢ. તારી મરજી! તારી લીલા ગહન છે, તે જાણનારજ જાણે છે, તારી ઇચ્છાની બહાર હું મુદલ જઇશ નહીં, હું તો મારા પ્રાણ તને અર્પણ કરી ચુકયો છું, ગમે તો રાખ, ગમે તો ખેંચી લે. તારી અગાધ શક્તિ આગળ હું અસમર્થ છું, તને શું કહી શકું! હું પામર, હું અજ્ઞાન, બુધ, તેનામાં બુદ્ધિ કેટલી હોય તે તું સારી પેઠે જાણે છે તો પછી શા માટે આ સમયે મને આવો ભય બતાવે છે. ગમે તેટલું તું દુઃખ મારી ઉપર નાખીશ તે હું સહન કરીશ, છતાં તારી અવગણના તો કદી પણ કરનાર નથી. તને પણ વીસરનાર નથી તને તો મેં મારા હૃદયરૂપી કમલ ઉપર મારા અધીષ્ટા રૂપે સ્થાપેલ છે. તું શું તે જાણતી નથી ? ઓ હરી! ઓ શક્તિ! મને બચાવ! મારી હરાઇ ગયેલી શક્તિને પાછી બળવાન બનાવ. મારો હરાઇ ગયેલા

બળને પાકું પુષ્ટ બનાવ, ઓ હરી ! ઓ શક્તિ ! હું તારે શરણે છું. હું તારે ચરણે છું, મારી રક્ષા કર, ' આવી રીતે હરીનું સ્મરણ કરતો અવધુત પોતાના સંગાથી સાથે ગુફામાં ચાલ્યો જાય છે.

જેનું સ્વરૂપ ચન્દ્રના તેજ જેવું છે, જેનું શરીર શેરડીના સાંઠા જેવું છે, જેના બાલ માથાથી પગના પાની સુધી લટકી રહેલા છે, જેના કંઠમાં પુષ્પોની માલા લટકી રહેલી છે, જેનું શરીર પાળાં પીતાંબરથી ઢંકાએલું છે. અને જેના એક હાથમાં તલવાર અને બીજા હાથમાં ખપ્પર રહેલું છે, તે કોઇ નવયૌવના સુંદરી આંખોને નચાવતી, મુખને મલકાવતી, ઝાંઝરીનો રણકો કરતી, મૃગનેણીની પેઠે ચાલતી આ બંને જણાની સમીપ આવી ઉભી રહીને કહ્યું કે, ' સબુર ! ઓ મુર્ખો ! ઓ ગરાબડા ! ઉભા રહો. ઉદ્ધત બની આગળ કદમ ભરશો નહીં. ઓ બેશરમ ! ઓ નીરલજ્જો ! આ અંધારી રાતે, આ અંધારી ગુફામાં દાખલ થઇ કોના મહેલ લુટવા જાઓ છો. ? ઓ નાદાનો ! મારી સત્તાનો ભંગ કરી મારી આ ગુફામાં કેમ દાખલ થયા છો, તેનો તમે કાંઇ પણ વીચાર કર્યો નહી ? તમારા આ અપરાધ બદલ તમને શીક્ષા કરવાને આવી છું ? માટે બેસી જાઓ ! તમારા હથ્યારને મારા પગ આગળ મુકી દો. અરે તમે કેટલા બધા નીચ, કેટલા બધા ક્રૂર, અને કેટલા બધા ઘાતકી છો, તેનો શામાટે વધ કરવો નહિ તેનો વધ કરવામાં શું દોષ છે. ઓ પાપીઓ ! તમે કરણસીંહ અને કાળાધરનો નાશ કરવાને કરણસીંહના મેહેલમાં દાખલ થવા માટેજ આવું ઘોર કૃત્ય કરવાને ઉન્માદ બન્યા છો. તેથી શું તમારા પાપી હેતુ પાર પાડી શકશો ? ઓ લુટારાઓ, તમારા તે પાપી હેતુને હું કદી પણ પાર પાડવા દઇશ નહિ, અહીંયાજ તમારા પ્રાણ લઇશ ? ઓ અવધુત ! તારી ઇચ્છા શી છે ? તારી કલ્પના શી છે ? તારો સ્વાર્થ શું છે ! તે

સર્વે હું જાણું છું ? પણ તે તારી ઇચ્છા, તે તારી કલ્પના, અને તે તારો સ્વાર્થ તારા પ્રાણની સાથે જશે. પણ નહી, હું તમારા જેવી એકદમ નિર્દય નથી, માટે જો તું અબધુત ? તારૂં કાર્ય સફળ કરવા ઇચ્છતો હોય તો, મારી સાથે સંભોગ કર, અને સભોગ સંભોગ કરવાની તને ઇચ્છા ન હોય તો, તારા રૂધીરથી મારૂં ખપ્પર ભરી દેવાને તત્પર થઇશ તો, હું તમારા કદી પણ નાશ કરવાને તત્પર થઇશ નહીં ? ઓ અબધુત ? એક વાર મારી સાથે સંભોગ કર ? અને પછી જો કે તારી વીલાસ સુંદરી તને પ્રાપ્ત થાય છે કે નહી ? તું મને બહુ પ્રિય લાગે છે, અને તે પ્રીયતાને લીધે હું તારા ઉપર મોહીત પડી છું. એક વાર તારા ઉછરંગના ઉપર બેસાડી મારા અધરામૃતનું પાન કરી મારા શરીરનો લ્હાવો લે, પછી જોઇ લે કે તારો કલ્પાંતર તારે ચરણે આવે છે કે નહીં! માન વ્હાલા માન! સમજ આંખના તારા સમજ? હૈયાના હાર સમજ. માથાના મુકુટ આવો સમય તને મળનાર નથી. તારા રૂધીરથી મારૂં ખપ્પર તું ભરી મને રીઝવી શકીશ નહીં, પણ સંભોગથીજ તું મને રીઝવી શકીશ, બોલ શી ઇચ્છા છે તે જણાવી દે.

જેની આવી નિર્લજ માગણીથી તેના શરીરમાંનું રૂધીર તપી ગયું હતું તેના શરીર ઉપરનાં રૂવાડા ઉભાં થઇ ગયા હતા, અને જેના હાથમાંની તરવાર ધ્રુજી રહી હતી, તેમાંનો એક જે અબધુત વેષમાં હતો તેણે કહ્યું કે, ' ઓ પીશાચણી ! આવી નિર્લજ માગણી કરતા તારી જીભડી કપાઇ કેમ જતી નથી ? ઓ નર પીશાચોના નર્કની ખાણમાં પડી તરફડીઆ મારનારી આવી દશાને તું પ્રાપ્ત થઇ છે, તેનું તને ભાન નથી, ભાન રાખ ! મને એવો ધારીશમાં, મારામાં તે દુષ્ટવાસના નથી. તું બ્રહ્મચર્ય પાલનાર છું. તેનું શેવન કરનારો છું, તે બ્રહ્મચારીના વૃત્તને નષ્ટ કરવા આવી છું પણ તારાથી થઇ શકે એમ નથી.

હું આ જગતની સર્વે સુંદરીઓને માતા તુલ્ય ગણું છું. તું શું, પણ તારા જેવી અનેક સૌંદર્યવાન સુંદરીઓ કાં આવીને ઉભી રહેતીઓ નથી, પણ હું ડગનાર નથી, મારા બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરનાર મહાશક્તિ છે, તેના શક્તિ આગળ તું અને તારા જેવીઓ કંઇ ગણત્રીમાં છે. નીર્લજ માગણી રાક્ષણી સીવાય બીજી કોઇ પણ કરેજ નહી. હું તારા તેજમાં તારા રોફમાં તારા સ્વરૂપમાં કદી પણ અંધ બનીને તારી સાથે સંભોગ કરવાને તત્પર થઇશ નહીં. મારા ઉછરંગની ઉપર તો શું, પણ આ મારી તરવારની અણી ઉપર તને લટકાવવાને પણ ઉદ્ધત બનીશ નહી, તારો જેવો શોધી લે, તે તારી કામદેહના મટાડશે. તારી દુષ્ટવાસના પુર્ણ કરશે, એ દુષ્ટાચારોણી જ્યાંથી આવી ત્યાં ચાલી જા, તારા કૃત્ય બદલ તું જે શીક્ષા ભોગવે છ, તેથી વધારે શીક્ષા ભોગવવાને તું કેમ અનીચારણી બની છે, તારા જેવા અકૃત્ય કરનારા અધમ અમને સમજીશમાં, જા? નીર્લજ જા! નહી તો તારો નાશ કરીશ. એ દુષ્ટ વાસનાવાળી! એ ઘોર કર્મ કરનારી, અધમઓને ફાંસામાં ફસાવનારી પીશાચણી! અમારી ઇચ્છા અમારી કલ્પના અને અમારો સ્વાર્થ તું શું જાણી શકનારી હતી, અને તારા પોષકોનું તું શું રક્ષણ કરનારી હતી, આ તું બોલતી નથી, પણ તારી કરણી તને બોલાવે છે હું એવો-કામાંધ નથી, હું એવો મુર્ખ નથી, તારા અધુરા બોલો ઉપર લલચાઇ જઇ તારી સાથે સંભોગ કરવાને તત્પર થઉં? વીલાસસુંદરી તો આ હૃદયરૂપી મંદીરમાં રમી રહી છે, તે પ્રાય મુર્તિને તું શું મેળવી આપનાર હતી? તે પ્રીય મુર્તિને મેળવી આપનાર, તે પ્રીય મુર્તિનું રક્ષણ કરનાર એકજ શકતી તારા કલાધરનો નાશ કરશે, માટે મીથ્યા બકવાદ કરવો મુકી દે, અને મારા રૂધીરથી તારા ખપ્પરને ભરવાનીજ માત્ર માગણી કર, તે પણ એક

કર-થીજ, તારી માગણી હું કબુલ રાખવાને તત્પર થઇશ. સાચું બોલ! તું કોણ છે? શા માટે આવો વેષ ધારણ કરીને અમારી સમીપ આવી ઉભી છે. જો તું અસત્ય બોલીશ તો તે બદલ તને શીક્ષા કરવા i આવશે નહી. ભગવતસીહ બોલ્યો. નહીં મીત્ર! એ કદી પણ સત્ય બોલનાર નથી, સત્યની સાથે એનો શું સંબંધ છે. સત્યને તે પ્રાંય ગણતી હત તો, તે શું આવી માગણી કરત? આવું સ્વરૂપ લઈ સ વશીળ પુરૂષોની મર્યાદા મુકાવવાને માટે આટલી અતીચારીણી બની તે નર્ક પીશાચણી છે, પણ દેવી નથી, પણ તે કોઇ પોતાની તૃષ્ણારૂપી અગ્નિને શાંત કરનારી ડાકણી છે. તે નર્કની અગ્ની તેના લપટપણાને બાળી ભસ્મ કરી નાખશે. માટે તેની આવી માગણી સ્વીકારવી એ શું આપ જેવા સુજ્ઞ પુરૂષને લાંચ્છન રૂપ નથી! પણ જો તે સાક્ષાત દેવી હોત તો તે તમારા રૂધીરથી પોતાનું ખપ્પર ભરવાની કદી પણ માગણી કરત? તે માગણી કેમ સ્વીકારી શકાય? તે માગણીને ગાત આપણા પ્રાણ હરવા માટેજ કરી છે. માણસના શરીરમાંથી રૂધીર નિકળી ગયા પછી શું તે માણસ પાછો શ્વાસ ખેંચી શકશે માટે સત્વર તેનો નાશ કરો. જો તમે તેનો નાશ નહીં કરશો તો તે તેની માયા વડે આપણને મહા વિઘ્નોમાં નાંખી આપણા કાર્યને પરીપુર્ણ કરવા દેશે નહીં, જે કાંઇ સિદ્ધ કરવા માટે આપણે જે પરીશ્રમાં વેઠયો છે તેનુ પરીણામ કેવું ભયંકર આવશે તેનો વીચાર તમારે કરવાનો છે.

અભ્રકુત—મીત્ર! તે દેવી હો કે પીશાચણી હો, તેથી આપણે ડરવાનું નથી. પણ તેમાં કેટલી શક્તી છે, તેમ તે કેટલો ચમત્કાર બતાવે છે, તેજ માત્ર આપણે જોવાનો છે, તે જોવાનો આપણને આ પ્રસંગ મળ્યો છે, તે આ પ્રસંગને આપણે શા માટે જવા દેવો જોઇએ જો તે મારી સાથે મારી ઇચ્છાનુસાર સરત કરશે તો હું મારા રૂધીરથી

સોનું ખપ્પર ભરી આપવાને તત્પર થઈશ. અને જો તે મારી સરત મુજબ વર્તવાને લાંબી ટુંકી વાતો કરશે તો, તે બદલ તેને શીક્ષા કરવાને પણ સમર્થ થઈશ.

'તમે બહુ ભેળા છો ! તેથી તેની સાથે સરત કરવાને તત્પર થયા છો અને તમારા રૂધીરથી તેનું ખપ્પર ભરી દેવાને આટલી બધી આતુરતા બતાવો છો, તે ન બતાવતા, તેનો નાશ કરવામાંજ આતુરતા બતાવશો તોજ તમારૂં કાર્ય સત્વર સિદ્ધ થશે' તેના સ.થી મે કહ્યું.

અંહ ? મારો નાશ તારાથી તો થઇ શકે એમ તો નથીને? તારામાં કેટલી શક્તિ છે, એ મેં જોઇ લીધી છે. જો તારામાં શક્તિ હોત તો તારા પ્રધાનને પૃથ્વીમાં ગેબ થવા દેત ? મુર્ખા ? જો તે વખતે તારી બાજુમાં જો આ અબધુત ન હોત તો શું તું પણ આ ગુફાને આ સમે જોવા રહ્યો હત ? માટે બાયલા તું તો બોલીશમા ? તું ખરેખર ક્ષત્રી હોત તો તું ખચિત્ત અબધુતની પેઠે મારી શક્તિનો ચમત્કાર જોવાની ક્ષણવાર ધીરજ ધર. શું કરૂં ? હું આ સમયે લાચાર છું ? જો તું એકલો હત, અને આવા અપશબ્દોથી મારૂં અપમાન કરત તો તારા પ્રધાનના જેવીજ અપદશા કરત.

અબધુત—બસ બહુ થયું, મર્યાદ રાખ, મર્યાદાની હદ ઓળંગી જવામાં કંઇ લાભ નથી. આ તારા કઠોર શબ્દો મારા કાન ફાડી નાખે તેવા છે, તે હું સહન કરનાર નથી તે મારો મીત્ર છે, તે મારા દુઃખનો સાથી છે તે બાયલો નથી પણ પ્રચંડ યોદ્ધો છે, તેણે પોતાના પરાક્રમને બતાવવામાં કંઇ પણ ખામી રાખી નથી, પણ તારા કલાધરના જાદુ આગળ તે લાચાર બની ગયો હતો, તે શું તું જાણતી નથી ? માટે ચુપ રહે.

યોગણી—બોલ અબધુત ? હવે તારી શી ઇચ્છા છે.

અબધુત—મારી ઇચ્છા એટલીજ છે કે, જો તું તારી શક્તિથી મારા શરીરમાંથી મારૂં રૂધીર ખેંચી તારૂં ખપ્પર ભરવાને તત્પર થતી હો તો મારી સાથે સરત કર.

યોગણી—એલ તારી શી સરત છે.

અબધુત—જો મારા રૂધીરથી તારૂં ખપ્પર ભરાઈ જાય અને તેમાંથી મારૂં રૂધીર પૃથ્વી ઉપર પડે તો હું કહું તે પ્રમાણે તારે વર્તવું પડશે.

યોગણી—અબધુત! તારી સરત મારે કબુલ છે, પણ જો તારા રૂધીરથી મારૂં ખપ્પર નહીં ભરાશે તો, જીવતા તારી ચામડી તારે હાથે ઉતારી મને અર્પણ કરવી પડશે, એ મારી સરત તું કબુલ કરે છે,

અબધુત—તે તારી સરત હું ખુશીની સાથે કબુલ કરૂં છું. અજમાવ તારા પ્રયોગને.

યોગણી—સાવધ થા? તું હજુ તારા પ્રયોગને અજમાવવાને ચુકતો નહીં જ ઉં છું કે તારી શકિતનો તરા ઉપર કેટલો જબરો હાથ છે,

અબધુત—તેની સાથે તને શી નીસબત છે તારૂં કાર્ય કરવામાંજ તારા ચીત્તને પરોવ.

યોગણી—જોજે અબધુત! અંતે તું નીર્બળ બની જઇ સંભોગ કરવાની માગણી સ્વીકારવાને તત્પર થઇશ, તેના કરતાં પહેલાં તે માગણી કબુલ રાખવાને સજ્જ જા.

અબધુત—બસ તારી ને મારી વચ્ચે એકજ માગણી માટે સરત થઇ ચુકી છે તો પછી હવે વચમાં આવી આડી વાતો કરવાને કેમ ઉન્મત્ત બની છે, માટે વીચાર કરીને આગળ પગલું ભરજે, માટે વીચાર કરીને અવીચારી શબ્દો ઉચારજે. આ અબધુત ખરા ગુરૂનો ચેલો

છે. તે તારાથી કે તારા જેવી બીજી દેવી કે રાક્ષણીઓના મોહરૂપી સપાટામાં સપડાવાનો નથી, તે તું હવે પછી જોઈશ,

તે યોગણીએ પોતાની શક્તિનો પ્રયોગ ચાલુ કર્યો અને તે પ્રયોગ-ચાલુ થતાંજ અવધુતના શરીરમાંથી રૂધીરની ધારા ચાલી, યોગણીના ખપ્પરમાં પડવા લાગી, એક ક્ષણમાં રૂધીરથી ખપ્પર ભરાઈ જઈને પૃથ્વી પર પડવા લાગ્યું.

આ જોઈ અવધુતે તે યોગણીને કહ્યું કે, ' હવે તારા પ્રયોગને બંધ કર, તું તારી સરતથી હારી ગઈ છે.'

યોગણીએ પોતાનો પ્રયોગ બંધ કરી અવધુતને કહેવા લાગી કાં ' મારા અપરાધને ક્ષમા કર, મારા કરતાં તારામાં વધુ પ્રબળ છે તે મેં જોઈ લીધુ છે, મેં મારા પ્રયોગથી તારો કસ કહડવામાં કાંઈ બાકી રાખ્યું નથી. છતાં તું મારી માયીક શકતીવાળા પ્રયે અને પાણી પેઠે પી ગયો છે, તેથી હું તારી ઉપર પ્રસન્ન થઈ છું, અને તું માગ તે આપવાને તત્પર છું પણ હવે મારે આ રૂધીરનું શું કરવું તેનો તું મને ઉપાવ બતાવ.

અવધુત—જેવી રીતે તારી શકતીથી મારૂ રૂધીર તેં ખેંચ્યું છે તેજ શકતીથી મારા શરીરમાં પાછું પ્રવેશ કર બોલ તેમ કરવામા તું સમર્થ છો.

યોગણી—હાંશ–એટલું કહી તે યોગણીએ પોતાની શકતી વડે ખપ્પરમાના રૂધીરને તેના શરીરમાં પ્રવેશ કરી દીધું, અને પછી અવધુતને કહ્યુ કે હવે હું તારી સરત મુજબ વર્તવાને તેયાર છું, બોલ તારી શી ઇચ્છા છે.

અવધુત—હમણાં તું મારી સાથે ચાલ, અને આ ગુફાની અંદરથી અમને મોકલ કરવુંસીહના મહેલમાં દાખલ કર.

અચ્યુતની આજ્ઞા થતાંજ આ યેગીએ તરત કરણસીંહના મહેલમાં આ બંનેને લઇ ગઇ, જ્યાં કરણસીંહ એકલો બેસીને વીચાર કરતો હતો, ત્યાં આ બંને જોઇ શકે તેવી રીતે, ઉભા રાખ્યા.

કરણસીંહ સર્વ પ્રકારનું સમાધાન કરી, આખા દીવસમાં થાકી ગયેલા શરીરને વિશ્રાંતી આપવા માટે પોતાના મ્હેલમાં દાખલ થયો, અને એક એકાંત ઓરડામાં જઇને બેઠો. હજી તેને બેઠાને એક ઘડી પણ વીતી નથી એટલામા એકાએક તડાગ સાથે મહેલની ભીંત ફાટી ગઇ, અને તેમાં પડેલી જબરી ફાટમાંથી એક હબસી જેના હાથમાં ચાર હાથ લાંબી આરસો, અને એક સોનાની પુતળી રહી ગઇ છે, તેની સાથે કાળાધનને પોતા તરફ આવતો જોઇ કરણસીંહ તરત પોતાની જગાએથી ઉઠીને તેની સામે ગયો અને પોતાની છાતી સાથે ડાબીને પોતાના ઓરડામાં લઇ આવી, બંને જણા સીંહાસન ઉપર બેઠા તેની સાથે આવેલો હબસો પોતાની સાથે જે લાવ્યો હતો તે તેની પાસે મુકી,ને પાછો તે ભીંતની ફાટમાંથી નીકળી ગેબ થઇ ગયો. આ હબસી ગયા પછી આ બને જણા નીચે મુજબ વાતો કરવા લાગ્યા.

કરણસીંહ—આજ આપે મારો પ્રાણ બચાવ્યો છે, નહી તો હું અચિંત્ત માર્યો જાત, મારા સર્વે હથીઆરો નીરઉપયોગી થઇ પડ્યાં હતાં.

કલાધર—વ્હાલા મીત્ર! આ સંસારમાં દરેક માણસ કાર્ય પ્રસંગે એક બીજાને મદદ કરતાજ રહે છે, જો એમ ન હોય તો આ ક્ષણભંગુર સંસારનો વહેવાર કેમ ચાલે. મેં પણ આપની મદદ લેવાને માટે આપને મદદ કરી છે, તેથી મેં કાંઇ તમારી ઉપર ઉપકાર કર્યો છે એવું મનમાં લાવશો નહી

કરણસીંહ—અરે। પ્રાણરક્ષક મીત્ર! આ માયા રૂપી જગતમાં ચતુર માણસો મર્યાદાનું કદી પણ ઉલંઘન કરતાં નથી. નીરૂપાય થયેલા

આપમોની ઉપર ઉપકાર કરવામાં જેટલી શક્તિ તમે ધરાવો છો, તેટલી શક્તિ હું મુદ્દલ ધરાવતો નથી. મેં આપને પ્રથમ પહેલાંથી જ વીદીત કરેલું છે, અને હવે ફરીને પણ વીદીત કરૂં છું કે તમારૂં કાંઇ પણ કામ હશે તે કરવાને તમારો આ સેવક એક પગે તૈયાર છે.

કાલાધર—વાહ ? સજ્જનોની તો એજ ખરી ખુબી છે. સજ્જનોના રંગનો બહાર વીચિત્ર હોય છે, તમારી પુર્ણ ખાત્રી છે કે તમે મારા કામને ખંત અને હુલ્લાસથી કરશો. (છબી બતાવીને) આ છબીને તમારા નગરના દરવાજાની વચોવચમાં લટકાવી દઇને તેની દેખરેખ રાખવા માટે પાકો બંદોબસ્ત કરશો. હમણાં આ છબીમાં એક પણ અક્ષર જોવામાં આવતો નથી. માત્ર એક બાગનોજ નકશો ચીતરવામાં આવેલ છે. જ્યારે આની અંદર પોતાની મેળેજ કાંઇક પણ લખેલું જોવામાં આવે તો તે સંબંધી, તેજ વખતે મને ખબર આપવા માટે એક પત્ર લખી આ પુતળીના હાથમાં આપી તેનો ચોટલો ખેંચશો તો તે તરત તે પત્ર લઇને મને પહોંચાડી જશે લો હવે હું જઇશ.

કરણસીંહ—આમ કરવાનું કાંઇ કારણ ?

કાલાધર—આમાં મ્હોટા ભેદ છે, હું ફરીને કોઇવાર તેનું સર્વ વૃત્તાંત તમને કહી સંભળાવીશ.

કરણસીંહ—પણ મને ખેદની સાથે તમને કહેવું પડે છે કે, મારો ભાઇ તમારા જાદુના સપાટામાંથી કેમ બચવા પામ્યો તે હું જાણી શકતો નથી. તે માટે મને મ્હોટા ભય ઉત્પન્ન થયો છે, આ ભયથી મને કાંઇ સુઝતું નથી.

કલાધર—કરણસીંહ ! એ માટે તમારે કોઇ પણ પ્રકારનો ભય રાખવો નહીં. તમારો ભાઇ મારા જાદુના સપાટામાંથી કેમ બચવા પામ્યો છે તે માટે હું સર્વ જાણું છું હવે હું તેને જીવતો રહેવા દઇશ

નહીં. એ ગમે ત્યાં હશે. ગમે તેવા બળીઆના તાબામાં હશે ત્યાંથી તેને પકડી લેવાને મેં તેના પાછળ મારા ચાલાક એક જાદુગરને રોક્યોછે.

કરણસીંહ—તો હવે માટે હું તેમને વધારે કહીશ નહી. આટલા શબ્દો કરણસીંહના મુખમાંથી બહાર નીકળતાની સાથે કળાધર જેવી રીતે આવ્યા હતો તેવી રીતે ચાલ્યો ગયો.

કળાધરને ગયેલો જોઇ કરણસીંહ પોતાની સેજ ઉપર જઇ સુખની ઉંઘ કાઢવા લાગ્યો.

કરણસીંહ અને કલાધરની વચ્ચે જે વાતચીત થઇ હતી તે સર્વે સાંભળી લઇને, અવધુતે તે યોગણીને કહ્યું કે 'ચાલ હવે અમને મ્હેલની બહાર લઇ જા.'

અવધુતની આજ્ઞા થતાજ તે યોગણીએ પોતાની શક્તિના પ્રબલે કરીને પોતા સહીત આ બંનેને લઇ મ્હેલની બહાર નીકળી ગઇ.

આ ત્રણે જણા કરણસીંહના મ્હેલની બહાર નીકળીને એક પહાડની તલેટીમાં શોભી રહેલા મનહર બાગમાં આવીને વીશ્રાંતી લીધી, પછી અવધુતે તે જોગણીને કહ્યું કે, 'હું જ્યાં સુધી તને અહીં પાછી બોલાવું નહી ત્યાં સુધી તું આ બાગની આસપાસ ફરતી ફરજે, અને કોઇ પણ માણસ આ બાગમાં આવે તો તેને તું કતલ કરી નાંખજે, વચનથી બંધાયેલી જોગણી તરત અવધુતની આજ્ઞાને શીર સમાન ગણીને ડુંગરની તલેટીની બહાર નીકળીને ચોકી કરવા લાગી.

કરણસીંહના ભાઇ ભગવતસીંહે અવધુતને કહ્યું કે, 'આપ કોઇ વગદાઇ પુરૂષ છો! આપમાં કેટલી બધી દયા ને ક્ષમા છે, જોગણી જેવી જેનામાં અગાધ શક્તિ હતી, તેને પણ તમે ક્રોધ ન બતાવતા તમે તમારી અપરમ શક્તિ વડે વશ કરી લીધી છે, તે જોઇ મને મહા આનંદ પ્રાપ્ત થયો છે. તમને હું આજથી મારા ગુરૂ અને મારા

દુઃખભંજન સમાન ગણીશ, તમારી સેવા કરવામાં તત્પર રહીશ. મને હવે આ જગતની માયા ઉપર ભાવ રહ્યો નથી. જગતની માયા સુખકર્તા નથી પણ દુઃખકર્તા છે. એમ મેં માની લીધું છે, જો મારો બંધુ જગતની માયામાં લપટાયો ન હત તો શું તે એક જાદુગરની મદદ લઇ મારો અને મારા કુટુંબનો નાશ કરવાને કદી પણ તત્પર થાત? તે જોકે એક ક્ષણીકનું સુખ છે. અને તે ક્ષણીક સુખ માટે પોતાના બંધુનો નાશ કરવાને માટે કાંઇ પણ બાકી રાખ્યું નહીં જો તમે મને સહાયતા કરી ન હોત તો શું હું તમારા દર્શન કરવાને ભાગ્યશાળી બનત? ભલે કલાધર, ગમે તેટલો જાદુગર હોય અને પોતાની જાદુઇવીદ્યાથી પોતાના સ્વાર્થ માટે બીજાના સ્વાર્થનો નાશ કરવા માટે કાળસ્વરૂપ ધારણ કરી આવા નીચ કૃત્યો કર્યા કરે, પણ તેના તે કૃત્યોનો બદલો તેને મળ્યા વગર રહેનાર નથી.

જો તમારા જેવો જનહીત પુરૂષ, પારકા સ્વાર્થને માટે પોતાના પ્રાણની આહુતી આપવાને અહોનીશ તૈયાર રહે છે, અને કલાધર જાદુગર જેવાની જાદુઇ વીદ્યાથી ડગતો નથી, તે જો ધારે તો એક ક્ષણમાં કરણસીંહ જેવાને યમલોકમાં મોકલાવ્યા વગર કદી પણ રહે નહિ, એવી મારી પુર્ણ ખાતરી છે, પણ મારે મારા રાજ્યની, મારે મારા સુખની, માગ વૈભવની દરકાર નથી, તો પછી હું મારા ભાઇનો નાશ કરવાની તમને કેમ સલાહ આપી શકું? જો કે તે શીક્ષાને લાયક છે, તેણે જે અપરાધ કર્યો છે, તે માફ ન થઇ શકે તેવો છે, તેને શીક્ષા કરવી એ એક ન્યાયકર્તાની ખરી ફરજ છે, છતાં તે ફરજ કોને માટે બજાવવી. ક્ષણીક સુખને માટે કે ગંજાવર પાપનો ભાગ બાંધી લેવા માટે? કરણસીંહનું કૃત્ય કેવું ભયંકર છે તે તમે તપાસી લીધું છે તેનો વિચાર તમારેજ કરવાનો છે.

અબદુલ—ભગવતસીંહ ! તમે મને જે ઉપાય આપીને જે વિવેક બતાવ્યાં છે, તે ઉપકારવશ હું પુર્ણ છું. તમે કદી પણ માનતા નહીં, જે કાંઇ કાર્ય બનવા માટે નિર્માણ થઇ ચુક્યા છે તે કદી પણ મિથ્યા થઇ શકતા નથી.

અહાહા ! ! ! દુનિયા કેવી વિચિત્ર છે, કેવી બેઢંગી છે. કેવી બેનિર્લજ છે, કેવું રાક્ષસી રૂપી ધારણ કરી બેઠી છે, મર્યાદાનો પડદો ઉધાડી નાંખી અનિષ્ટ કર્મ કરનારો કાળો પડદો ધારણ કરી ક્ષણ ક્ષણમાં કેવા કેવા રંગ બદલે છે. જે રંગ નિહાળતાજ માણસનું હૃદય ભરાઇ જાય છે, માણસની મતી મુંઝાઇ જાય છે, માણસની બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ નષ્ટ જાય છે, અને મહા દુઃખરૂપી પહાડો સાથે અથડાતા અથડાતાં છીન્ન ભિન્ન થઇને અંધકાર રૂપી કુવામાં જઇ પડે છે.

ભલે આ જગતના નાશવંત પ્રાણીઓ પોતના ક્ષણીક સુખના લોભ માટે તેને કાલી ચીતારે, ભલે તે જગતની અંદર ફરી રહેલા ચક્ર રૂપી મગડામાં બેસીને રાક્ષસ રૂપી માણસો પોતાના સ્વાર્થ માટે અનેક નીર્દોષોનો ભોગ લઇ તેનાં બલીદાન આપે, આ જગત રૂપી સંસારના મોહ રૂપી દીપકમાં અંજાઇ જઇને ઝીણા જંતુઓની પેઠે બળીને ભસ્મ થઇ જાય, નાનાં મ્હોટાં પાણી ખાબોચીઆમાં તડફડીઆં મારી રહેલા અલ્પ જીવોની પેઠે પાપી માણસો અનર્થ કાર્ય કરવાને ઉન્મદ બની અહો દુનિયા તારૂં સત્યાનાશ વાળે તેની મને પરવા નથી. તે માટે તારી તરફ વિચાર કરવાની મને જરૂર નથી. વિચાર કરતાં તો તારો ત્યાગ કરવોજ સારો છે.

મનુષ્યની જીંદગીના દીવસો મ્હોટી આફતોમાંથી પસાર થાય છે અને મોત ભય માથા ઉપર ઉભી રહેલો છતાં, મનુષ્ય પોતાને બલવાન, નિર્ભય,સુખી, ધનવાન સમજે છે. એથી અધિક કહેવામાં જો હું જુઠ્ઠો

હોઉં તો વાંચક મને ક્ષમા કરજો.

પોતાના સંબંધમાં કોઇ બાબત વિરૂદ્ધ વાત કહેવાવાળાને મુર્ખ પાજી, હરામખોર અને પોતાનું બુરૂ કરવાવાળો સમજીને તેને ધીક્કારી કાઢે છે, તે કેમ સમજી શકે છે ? આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર એટલોજ છે કે આ સંસારની સર્વ વસ્તુઓનો નિત્ય અને તેનો નાશ થયા પછી પણ આજ તરેહથી રહેનારી સમજે છે, શરીરને પહાડોથી પણ મજબુત સમજે છે, જુવાની હમેશા જેવીને તેવી રહેશે. કુબેરનું દીવાળું ભલે નિકળે પણ મારો ખજાનો સદા ભરપુર રહે અને આજ રીતે હું સર્વનો રાજા બની રહું એમ સમજે છે.

જો વીચારવંત સારાસાર સમજી શકતો હોય તો પુછવું શું ? સમજનાર સારી પેઠે સમજી શકતો હોય તો, તે જે કરવા ધારે તે કરી શકે છે. જુવાનીથી અધિક ધન, ધનથી અધિક પોતાનું કુટુંબ, અને નિર્મલ બુદ્ધિ આ ચારમાંથી એક પણ વસ્તુનો ત્યાગ કરી અનર્થ કરવો ઠીક છે ? પણ જો ચારે એક સ્થળે એકઠા થાય તો પછી પુછવું શું ? વાસ્તવિક રીતે જોતાં મનુષ્યના જીવવાના દહાડા મ્હોટા ભયથી ભરેલા છે. ધન દોલત, વાડી બંગલા હોવાને લીધે કદચ માણસને વેદના ભોગવવી પડતી નહીં હોય, પરંતુ બીજી અનેક પ્રકારની વેદનાઓ ભોગવવી પડે છે. ક્ષણે ક્ષણે ધન દોલતની રક્ષા કરવામાં સાવચેત રહેવું પડે છે. માત પિતા પુત્ર ભાઇ કુટુંબ વગેરેની હાય ધાસ્તી પણ રહે છે, ચોરની બીકથી રાતના પુરી ઉંઘ પણ આવતી નથી. પુર્વ જન્મના પુણ્યોથી આ ભય ન રહેતાં શરીરની પીડાથી પીડાય છે. અને કોઇ જાતની આધી કે ઉપાધી કે ભય મુદ્દલ હોય જ નહિ, પણ દુર્બળતાનાં કારણોથી ભોજનજ પાચન થતું નથી. બહુધા કરીને અનેક સ્થળે મારા જોવામાં આવ્યું છે કે કરોડો

રૂપીઆ પોતાની તીજોરીમાં હોવા છતાં પણ નવટાંક લોટની છત્રીશ પુરીઓનું ઉપરનું પડ હોઠામાં ઉતારી શકતાં નથી. શરીરમાં શક્તિ રહેવાથી આ બધા દુઃખો રહેતાં નથી. અડધો રાચો પા.કો બાજરાના રોટલાથી તે ચણાની દાળ સુધાં વગર મુસીબતે હજમ થઇ જાય છે. પાસે પૈ પણ ન હોય, તો શાંતિથી ઉંઘ આવી જાય છે. પરંતુ તે પણ સુખી નથી. જ્યારે જોશો ત્યારે તે પેટ બતાવીને કહેશે કે. હાય ! હાય !! અરે આ સંસારીઓની વાતજ કરશો નહીં. એતો દુઃખરૂપી સમુદ્રમાં ગોથા ખાઇ રહેલા છે, રૂષી, મુની, યોગી સન્યાસીને જોશો તો તે કેવા આનંદથી રહે છે, જ્યારે જોશો ત્યારે તેની પાસે મીઠાઇ મેવાના ઢગલા પડેલા જ હોય છે. ઘરબાર વેંહેચશું પણ સાધુ સંતો અને આચાર્યોની સેવા અવશ્ય કરશું ? તો પછી તમે આને પણ શું દુઃખી છે એમ કહી શકશો ?

હું તો એમજ કહીશ કે એ પણ દુખી જ છે, જેણે ઘરબાર છોડયા, ધન દોલત છોડી, કુળ પરીવાર છોડયો, પરંતુ તેનું પેટ, અને તેની ઇંદ્રિઓ તેની ઉપાધીને ઓછી થવા દેતી જ નથી. મનુષ્યના જેવો સભય પ્રાણી કોઇ નથી. હા આ વાત અગત્યની છે કે માયાના આવેશમાં આ પ્રાણી કોઇ પણ ભયને ન લેખતાં મસ્તકને કાપવાની શક્તિ ધરાવનારી તલવારને હાથમાં પકડી લે છે. જો તેમ નહોત તો શું કરણસીંહ અંધારી રાતે પહાડોમાં રખડી પોતાના ભાઇનો નાશ કરવાને તલવાર ખેંચી ઉભો રહેત ! ભગવતસીંહ ! તમારા બંધુ કરણસીંહે પોતાના ધર્મનો, પોતાની કીર્તિનો, અને પોતાના કુળનો જરા પણ વિચાર કર્યો નથી. જો તેણે ક્ષણ ભર વિચાર કર્યો હોત તો તે એક દુષ્ટ ને પાપી જાદુગરને કદી પણ સહાયતા આપત નહિ. માણસોની ચારે બાજુએ મોહની એક મોહોટી જાળ પથરાયેલી છે.

જે જે વસ્તુઓની માયા ફાંસામાં માણુસ સપડાય છે તે પ્રત્યેક વસ્તુ માણુસને ખાડામાં નાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે. પતંગ જે પ્રમાણે દીવાના પ્રકાશને ભુલી તેની ઉપર ઝડપ નાખે છે, અને નાશ પામે છે તે પ્રમાણે માણુસ સુખની ઇચ્છાથી નાશવંત વસ્તુની પાછળ લાગીને આયુષનો પ્રત્યેક ક્ષણુ પોતાનો નાશ કરવા માટે ગુમાવે છે.

હા હું કહું છું કે, ઓ સુખે, તું ખરેખર ઉત્તમ છે પરંતુ તારા સારૂ માણુસે પોતાનો નાશ કરી નાખવો જોઇએ એ માત્ર નિઃસંશય ખરૂં છે.

આ જગતના સઘળા લોકો એટલા સ્વાર્થી, એટલા હલકા મનના, એટલા મત્સરી, એટલા દુષ્ટ અને વૃથાભિમાની છે કે એકાદ સારા અને પ્રમાણીક મનુષ્યને શોધી કાઢવા માટે ધોળે દીવસે મસાલો સળગાવી ફરવું જોઇએ. દુષ્ટ, લુચ્ચા અનીતિમાન એવા લોક સંપતી અને એશઆરામમાં ઘેરાઇ ગયા છે. પરંતુ સુશીલ, સત્યવાદી અને નિરપરાધી એવા વિચારવાળા અન્ન અને પાણી વગરના દીવસો કાઢે છે અને દુઃખ એક સરખું તેની પાછળ લાગેલું રહે છે. દુષ્ટ કૃતીનું પુતળું દુર્યોધન, જે મૂર્તિમંત ધર્મ એવો જે ધર્મરાજ તેના કરતા વીશેષ સુખી હતો; ધર્મ રાજાને પોતાના નિરભિમાની અને સત્ય પ્રીય સ્વભાવને લીધે નાના પ્રકારના દુઃખો ભોગવવા પડયા હતા. જેમ પતિવ્રતા અને સદગુણની જે મૂર્તિ સીતા તેને દુષ્ટ રાવણના રાજમાં જવું પડયું છે તેમ વીલાસસુંદરીને દુષ્ટ કલાધરની ગુફામાં જવું પડયુ છે તેમાં નવાઇ શી? તે ઠેકાણે નાના પ્રકારના સંકટો તેના પર આવી પડયા હતાં અને તેજ પ્રમાણે વિલાસસુંદરીને માથે આવી પડયા છે. રાવણના રાજમાંથી સીતાનો છુટકો થયા પછી થોડાક દીવસ સુખનો ઉપભોગ લીધો નહિ ને ફરીને શોક આપત્તીને

થઇ તેના પતી શામે તેનો ત્યાગ કરી દીધો. સારાંશ, આ જગતમાં જન્માએ, સંકટો અને નિરાશ થયેલા અસંખ્ય પ્રાણીઓનો વીલાપ સાંભળીને એમ લાગે છે કે આ જગતનો કોઇ રાજાજ ન જોઇએ અને કદાપી, જો કોઇ હોય તો, તે નિરદય અને જુલમી હોવો જોઇએ. આ જગત ભયંકર તોફાનમાં, સુકાન વગરના તુટી પડેલા વહાણની પેઠે લાગે છે ત્યાં ત્યાં ભયંકર યુદ્ધ ચલી રહ્યું છે. પ્રત્યેક જણ એક મેકને કુછે છે કે તું મને મારે છે કે હું તને મારૂં. એકના મૃત્યથી બીજાનું ઉપજીવન ચાલે છે. આ જગત એટલે મનુષ્યથી તે ક્ષુદ્ર કીડા સુધી એક એકના પ્રાણ લેનારા પ્રાણીઓનું બજાર છે.

આ જગતના કેટલાક લોકો બાવરા બની જઇને જ્યાં ત્યાં જોવે છે અને તે સારૂં તેઓ ઝુરે છે. ઉપરથી તેઓ મોકળા મનથી હસે છે પરંતુ તેઓના અંતરમા કોઇ પણ દુઃખી વિચાર ચાલી રહેલોજ હોય છે, જે વખતે તેઓ અતીશય મધુર ગીતો ગાય છે, તે વખતે તેઓના અંતઃકરણો દુઃખોના વીચારોથી ભરેલાજ હોય છે. અને તે માટે તેઓ ફરીને દુઃખ દેવતાની પ્રાર્થના કરીને કહે છે કે; હે દેવ! એકમેકની ઉપર પ્રેમ રાખનારા સ્ત્રી પુરૂષો અંતઃકરણ પ્રમાણે અમારા અંતઃકરણો એક થાય ત્યાં સુધી, અને જે પ્રમાણે આ ભયંકર પ્રવાસ સદા ટળનારો એવી તે ઉંઘમાં મલી જાય ત્યાં અમને શું સુઝીશ નહિ.

મનુષ્ય માત્ર આયુષ્યની દોરી ઉપર લટકી રહેલ છે; અને કાળના અતિશય ભારા દબાણથી મનુષ્યો કચડાઇ અને દબાઇ જાય છે, એમ જાણવા છતા મનુષ્યો કાળના મુખમાંથી છુટવા, અને ફરી ફરીને અવતાર નહિ લેવા માટે, કંઇ પણ પ્રેરણા કરતાં નથી, અરેરેરે!

મનુષ્ય પોતાના ક્ષણીક સુખને માટે કંઇ પણ વિચાર કર્યા વગર, પાપ કર્મ કરનારાઓને સહાય નો કરે છે કે જેનું પરિણામ મહા ભયંકર નિવડે છે. આ અનીતિ પાણીના પરપોટા સમાન દેહને વાસ્તે નરકના દ્વારરૂપી સ્ત્રીઓને માટે, કેવળ પોતાના સ્વાર્થ સારૂં પ્રાણી કુકર્મ કરતા નથી? પરંતુ હાય!!

'ચરરર ચિરાય છાતી, બળે છે અતિ લાય,
તે કેમ કરીને બુઝાશે, કોણ બતાવે ઉપાય.'

નિરૂપાય છું, અસ્થીર છું, એકલ ગયો છું, દેખતો છતાં આંધ છું, કાન છતાં બહેરો છું, જીભ છતાં મુંગો છું, અક્કલ છતાં અક્કલહીણ છું, છુટો છતા બંધીવાન છું, સ્વતંત્ર નથી, પણ પરતંત્ર છું, મારા હાથ બંધાઇ ગયા છે; તેથી મારૂં સર્વ બળ નકામું ગયું છે. જો આમ ન હોત તો ક્યારનો હું જુસિંહને તો કાળને સોંપી દીધો હોત. આ આરસાના ટુકડે ટુકડા કરી નાંખ્યા હોત; અને આ વીરપુરને સ્મશાનભૂમી બનાવી દીધા હોત. પણ જેમ શીકારીના હાથપર બેસીને બાજ પક્ષી અન્ય પક્ષીનો નાશ કરવામાં વ્યર્થ શ્રમ કરે છે, તેમ કાળ ધર જગતને મદદ કરવામાં કરણસિંહ વ્યર્થ શ્રમ કરે છે. વખતનું ચક્ર એવું છે કે, પોપટ પાંજરામા પડ્યો પડ્યો તરસે મરે છે, અને કાગડા જેવા નઠારા પક્ષીને બેસાડી જમાડે છે. એ પણ સમયને માન છે, કેમકે સમય બળવાનને બળહીણ બનાવી, અને બળહીનને બળવાન બનાવે છે. સમય ચક્રવર્તીને સિંહાસન ઉપરથી કાઢી અંધારી ઓરડીમાં પુરાવે છે, અને કંગાલને ચક્રવર્તી બનાવે છે. આજે આ જુલમ ઉપર કલાધર । સમય બળવાન છે, તેથી કલાધર જે કાંઇ કરે છે, તેને સીધા કરવા દે છે. જો તેનો સમય બળવાન ન હોત તો તે બિચારા બાળાઓને પકડી તેના ધર્મને ભ્રષ્ટ કરવા માટે પોતાની

જાદુઇ ગુફામાં પુરી રાખત ? [કેંઇ લોકોનાં શીર છેદી, તેના આંતરડાની હારવાળા બનાવી, પોતાની ગુફાની ઉપર તોરણ રૂપે લટકાવત ? એ જાદુગર આખી દુનિયાને ત્રાહિ ત્રાહિ પોકરાવી રહ્યો છે. પણ તેને અને તેની શક્તીના નાશ કરવાને કોઇ પણ સમર્થ પુરૂષે તેની સામે બાથ ભીડી છે, તેના હાડ મુજાવ્યાં છે? તેને ક્રમઃ મારી ઉડાડે એવો હથ બતાવ્યો છે ? નિર્માલ્ય જેવા બની બેસી રહ્યા હાય છે તે જુવે છે, અને થશે તે પણ જોશે જો વીરપુરૂષો પોતાના બળને એકત્ર કરીને આ રાક્ષસને ઘેરી લીધો હતા તો તના જાદુઇ વોયા શું કરત ? હજારો હાથીઓના બળ આગળ એક મચ્છર શું કરી શકત ! ક્ષણમાં કચરાઇ જાત કદાચ મરત નહી પણ તેન માથે મ્હોટો ભય રહેત, અને તે ભયથી તે ઘોર કર્મો કરતા ડરત પણ વીર પુરૂષોને વધારે ડરાવવા લાગ્યો, અને ભય બતાવી બધાઓને ગુલામ સરખા બનાવી દીધા, મહા ખેદની વાત છે કે બકરો તે સાંહનો રાજા થઇ બેઠો છે. અને સીંહો તે બકરા જેવા બની બેં બેં કરી રહેલા છે જમ રાક્ષસોના ભયથી રૂષીમુનીઓ ભય પામી અહીં તહીં સંતાતા ફરતા હતા તની પેઠે એક જાદુગરના ભયથી ક્ષત્રી સીંહો ન્હાસતાં ફરે છે. એ શું ક્ષત્રીઓને કશંક લગાડનાર નથી ? લોખંડના કીલ્લાઓને છેદી શત્રુઓને શરણે લેનારાઓ એક જાદુગરથી ડરી જઇ નવ ગજના નમસ્કાર કરે છે ત્યારે બીજાઓ બે હાથ જોડી નમસ્કાર કરે તેમા નવાઇ શી ?

ઓ દુષ્ટ કાળાધર ! ઓ નીશાચર જાદુગર ? ? તેં તો અવધી કરી છે. સર્વેને ગીધ સરખા પુતળા બનાવવામા કાંઇ કપણ મણા રાખી નથી, તેમાં તુ શું તારૂ પ્રિય સમજે છે. તેમાં તુ શું આનંદ માને છે. તેમાં જ તારૂં સુખ સમજે છે; ઓ અધમ ! ઓ પાપી !!

આવાં કર્મ કરવાં મુકી દેજે, આવો જુલમ ગુજારવો છોડી દેજે, ક્રૂર, ઝેરેલા રાક્ષસરૂપનો ત્યાગ કરજે, નિર્દોષ બાળાઓ । ધર્મને ભ્રષ્ટ કર । અરે, ભવિષ્યનો વિચાર કર, બધા દહાડા સરખા નથી હોતા નીતિ રાત પકવાન જ. ઉગ્યો છે તે આથમવાનો છે, જે પહાડો આ-કાશની સાથે વાતો કરતા હતા, તે પહાડો પણ પોતાની જગ્યા ઉપર સ્થીર રહી શક્યા નથી તો પછી તું શું રહી શકીશ? નદીના વહેતા નીરો પણ સુકાઇ જાય છે, તેમ તું પણ સુકાઇ જઈશ. પવનના સપાટાથી વૃક્ષોનાં પાનો પણ ખરી જાય છે, તેમ તું પણ કાળરૂપી આ જગતરૂપી વૃક્ષના ઉપરથી ખરી જવાનો છે. નથી રહેવાનો, નથી કંઈ પામવાનો, નથી કંઇ સાથે લઇ જવાનો. તારૂં પાપ તારી સાથે આવશે, તારૂં પાપ તારા માથા ઉપર ચઢી તારાં કુકર્મોની સાક્ષી પુરશે તે તારૂં પાપ તને શીક્ષા કરાવાશે. તું કદાચ પાપથી ડરતો નહી હોય અને પાપ શું છે તે તું સમજતો નહીં હોય એવું ધારીને તુ ઘોર કર્મો કરતો હોય તો પણ તે તારા મનુષ્ય ધર્મને ભ્રષ્ટ કરનારા જ છે; એવા ઘોર કર્મો કરનારાઓને મનુષ્ય કોણ કહેશે, કોની જીભ ક-હેવાને સમર્થ થશે અધમ અને પાપીઓના નામ લેવામાં ધર્માચરણી-ઓ પાપ સમજે છે; પાપીઓનો પડછાયો પડતાં ધર્માચરણીઓને પ્રાયશ્ચીત કરવું પડે છે. તેથી તેઓ પાપીઓનો પક્ષ કરતાં નથી.તેઓ સદા પાપીઓને ધીકારે છે, પાપીઓનો શાપરૂપ ગણે છે. તું મહા પાપી છે, તું મહા ચંડાલ છે, અનર્થ કાયનો કરનારો છે. ધર્મ રહીત બની ધર્મનો નાશ કરી, અધર્મનો સ્વીકાર કર્યો છે, તેજ તને ગાયું ખવ-રાવશે, તેજ તને ઉપાડી ઉંડા ખાડામાં ઝોકશે, તેજ તારૂં અભિમાન ઉતારશે, તેજ તારો વૈભવનો, તેજ તારા બાહુનો નાશ કરાવશે. તને બધા મુકી દેશે, પણ તે તને નહીં મુકે. આખી દુનિયા તારાથી ભય

પામી થર થરી જશે, પણ તે તારા ભયથી ડગનાર નથી. તે તારી પાછલ છે માટે તું પાતાળમાં જજે, જોઇએ તો આકાશનાં વાદળાંઓની વચ્ચે ભરાઇ બેસજે.

આ પ્રમાણે પોતાના મનના ઉદ્દગારો મનમાં કાઢતાં કાઢતાં અબધુત અને જગતસંહને ઠંડા પહોરનું એક જબરૂં ઝોકું આવી ગયું એટલામાં આકાશવાણી થઈ કે,

'ન કર ચિંતા મન વિષે, ધીરજ મનમાં રાખ;
હાય ત્હારી બુજાવશે, એમ વદે વાણી સાખ.
સત્તા ત્હારી જબરી છે, ન લોપે કોઇ તુજ આણ;
સહાયક સદા સહાય થશે, એહવું નિશ્ચય જાણ,
અડગ રહીને ખુબ ઘુમજે, કર અધમોનો સંહાર;
હાથે ચડતાં મુઠીકમાં તો થશે જયજયકાર.'

આકાશવાણીના મમયસુચક શબ્દો અબધુતના કાને અથડતાંજ અબધુત ઝબકી ને ઉઠ્યો ભગવતસીંહ આ સમયે ભરઉંઘમાં પડયો હતો તેને ન જગાડતાં અબધુત લલકારીને કહેવા લાગ્યો કે,

'મહા ભુતની, નીશા દુતની,
પ્હાડ આર બનકી રણી,
તે રંગ ઔર રૂપ બદલીકે,
બેગે આઓ ચતુર સહાણી.'

અબધુતને આ મંજુલ ઘોષ પવનવેગે સંચરતો સંચરતો જ્યાં મ્હાભુતની ફરતી હતી ત્યાં જઇ, તેના કાનમાં ખુબ ગણગણાટ કરવા લાગ્યો. આ મંજુર ઘોષના ઝીણા ગણગણાટથી તે મહાભુતની સાવચેત થઇ જઇ, હબસણનું રૂપ ધારણ કરી લઇને પાણીના પુરની પેઠે દોડતી દોડતી અબધુતની સમીપ આવી ઉભી રહી.

હબસણના રૂપમાં આવેલી મહાભુતનીને જોતાંજ અબધુત તેમે કહ્યું કે, ' અહો મહાભુત ! ભગવત દેહના જાણે મ તારા હાથમાં ભગવતસીંહને ફુલ સરખો ગણીને જ્યાં કરણસીંહ સેજ ઉપર સુતો છે ત્યાં જઇ તેનીજ સેજ ઉપર સુવાડી દઇને કરણસિંહના હાથ બાંધી લઇને કેદ કરજે, અને તેની સાથે પહેલી છબી અને સોનાની પુતળી પણ લઇ લેજે. આ બંને કર્યા પછી ભગવતસીંહને જાગૃત કરીને કહેજે કે, ' તારા પાપી બંધુને તેની કરણીની શીક્ષા કરવા લઇ જાઉં છું તે માટે તું નિર્ભય થઇ તારા રાજ્યની સત્તા તારા હાથમાં લેતી વખતે કોઇ પણ માણસે સામે થઇ તારૂ અપમાન કરવાને તત્પર થાય તેવા માણસોની કતલ ચલાવવાને તારા હાથને રોકીશ માં.

તારા રાજ્યમાં તારી સત્તાને મજબુત કર્યા પછી તે તારી સત્તાનો નાશ કરવાને કોઇપણ જાગર અથવા કોઇ પણ બળવાન રાજા તારી ઉપર ચઢી ન આવે, તેટલા માટે અબધુત નામનો ભગવો ઝુંડો વાગા કીલ્લાની ઉપર સદાને માટે ઉડતો રાખજે, જે ઝુંડો તારા શત્રુઓના હાડ ગાત્રો ગાળી નાંખશે, એટલુંજ નહીં પણ તારા બળને વધારવાને માટે તારા સૈન્યમાં વધારો કરજે, કે તેના પ્રતાપવડે તું સર્વત્ર જય મેળવીશ

અબધુતના આ શબ્દો શ્રવણ કરવાની સાથેજ તે હબસણ ભગવતસીંહને ફુલ સરખો ઉપાડી અંતરધ્યાન થઇ ગઇ તેની પાછળ અબધુત પણ ગુમ થઇ ગયો.

એક આંખના પલકારામાં તે મહાભુતની ભગવતસીંહને કરણસીંહની બાજુમાં સુવાડીને કરણસીંહને બાંધી લઇને સેજ ઉપરથી નીચે પટકયો, કરણસીંહના સીંહાસન પાસે જે છબી અને સોનાની પુતળી

પડી હતી, તે લઇ લીધી અને ભગત સીંહને જાગ્રુત કરીને. બાપુને કહેલી વાત તેને કહી સંભળાવીને, કરણસીંહ અને તે બંને વસ્તુને લઇને મ્હેલમાંથી અંતરધ્યાન થઇ ગઇ.

મહાભુતની–મસ્તક છેદન.

એ અદભુત ચમત્કાર જોતાંજ ભગવતસીંહ ચકચકિત બની જઇને મ્હેલની અંદર અને મ્હેલની બહાર જોવા લાગ્યો, પણ તે કાંઇ જોઇ શક્યો નહીં. તેની દ્રષ્ટી, તેની વૃત્તિ એકજ વસ્તુ ઉપર ચોટવાથી તે હર્ષઘેલો બની જઇને મનની સાથે ઘના ઘડવા લાગ્યો કે, "અહ ! ઓ ! આ શું ! હું આ સામે શું જોઉં છું ! આ પહેના ભયંકર ગુફા છે ! શું પહેલા પહાડની નીચેની તળેટીમાં આવેલો બાગ કે શું મારો રંગરેલ છે ? ખરેખર જોતાં તો મારો આ રંગ મ્હેલ છે ? તે મ્હેલમાં હું એકદમ કેમ દાખલ થવા પામ્યો તે કંઇ કળી શકતું નથી. કરણસીંહ ક્યાં ગયો ? કરણસીંહના રખવાળો ક્યાં ગુમ થઇ ગયા ? હું એકલો ! મારી પાસે કેઇ નહીં, અરેરે મને કાળના મુખમાં સોંપી દીધો ! હાય ! તે કાલ હમણાં આવી મને ગળી જશે ? અરે અભધુત ! અરે મહાભુતની ! તેં આવી મારી દયા કરી ? જો તારે આમ કરવું હતું તો પહેલાથીજ મારો પ્રાણ બચાવવો નહોતો, અને પૃથ્વીમાં સમાવવા દેવો હતો, મારે તો એકવાર આ દેહનો ત્યાગ કરવાનો જ છે, અને તે એકવાર થશે, તો પછી તે માટે નિરર્થક પશ્ચાતાપ કરવાથી શ્યો લાભ છે.

આ શબ્દો તેના અંતઃકરણની બહાર નીકળતાંજ તેને મુર્છા આવી ગઇ. અને બેશુદ્ધ બની. હાય ! હું આ કેવું ભયંકર સ્વપ્નું જોઉં છું. તે ભયંકર ચાસ નાખતાની સાથે નીચે ઢળી પડ્યો. એટલામાં વાણી થઇ કે,

' સુખ દુઃખ મનમાં ન આણીએ, ઘટ સાથેરે ઘડીયાં,
ટળ્યાં ન કોઇનાં નવ ટળે, રઘુનાથનાં જડીયાં.

માટે આ ફરવર! ભયથી ભયભીત બનેલા ભગતસીંહ જાગૃત થા. તું જે ભયંકર સ્વપ્નું જુવે છે, તે તેવું ભયંકર નથી, પણ સુખકર છે. તેણે તને એકવાર પ્રાણદાન આપી તારી રક્ષા કરેલી છે ને શું તારો નાશ કરવાને તત્પર થશે? જેને તેં તારા ગુરૂ સમાન ગણેલ છે. તે ગુરુની અવગણના કરી, તેના પર અવિશ્વાસ રાખી તેના ઉપર આવો આરોપ મુકવો તે શું તારા જેવાને ઘટીત લાગે છે

માટે સાવધ થા. તારી મદદે સહાયભુત મહાસમર્થ ફકીર છે તે સમર્થોના સમર્થને, એકવાર શત્રુઓનો સંહાર કરતા જોયા? માટે કહું છું તે તું સાંભળ?

' હીંમત કીંમત હોય, હીંમત બીન કીમત નહીં.

આ વાણી સાંભળતાંજ ભગતસીંહ તરત ઉભો થયો. ઝટ તરવાર મ્યાનમાંથી ખેંચી હાથમાં લઇ, મનની સાથે કંઇને ઘટન ઘડવા લાગ્યો. અહાહા! હું કેવો મુર્ખ છું! જેણે મારા ઉપર ઉપકાર કર્યો છે, તેનોજ હું તીરસ્કાર કરવા તૈયાર થયેલ છું છતાં તે કેવો દયાળુ છે? તે કોઇ મહાન પુરૂષ નથી. પણ તે કોઇ અદભુત વેશે દેવી શક્તી જ હોત તો, શું તે ક્રુર જાદુગરના જબરા જાદુના ફંદામાંથી મને બચાવી શકત? તે પુજ્ય છે, તે દેવતા છે, તે જગતના કલ્યાણ અર્થેજ ઉત્પન્ન થયેલી હોય એમ હું માનું છું! અહાહા! મારા [illegible] સામે મારા જેવા એક નિરાશીને સહાયભુત થઇ પડી છે. તો પછી હું શા માટે મારી તરવારનો સદઉપયોગ ન કરૂં, ને દીનનો બેલી [illegible] ભોળાઓને બચાવી પોતાનું જીવન કૃતાર્થ કરનારાઓના [illegible] જે સમય મને મળ્યો છે તે સમયને હું શા માટે [illegible]!

સત્યમાંજ જય છે! સત્યમાંજ સાર છે, સત્યથીજ દેવી શક્તી સહાય થાય છે. સત્યથ જ સિદ્ધિ રીદ્ધી પ્રાપ્ત થાય છે, સત્યથીજ આ સંસાર રૂપી સાગરને તરી શકાય છે, અન્યાયી પતિને શીક્ષા કરવી એજ મારો ધર્મ છે તે ધર્મને અનુસરીને મારે વર્તવુંજ જોઇએ.

એટલું કહી તે ઝટ મહેલની નીચે ઉતર્યો. અને મહેલના રક્ષકોને બોલાવીને કહ્યું કે. 'અહો અનુચરો! તમારા દુષ્ટ પતિને રાજથી ભ્રષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે, માટે તમારા હથીઆરને નીચે મુકી મને શરણે આવો અગર જો તમે મારી આજ્ઞાનો ભંગ કરી મારી સામે ઉંચી નજર કરીને જોશો તો એક ક્ષણમાં તમારો નાશ કરવાને આ મારી તરવાર સમર્થ છે.'

તે રક્ષકોએ પોતાની તરવારો ખેંચીને ભગવતસીંહની ઉપર ધરી જઇને કહ્યું કે, 'ઓ નીચ! તને એકવાર જવા મેલ્યો છે, તને એક-વાર ક્ષમા બક્ષી છે, તો પછી ફરીને તારા પ્રાણનો નાશ કરાવવાને કેમ ઉમેદ ધર્યો છે! જા! જા હજી અમે તને જીવતો જવા દઇએ છીએ પણ જો તારા બંધુના સેનાપતિને આ ખબર પડશે તો તે તારી જીવતાં ચામડી ઉતાર્યા વગર રહેશે નહીં'

ભગવતસીંહને હાડ હાડ વ્યાપી જવાથી, ભગવતસીંહ સીંહના પેઠે ગર્જના કરતા તે રક્ષકોની ઉપર તુટી પડયો. અને બકરાઓની પેઠે કાપતો કાપતો આગળ ચાલ્યો. આ ભયંકર કાપાકાપી જોનારાઓ ભય પામી પોતાના ઘરમાં સતાઇ જવા લાગ્યા અને આખા વીરપુરમાં ત્રાસ ત્રાસ વર્તાઇ ગયો. ભગવતસીંહના કરણસીંહનો જુદો સેનાપતિ લશ્કર લઇને ભગવતસીંહની સામે ધસી આવ્યો અને તે બેનીવચ્ચે દારૂણ યુદ્ધ મચ્યું ભગવતસીંહની તરવારે એક ક્ષણમાં સર્વેને યમપુરીમાં પહોંચાડી દીધા. વીરપુર લોહી અને માંસના ભરાઇ ગયું, અને

તે લોહી માંસથી તૃપ્ત થવાને અનેક ભયંકર પ્રાણીઓ તુટી પડ્યાં.

જેનાં વસ્ત્રો લોહીથી રંગાઇ ગએલાં છે, જેનું શરીર લોહીથી ભીંજઈ ગયું છે, જેની આંખોમાંથી અગ્ની ઝરી રહેલો છે, જેની તરવાર ચમકી રહેલી છે, એવો ભગવતસીંહ પોતાના શત્રુના બળનો નાશ કરતો શહેરના દરવાજાની બહાર આવ્યો.

દરવાજાની આગના મેદાનમાં એક રણસ્થંભ રોપેલો હતો, જેની ઉપર કરણસીંહને લટકાવેલો હતો તેની પાસે જઇને ઉભો, તે જોતાંજ તેના હાથ, તેનું શરીર ઉછળવા લાગ્યું.

એટલામાં મહાભુતની મહાભયંકર રૂપ ધારણ કરીને ભગવતસીંહની સમીપ આવી ઉભી અને કહ્યું કે, 'અહો ભગવતસીંહ ! જોય છે શું ? વીચાર શું કરે છે ! આ તારા દુષ્ટ બંધુને ઝટ છેદી નાંખ, આ મહા નીચ છે ? એ ક્ષત્રી નથી ? એને જીવતો રાખવાથી તે કુળનો નાશ કરશે તે કુળને રંજાડશે, તે કુળની મર્યાદા લુંટશે, તેનો સંગ દુષ્ટનો છે, અવીચારનો છે, અધર્મીનો છે, તને વાતો સમજવામાં પણ મરેલોજ સમજજે. તું આ કાર્ય કરવાને માટે સજાયે છે તે તું કાર્ય કરવાને સમર્થ થા, સચેત થા. આવેશમાં આવેલા ભગવતસીંહે તરત રણસ્થંભ ઉપર ચઢી જઇ પોતાના ભાઇનું મસ્તક છેદી નાખ્યું ધડથી જુદું પડેલું મસ્તક ઉછળતું ઉછળતું એક ક્ષણમાં ક્યાં ગુમ થઇ ગયું તે ભગવતસીંહ જાણી શક્યો નહી.

ભગવતસીંહને લઇને મહાભુતની મહેલમાં આવી, અને ભગવતસીંહને સીંહાસન ઉપર બેસાડીને કહ્યું કે, હવે તું શાંત થા ? શાંતરૂપી ધારણ કર ? મહા રૂપ વસ્ત્રો ધારણ કરીને તારી પ્રજાના મનમાં પેઠેલા ભયને દુર કર લોહી માંસથી ખરાબ થએલા નગરને સ્વચ્છ કરવા તારી સત્તાને સ્થાપ. હવે હું જઇશ. એમ કહી તે મહાભુતની અદૃશ્ય થઇ ગઇ.

આ રણસ્થંભની ભયંકર ગર્જનાથી પૃથ્વી ડોલવા લાગી, સર્વત્ર અંધકાર વ્યાપી ગયો, અને ચારે દીશાએ ભયંકર સ્વરૂપ ધારણ કરી ડોકીયાં કરવા લાગ્યો.

આ દાન થતાંજ કળાધર જાદુગર કાળસ્વરૂપ ધારણ કરીને તે મસ્તકની સાથે મ્હોટી ભયંકર ફોજ બાંધીને તે રણસ્થંભની આગળ આવીને ઉભો.

કળાધરના હુકમથી તે લશ્કરે આ વીરપુરને ઘેરી લીધું અને વીરપુરની ઉપર તોપાનો મારો ચલાવ્યો.

પ્રીય વાંચક ! કળાધર પોતાની સાથે જે ભયંકર ફોજ લાવ્યો હતો, તે ફોજ કનકાવતી નગરીના રાજાની હતી, તે ફોજને કળાધરના જાદુથી જડ કરતે હતા, તેથી તેણે પોતાની ફોજને કળાધરની મરજી મુજબ વર્તવાને આપી હતી. કળાધર જાદુગરના હુકમથી કનકાવતીના લશ્કરે વીરપુર ઉપર જબરો તોપના મારો ચલાવ્યો પણ તે મારાથી વીરપુરને જરા પણ હાની ન થઇ. તેનું કારણ શું તે વાંચક! તુંજ સમજી લેજે.

રણસ્થંભ ઉપરથી કરણસીંહના ધડને ઉતારવાને કળાધર જાદુગરે પોતાની જાદુની વીદ્યાના બળનાં ઘણું પ્રયોગ કરી જોયો પણ તેના તે પ્રયોગમાં તે સંપુર્ણ રીતે ફાવી શક્યો નહીં.

વીરપુર ઉપર જબરો તોપનો મારો ચાલુ થઇ રહ્યો છે, છતાં વીરપુરની હદમાંથી એક કાંકરી પણ ખસતી નથી, તે જોઈ કળાધરનું લશ્કર વીસ્મય પામી ગયું.

જેણે કેસરી આ રંગનાં વસ્ત્રો ધારણ કરેલાં છે, જેનો ઘોડો કેસરી રંગથી રંગવામાં આવેલો છે, જેના ભાલા ઉપર કેસરી રંગ

આવ્યો છે, એવો ભગવતસિંહ જય શક્તિ ! જય શક્તિ ! લોક સર્વ જય પામો ! તારા ભક્તની આપત્તિનો નાશ પામો ! તારા પ્રતાપથી પૃથ્વી ઉપરનો ભાર ઓછો થાઓ ! આવી રીતે હાક દેતો અને શત્રુઓના હાડ ગાળી નાખતો ગજબ કળાધરની નજરી ફોજની અંદર પેઠો.

ભગવતસિંહને ફોજનો સંહાર કરતો જોઈ કળાધર બહાદુર ભગવતસિંહની સામે આવી ઊભો, અને અપશબ્દો ભગવતસિંહની છાતી વીંધવા લાગ્યો કે, 'આ કમબખ્ત ! સબુર કર ! તારી વધારે જ ભાન કર ? બાયડીઓને કાપવામાં શું, તારી કીર્તિ સમજે છે ! પહાડ સરખા ઊભેલા પ્રચંડ યોદ્ધાની સાથે તારા પરાક્રમને અજમાવ ! શું જાણતો નથી હું કોણ છું ? તું મને ઓળખતો નથી, હું કેવો મહા બળવાન છું ! મારી સમર્થ સત્તા આગળ તું એક તૃણ સમાન છે ! તે તૃણને કાપતા કેટલી વાર ? તે તૃણને અગ્નિને સ્વાધીન કરતાં કેટલી ઢીલ. મહાન રાજાઓને વશ કરનાર આ કળાધર જાદુગરને તું કેમ ભૂલી ગયો ! મારી મર્યાદા છૂટી છે ? ને કુતરાઓને, હું હવે મજીરાત ખવા દઈશ ? તેં તો તારા બાપનું મસ્તક છેદ્યું છે, પણ બાપના ભેળ ઉપર જીવન ગાળનાર તારૂં મસ્તક ન છેદતાં તને લોખંડની ઝેરી અણીવાળા ખીલાવાળી પેટીમાં પુરી તને રીબાવી રીબાવીને મારીશ ! હજી હું તને કહું છું, સમજાવામાં સમજાવું છું, જો તારા પ્રાણની પરવા રાખતો હો તો તારા હથિયારને નીચે ફેંકી દઈ મારે શરણે આવ. જો તો હું તારા અપરાધને ક્ષમા કરીશ. જો તું નહીં સમજીશ તો હું તારી નજર સમક્ષ આ તારા વીરપુરને આગ ભસ્મ કરી નાખીશ, ને પછી તને વાર [illegible] શિક્ષા કરવાને તત્પર થઈશ.

કળાધરના મસ્તક ઉપર તરવાર ઝીંકી [illegible] કે વચમાં [illegible]

સત્તા છે. તે સત્તાથી તારા મસ્તક ઉપર મુકવામાં આવેલી મારી તરવારનો નાશ કર, અને પછી મારો નાશ કરવાને તત્પર થજે, પોતના મસ્તક ઉપર મુકવામાં આવેલી તરવારનો નાશ કરવા માટે કાળાધરે પોતાના બળને, જાદુઇ વિદ્યાને, બહુ અજમાવી જોયા, પણ પોતાના મસ્તક ઉપરથી ભગવતસીંહની તરવારનો નાશ કરી શક્યો નહીં તે જોઇને ભગવતસીંહે કહ્યું કે, ઓ દુરાત્મા ! જગતકર્ત્તાના કાયદાનો ભંગ કરી તારી દુષ્ટવાસનાઓ પુર્ણ કરવા માટે તારી જાદુઇ વિદ્યાના બળથી તારી સત્તા ચલાવીને, આ ભૂમિ ઉપર કાળોકેર વર્તાવી મુક્યો છે તે તારા ભયંકર ત્રાસથી ત્રાય ત્રાય પોકારી રહેલા અસંખ્ય જીવોની દીનવાણી સાંભળીને, તે જીવોને, તારા ત્રાસમથી મુક્ત કરવા માટે તે જગતકર્ત્તાએ એક અલૌકીક શક્તીને ઉત્પન્ન કરેલી છે, તે શક્તીની સહાયતાથી મેં આ તરવાર તારા મસ્તક ઉપર મુકી છે,

કાળાધર—ઓ મુર્ખા ! આ જગતનો કોઇ કર્ત્તા નથી, અને કદાચ તું માનતો હો, અને તે તારી માન્યતાથી તારી તરવારને મારા મસ્તક ઉપર રાખી મને ભય બતાવે છે. તે તારી શક્તીથી તું શું કરી શકે છે, તેજ માત્ર જોવા સારૂં તારી તરવારને નાશ કરતો નથી. તું કેવળ અજ્ઞાન છે, તેથી તું તારૂં સ્વરૂપ ઓળખી શકતો નથી, તો પછી તું બીજાનું સ્વરૂપ શું જાણી શકવાનો હતો. જો તું તે જાણી શકવાનું જ્ઞાન ધરવતો હત તો, આ જગતનો કર્ત્તા છે, એમ તું કદી પણ મને કહેત નહીં. હમણા તારી શક્તિનો, અને તેના સાથે તારો પણ નાશ કરીશ, જોઉં છું કે, તારો જગતકર્ત્તા અને તેને ઉત્પન્ન કરેલી શક્તિ મને શું કરે છે.

ભગવતસીંહ—જા ! પાપી જા ! એક ઝટકાની સાથે તારા મસ્તકને ઉડાડી નાંખીશ? પણ તારા મસ્તકને ઉડાડવાનો હજી વખત

આવો સમય છે, તેથી તારા મસ્તક ઉપરથી મારી તરવારને પાછી ખેંચી લઇને આ સમયે હું તને જીવતદાન આપું છું, તે જીવતદાન લઇને તારે રસ્તે પડ અગર તારે રસ્તે ન પડવું હોય તો તારાથી થાય તે કરી લેજે.

એટલું કહેતાની સાથેજ ભગવતસીંહ કનકાવતીના લશ્કર ઉપર ધસી ગયો. તે જોઇ કળાધર ભગવતસીંહની ઉપર દોડયો.

ભગવતસીંહ તો ઘાસની પેઠે લશ્કરને કાપવા લાગ્યો. પણ કળાધરના ઝપાટામાં ભગવતસીંહ ન ચઢવાથી કળાધર કાયર બની ગયો, પણ જ્યારે મહાભૂતની ભયંકર સ્વરૂપ ધારણ કરીને કળાધરની ઉપર ધસી, તે જોઇ કળાધર ત્રાસ પામી જઇ, પોતાને હાથે કરણસીંહના મસ્તકને ઉપાડી મહાભુતની તરવારની અણી ઉપર ફેંકી દીધું, તે મહાભુતનીએ ઝીલી લઇને સર્વ લશ્કરની સમક્ષ ભક્ષ કરી ગઇ. આ ભયંકર પ્રકાર જોતાંજ કળાધર અને તેની પુઠે પડીને લશ્કર પોતાના પ્રાણ બચાવવા માટે ન્હાસવા લાગ્યું. પણ તે મહાભુતનીએ તમામ લશ્કરની કતલ કરી પૃથ્વીને લોહી અને માંસથી ઢાંકી નાંખી,

મહાભુતનીએ મહાભયંકર ગર્જના કરીને ભગવતસીંહને કહ્યું કે, ઓ ભગવતસીંહ! ઓ વીર પુરૂષ! શાંત થઇ કેમ ઉભો? જે કામ હજી કરવાનું છે તે કામ કર્યા વગર કળાધર જાદુગર, અને તેને મદદ કરનારા ખળ રાજાઓની આંખ ઉઘડનાર નથી, માટે કનકાવતી ઉપર તારી નજરને ફેંક? તે તરફ તારા ઘોડાને છોડી દે? અને કનકાવતીના તમામ લશ્કરનો નાશ કરતી તેના રાજાને કેદ કરી, તારા નામને અમર કરી લે, પછી જોઉં છું કે, કળાધર જાદુગર કનકાવતી નગરીમાં પોતાનું રાજ કેમ ચલાવે છે, નીર્દોષ બાળાઓના મર્યાદા કેમ લુટે છે, પોતાનું જાદુ તંત્ર કેમ ચલાવે છે! જા? સત્વર જા? તારૂં કાર્ય સિદ્ધ

કર? કનકાવતીને બાળી ભસ્મ કરી નાખ ! તેના દુષ્ટ કારભારીઓને પકડી છેદી નાખ? જા મારી રજા છે? જા! મારી તને સહાયતા છે? જા ? જઇ રંગ જમાવ ? એટલું કહેતાની સાથે તે મહાભુતની અલોપ થઇ ગઇ.

જેમ અગ્નીમાં ઘી. નાંખવાથી તપી જાય છે. તેમ મહાભૂતના શબ્દોથી ભગવંતસીંહ તપી જઇને પોતાના ઘોડાને એકદમ કનકાવતી નગરી તરફ છોડી દીધો.

કનકાવતી નગરીમાં પ્રવેશ કરતાની સાથે તેણે પોતાની ભયંકર રૂપી ભવાનીને ભોગ આપવાને વાર લગાડી નહીં. જે જે મોખ્યાઓ સામે આવતા ગયા તેનો નાશ કરતો તે કનકાવતીના રાજાના મહેલ સુધી પહોંચ્યો, અને કનકાવતીના રાજાને કેદ કરી લઇને કનકાવતીને સળગાવી મુકી.

કનકાવતીને સળગતી જોઇ કનકાવતીની પ્રજા ત્રાસ પામી પોતાના માલ ખજાનો મુકી જીવ લઇને નાઠી.

કનકાવતીને સળગતી રહેવા દઇ, કનકાવતીના રાજાને કેદ કરી ભગવતસીંહ વીરપુરમાં દાખલ થયો. પણ જે રણસ્થંભ ઉપર કરેલું હતું ધડ લટકી રહેલું છે તે હજી સુધી અગ્નીસંસ્કાર ભેગું થયું નથી તેનું કારણ પ્રિય વાંચક ! હવે પછી તારા જાણવામાં આવશે.

જેમ હનુમાને લંકાને સળગાવી મુકી હતી, તેમ ભગવતસીંહે પણ પોતાના પરાક્રમનો અને શક્તીનો અદ્દભુત ચમત્કાર બતાવી અનીતિમાન, ધર્મરહીત થઇ અનર્થ કાર્યો કરનાર અને સર્વેને દુઃખરૂપી થઇ પડેલા મહાન દુષ્ટાચારી રાજાઓના, હાડ ગાત્રો ગાળી નાખવા માટે, કનકાવતીને સળગાવી મુકવાથી, કનકાવતીની સકલ પ્રજા ભય–ત્રાસ પામતી પોતાના રાજાને ફીટકારતી, ઉંડા નીશ્વાસ નાખી આખમાંથી

બોર બોર જે ટાં આંસુઓ પાડતી, પોતાના બાળબચ્ચાંઓનાં પ્રાણ બચાવવા માટે, જ્યાં ત્યાં નાસભાગ કરવાથી સર્વત્ર કબરો બસ ત્રાસ વર્તાઇ રહ્યો હતો.

એક બાજુ કનકાવતી આગળથી બળી રહી છે. બીજી બાજુથી વીરપુરની બાગે જે રોપવામાં આવેલા સ્તંભની આગળ કનકસેનને બાંધીને ભગવતસિંહના અનુયાયી ઉભા છે, તે અભદુતે બંધને કનકસેને કહ્યું કે અરે ઓ નીચ, તારી રાજનીતિ, અને તારા પુત્રોના પરાક્રમો તરફ નજર ન કરતાં કામાંધ બનીને એક જાદુગરના તેજમાં અંજાઇ ગયો તેને આધીન થઇ તેનો ગુલામ બની ગયો, ધીક્કાર છે, તેને ધીક્કાર છે, તારા રાજધર્મને ધીક્કાર છે, તારી પાપી જાતને તારી નગરીના નાશ સાથે તારો પણ હમણાં નાશ થશે તેનો પણ તું વિચાર કર, ઓ પાપી, ઓ નીચાચાર તેનો તું વિચાર કર ?

કનકસેન—ઓ પાખંડ પુજક ! આ જગતકર્ત્તાની હસ્તીનો, પુણ્ય અને પાપને માનનારાઓને વિચાર કરવાનો છે, પણ પોતાનો નાશ નથી એમ માનનારાઓને કંઇ પણ વિચાર કરવાનો નથી.

અભદુત—ખરેખર તું અને તારો સહાયક કેવળ વિષયવાસના તૃપ્ત કરવા માટે નાસ્તિક બની જગતકર્તાની હસ્તીને સ્વીકારતાં નથી. પણ જ્યારે તે કાળનો મહાકાળ તમારા નાસ્તિકપણાનો નાશ કરવાને તમારી સમીપ આવી ઉભો રહેશે ત્યારેજ તમે જગતકર્તાની હસ્તીને કબુલ કરશો. તે વખતે તમને તમારા પાપની જ્વાળા બાળી નાખશે.

અભદુતની આ વાણી સાંભળતાંજ કનકસેન કંપવા લાગ્યો, અને મીણના પુતળાની પેઠે સજ્જડ થઇ ગયો.

કનકસેનને થોડા સમય માટે ઉત્પન્ન થયેલું નાસ્તિકપણું થોડાજ સમયમાં અલોપ થઇ જવાથી ઇશ્વરનું સ્મરણ કરવાની વૃત્તિ તેના

હૃદયમાં જાગૃત થવાથી તે કહેવા લગ્યો કે 'આના સુસ્વરૂપ ઉપર મોહીત થયેલા મનુષ્યો શું નથી કરી શકતાં?' વાસ્તવિક રીતે જોતાં રૂપ મુગ્ધ મનુષ્યો અંધ બને છે.

ખરેખર રીતે જોતાં તો આ જગતમાં સ્ત્રી એ એક વિષધર નાગણી છે, તેના વિષનો સ્પર્શ જેને થાય છે તે ઝેરને ઉતારવા માટે જો તેની પાસે વિચાર રૂપ ઔષધી નથી, તો તે આ જગતનો ખરો દુશ્મન થઇ, પોતાનો અને પોતાની સાથે સંબંધ ધરાવનારાઓના સુખનો, વૈભવનો, ધર્મનો નાશ કરે છે. તેવીજ રીતે મને પણ સ્ત્રીઓની સુંદરતાનું ઝેર ચઢી જવાથી હું આ દશાને પ્રાપ્ત થયો છું.

માટે હું ફરીને કહું છું કે સુંદરતા એ હલાહલ વિષ છે. તે ઝેરના ઘેનમાં ઘેરાઇ જવાને લીધે ઘડીકમાં શું લઉં છું, ઘડીકમાં શું કહું છું, અને ઘડીકમાં શું કરું છું, તેનું મને મુદલ ભાન રહ્યું નથી.

કામાંધ પુરૂષો પરસ્ત્રીઓની ઉપર મોહીત પડીને, તે સ્ત્રીઓના ગુલાબ સરખા ગાલનાં ચુંબન કરતાં નથી, પણ માંસના લોચાનું ચુંબન કરે છે એમ હું કહું છું. બીમારીના બીછાના ઉપર પડેલી સ્ત્રીઓના લાળોનું પાન કરવું, અને પરસ્ત્રીઓનાં અધરામૃતનું પાન કરવામાં હું કાંઇ ફરક સમજતો નથી. ભુત યોનીઓમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી, ડાકણીઓનાં સ્તન ઉપર હાથ નાખવો, અને પરસ્ત્રીઓનાં સ્તન ઉપર હાથ નાખવા સમાન ગણું છું. શબ તથા સ્ત્રીઓની સાથે સંગ કરવો અને પરસ્ત્રીઓની સાથે સંગ કરવા બરાબર સમજું છું, અને તે પ્રમાણે તું અને તારો સત્કાર સમજતો હત તો, આજે તારી જે દશા થઇ છે તે કદી પણ થાત નહીં. રાવણની લંકાનો પણ નાશ થને નહીં.

મહાદ્ભુતની—ઓ અબધુત ! હું ખરેખર કહું છું કે તમને

કોઈ મહા સમર્થ ગુરૂ મળ્યો છે, અને કુન ધારે રૂપી સ્ત્રી લલનાઓનાં કટાક્ષ રૂપી બાણુ મારવા પામ્યા છે. આ જગતમાં અખંડ પણે સત્તા ધરાવનાર એવા મહા સમર્થ કામદેવને શ્રીકૃષ્ણ સીવાય કોઇ જીતી શક્યા નથી.

સ્ત્રીઓના હૃદય સરખું પુરૂષોનું હૃદય કઠોર નથી, પુરૂષનો ભલે તે શત્રુ હશે, અને તે શત્રુ જો તેના ચરણમાં મસ્તક નમાવી પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગશે તો, તે કોમળ હૃદયવાળો પુરૂષ તરત પોતાના શત્રુના અપરાધને ક્ષમા કરીને, તેને પ્રાણદાન દીધા વગર રહેશે નહી પણ કઠોર હૃદયવાળી સ્ત્રીઓ જ્યારે ભયંકર સ્વરૂપ ધારણ કરીને. માયાની રૂપી તરવારને પોતાના હાથમાં પકડે છે ત્યારે તે સ્ત્રીઓ પોતાના વૈરીઓનો નાશ કર્યા વગર રહેતીજ નથી, તેમાંની હું એક છું. અને તેવા મારા અપરાધને લીધે મારે વારવાર આ જગતની અંદર દૈત્યોની ચઢતી ઉતરતી યોનીઓમાં અવતાર લેવો પડે છે, હું પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક કહું છું કે; હું મન્મથ નામના દૈત્યની આજ્ઞાપાલક અને તેની ઇચ્છાનુસાર વર્તનાર મહામાયાની છું, અને તેની ઇચ્છાથી, ભગવતસીંહ, કરણસીંહ, કનકસેન, અને તેની સાથે તમારો નાશ કરવાને તે ગુફામાં આવી હતી, પણ તમને જોતાં તમે પુર્વ જન્મમાં કોણ હતા, અને તમારી સાથે મારો શું સંબંધ હતો, તે પુર્વ જન્મોના સંસ્કારોનું કંઇક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાને લીધે તમારી પરીક્ષા કરવા માટે મેં તમારી પાસે 'કાં સંભોગ કર. કાંતો તારા રૂધીરથી મારૂં ખપ્પર ભરી દેની'. માગણી કરી હતી, પણ તે મારી માગણીમાં તમે ન ફસાતાં મને ફસાવા દેવાથી મારી ખાત્રી થઇ કે, મારા અવતારે તમે મારા ચંદ્રશીખર નામના સ્વામી હતા અને સહગામની નામની તમારી ધર્મપત્નિ હતી તમે મને બહુ ચહાતા હતા, અને મારી ઉપર તમારા અતુલ

પ્રેમને લીધે તમે મને નિર્ભિયવાર પણ એકલી રહેવા દેતા ન્હોતા મારા મુખમાંથી જે જે શબ્દો નિકળતા હતા, અને મને જે જે ઇચ્છાઓ થતી હતી, જો કે તે શબ્દો; અને તે ઇચ્છાઓ તમને. અને તમારા કુટુંબોને, ભય સમાન લાગતીએ હતી અને, અને તેવી મારી ઇચ્છાઓ નહીં પુર્ણ કરવા માટે, તમારા કુટુંબ તમને કાંટા સમાન થઇ પડયાં હતાં, છતાં તમે તેની દરકાર ન રાખતાં તે મારી દુષ્ટ ઇચ્છાઓ પુર્ણ કરતા હતા. છતાં હું તમને મારા પતિ સમાન ગણતાં, વારી પ્રતિજ્ઞા ન પાળતા, પરમેશ્વર સમાન પતિના પ્રેમનો ત્યાગ કરીને, મારા પતિવ્રતા ધર્મને તિલાંજલી દઇને હું નીચમાં નીચ એક અધમ પુરુષની ઉપર મોહીત પડી હતી, અને તેનેજ મેં મારો પ્રાણ અર્પણ કર્યો હતો.

મારો તમારી ઉપર અભાવ છતાં, અને મારી દુષ્ટ વૃત્તિસંબંધી તમે જાણવા છતાં મારો તિરસ્કાર ન કરતાં, અને અવળા માર્ગનો ત્યાગ કરાવી, સવળા માર્ગે લાવવા માટે મને તમે વારંવાર બોધ આપતા હતા છતાં હું તમારા બોધની પરવા ન રાખતાં, તમારો ત્યાગ કરી તે નીચમાં નીચ પુરૂષની સાથે ભાગી જવાની પ્રતિજ્ઞા કરી હતી અને તે પ્રતિજ્ઞા પાળવા માટે ઉન્મદ બનીને મેં તમને ઝેર આપ્યું હતું, તે ઝેરની અસરથી તમે બેભાન થઇ જવાથી, હું તરતનો તમને તે અવસ્થામાં તજી દઇને મારા તે નીચ પ્રેમીની સાથે તમારા પ્રદેશની હદ છોડી ગઇ હતી. મારા તે નિચ પ્રેમાનું અંતઃકરણ મારે માટે કેવું હતું તે હું પારખી શકી નહીં, તે મારા નિચ પ્રેમીનો પ્રેમ મારા પ્રત્યે ખરો હતો કે ખોટો હતો, તે હું પારખી શકી નહીં. તે નીચ માણસે મારી સાથે સ્વાર્થ લોભથી મને પ્રેમ ફાંસામાં ફસાવી હતી તે હું પારખી શકી નહીં, તેથી હું તેના કૃત્રિમ અને આપસ્વાર્થી પ્રેમમાં લપટાઇ જવાથી મને મારા ધર્મનું, અને મારી નીતિનું ભાન ન રહે-

જેથી તે દુષ્ટ પિશાચ ઘને ઘોર જંગલમાં લઇ ગયો, અને ત્યાં મારું સર્વસ્વ લુટી લઇ, મને જીવતાં જીવતાં જમીનમાં દાટી ચાલી ગયો હતો અને એવા અનેક અપરાધોને લીધે મારે આ સાતમો અવતાર લેવો પડયો છે, અને તમારા અનેક કર્મ બંધનોથી તમારે આ સાતમો અવતાર લેવો પડયો છે. તમારાથી આ જગતના સંસારમાંથી, અને શીલવંત સ્ત્રીઓના ધર્મમાંથી ભ્રષ્ટ કરાવનાર, અને મારા તન મન અને ધનને લુટી મને જીવતા જીવતા જમીનમાં દાટી ચાલી જનાર તે બીજો માણસ બીજો કોઇ નહીં પણ આ કનકસેન મારો સાતમે અવતારે મને મળ્યો છે. તેનું વેર લેવા માટે મેં આ રૂપ ધારણ કરેલું છે.

તમે મારા સાતમા અવતારના સ્વામી હોવાનું મને જ્ઞાન થતાંજ, હું તમને વશ થઇને. તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વરતી તમારું કાર્ય કર્યું છે, કનકસેનનું મસ્તક છેદયા પછી, મારું મસ્તક પણ તારે હાથેજ છેદાશે, અને અમારા બંનેના મસ્તકો એકમેકનું વેર લેવા માટે એક-મેકની સાથે પોતાનું જોર અજમાવતાં અજમાવતાં આકાશના વાદળામાં ભરાઇ જશે. ત્યાર પછી શું બનશે તે હું કહી શકવાને અસમર્થ છું.

અબધુત—ઓ મહાસુતની ! તેં જે જે શબ્દો કહ્યા છે, તે શબ્દો અસત્ય છે એમ કહેવાને હું સમર્થ નથી. અત્યાર સુધીમાં હું આ જગતમાં અનેક લોકોના સમાગમમાં આવતાં, મેં જે અનુભવ મેળવ્યો છે, તે અનુભવ ઉપરથી હું કહી શકું છું કે, પુર્વ જન્મના સંસ્કાર વગર માણસ કંઇ પણ કાર્ય કરી શકવાને સમર્થ થતો નથી, અને તે માણસના પુર્વ જન્મના સંસ્કાર વગર, તે માણસને દૈવીશક્તિ પ્રસન્ન થઇને તેની ઇચ્છાઓ પુર્ણ કરતીએ નથી, માટે માણસોએ પુર્વ જન્મને સારૂં સત્યરૂપી ભાતું બાંધી લેવા માટે સદગુરૂને શરણે જવું.

ભાગવતસીંહ—અબધુત ! કનકસેનના આવા નાસ્તીકપણાને

ને તેમાં કુછંદી સંગીનો ત્યાગ કરાવવા માટે, તેની પ્રજાએ અને તેના ભાયાતોએ બહુ બહુ કાલાવાલા કર્યા હતા. પણ તે મુર્ખે ન સમજતાં ભાયાતોના ગરાસ લુંટી લઇ, ભાયાતોને ભીખ માગતા કર્યા હતા તેથી તેના ભાયાતો હથીઆર બાંધી તેની સામે થયા, અને તેના પ્રધાનની પત્ની રમા, કે જેની સાથે આ કનકસેન પ્યારમાં પડ્યો હતો તે રમાનું હરણ કરી ગયા. પણ આ પાપીની આંખ ઉઘડી નહીં તેના કહેવાથીજ અને તેની શીખવણીથીજ કરણસીંહે, મારી ઉપર સીતમ ગુજારવાને બાકી રાખી ન્હોતી. માટે ઓ અબધુત! જેવી રીતે દુષ્ટ કરણસીંહને તમે શીક્ષા કરી છે, તેવીજ રીતે આ કનકસેનને શીક્ષા કરો તેમજ કળાધર જાદુગરનો. અને તેની જાદુઇ સત્તાનો નાશ કરો. નહીં તો કદી પણ થવાનો નથી. જો કનકસેનને, કળાધરને પોતાની નગરીમાં પેસવા દીધો ન હતો, તેને રાજના ખર્ચથી મ્હોટી મ્હોટી જાદુઇ ગુફાઓ બાંધી દીધી ન હોત, તેને પોતાના બળની સહાયતા કરી ન હોત તો શું કળાધર જાદુગર આટલો બધો સમર્થ થઇ અનેક નિર્દોષ, બાળાઓને અને અનેક મર્યાદાશીળ પુરૂષોને પકડી પકડી પોતાની ગુફામાં કેદ કરી, પોતાની દુષ્ટ કામના પુર્ણ કરવાને શકિતમાન થઇ શકત. કળાધરે પોતાની જાદુઇ બળથી કનકાવતીને એવી રીતે ચાતરફથી ઘેરી લીધેલી છે કે જેથી કોઇપણ બળવાન રાજા કનકાવતીની ઉપર પોતાના બળનો ઉપયોગ કરી શકતો ન્હોતો. ઘણાક રાજાઓ આવી પોતાના બળનો પ્રયોગ અજમાવી શરમાઇ પાછા ચાલી ગયા છે, તેનો અંત આણવા માટે, અને સર્વને જે ભય પેઠો છે તે ભયનો, તે દુઃખનો નાશ કરવાનો સમય આજ છે, તે સમયને હવે તમે નિરર્થક ગણીને જવા દશો નહીં. અને દુઃખ થતાં અને ભય પામેલાઓના અંતઃકરણને ખરો આશીર્વાદ દેવાનો ખરો સમય આજ છે, તે સમયને તમે

કૌતુકનો ગણી ગુમાવશો નહીં આ કરવાથી જ તમારો સર્વત્ર જય થશે. તમારા વખાણ થશે, તમારા ઉપર સર્વનો પ્રેમ બંધાશે અને ઘેર ઘેર અને ઠેર ઠેર દેવ રૂપે આપ પુજાશો, માટે ઝટ આ નીચ રાક્ષ-સને જમપુરીમાં પહોંચાડી દો.

મહાભુતની—દુરાગ્રહી બોલ! મોતને પ્રીય ગણે છે કે ક્ષમાને પ્રીય ગણે છે! નીચ નાલાયક! સુખની ઇચ્છા રાખે છે કે નર્ક યાત્રા કરવા જવાની ઇચ્છા રાખે છે?

કનકસેન—હા! હા!! હું પાપી! હું રાક્ષસ! તમો કહો તે હું છું, તમે જે ઉપમા આપો તે દુષ્ટ ઉપમા લાયક માને હું છું, હું છું, પણ ઇચ્છા મોતની, પણ તેની સાથે તમારા રૂધીરનો એક એક પ્યાલો પીવાની પણ ઇચ્છા છે, પણ તે ઇચ્છા પુર્ણ કર્યા શીવાય આ શરીરમાં ઘર કરી બેઠેલા મહા દુષ્ટાચારી જીવ કદી પણ પોતાના ઘરનો ત્યાગ કરનાર નથી, હા!! હું સારી પેઠે સમજું છું કે, તમે પાપીઓ નથી, પણ મહાત્માઓ છો ધર્મધુરંધર રાજાઓ છો પણ કેવા અંતરથી કાળા અને બહારથી ઉજળા, લોકોને બતાવવા માટેજ પણ તમારો ખરો હેતુ શું છે તે જગતના લોકો જાણતા નથી, તેઓ તો માત્ર તમને દેવ સમાન ગણે છે પણ હું દેવ સમાન ગણનાર નથી. મારો અને મારી નગરીનો નાશ અને રમાનું હરણ કરવાથી વીલાસ સુંદરી તમારા હાથમાં આવવાની નથી. વીલાસ સુંદરીના પગ કેવા છે, તેની આંખ કેવી છે, તેનું મ્હોડું કેવું છે. તે કેવી સ્વરૂપવાન છે, તે તમારા આ અવતારમાં તો શું પણ હવે પછી પણ જો તમે બીજા સાત અવતાર ધારણ કરશો તોપણ, તે તમારા જોવામાં આવ-નાર નથી?

મહાભુત—ઓ નીચ! ઓ બુદ્ધિહીણ! હું વીલાસ સુંદરી ઉપર

મોહીત થઈને વીલાસસુંદરીને શોધવા માટે નીકળ્યો નથી પણ વીલાસ સુંદરી જેવી બીજી બાળાઓના ધર્મનું સંરક્ષણ કરવા માટેજ તમારા જેવા પાપીઓનો નાશ કરવાને અર્થે નીકળ્યો છું તેને લીધેજ આજે બાજુત ચોળી છે; તેને લીધે આ દેહને દુઃખ દેવું પડે છે. તેને લીધે એવા રાક્ષસોના સમાગમમાં આવવું પડ્યું છે.

મહાભુતની—હા ! હા ?? સ્વાર્થ ??? પણ તેના બાપ સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ સમાયેલો છે, તે તું ક્યાં જાણે છે ?

અભ્ભુત—મુર્ખ લોકો પરમાર્થી પુરૂષોનું ખરૂં સ્વરૂપ જાણી શકતા ન હોવાથીજ, તેની સામે શીયાળવાની પેઠે ભસ્યા કરે છે, મુંડો મજીઠનો ભાવ શું જાણે, ખાખરાની ખાચકોલી સાકરનો સ્વાદ શું જાણે; એ કામાંધ રાજા જો કળાધરમાં વેર લેવાની શક્તી હોત તો કરણસીંહના મસ્તકને મહાભુતનીને સ્વાધીન કરી કદી પણ ભાગી જાત નહી પણ એ ક્રુર પશુ, પહેલાં મુળ કાપ્યા વગર છોડનો નાશ થતો નથી; જેમ તારા પાપે તારા રાજનો નાશ કરાવ્યો છે તેમ તેનું પાપ તનો નાશ મોડે વહેલે કરાવ્યા વગર રહેનારજ નથી.

કનકસેન—હા ? હા ?? પાપ ? ખચિત મહા પપ ??? મેં અને કાળાધરે કરેલું છે, તે જગત જાણે છે તેમાં તમે નવાઇ જેવું શું કહ્યુંઃ હું પાપી છું તે પાપીને તેના પાપની શીક્ષા કરવાને તમે હવે કેમ ઢીલ કરો છો.

અભ્ભુત—આંહ ? એમ છે. તો પછી અહીંયાં વાર નથી. ધર્મોની દુર્જનેને ખાતર તું તારા અગણીત પાપોનો પસ્તાવો કરી સરજનહારના ક્ષમા માગી શકે તેટલા સારૂજ ઢીલ રાખી છે જતાં તું તારા પાપનો પસ્તાવો ન કરતાં વધુ પાપનો ભારો બાંધવાને ઉન્માદ બન્યો છે.

કનકનસેન—હવે ક્ષમા કેવી ? હવે પાપનો પસ્તાવો કેવો ?

[illegible] પાસે ક્ષમા માગવી, અને કોની પાસે પસ્તાવો કરવો. જે થવાનું હતું તે બનશે. તે માટે જરા પણ દીલગીર થનાર નથી.

અદભુત—તું જેમ તેવી રીતે બબડાટ કરી અમારૂ અપમાન કરે તો પણ અમે તારા જેવા નીર્દય બની ન્યાયનો ત્યાગ કરીને, ક્રુરપણાથી તારી સાથે વર્તનારજ નથી. ન્યાયને ખાતર ફરીને એકવાર તારા પ્રાણની રક્ષા માટે તને કહું છું કે, જો તું મારી ઇચ્છાનુસાર વર્તવાને કબુલ થઇશ તો આ ભોગોના જે તું સુખ ભોગવતો હતો તેથી અધીક સુખ ભોગવવાને ભાગ્યશાળી થઇશ.

અદ્ભુતની—જો જરા સમજી જા, અને તારા હીન શત્રુ કણાધરની તમામ જાદુ? ગુપ્ત બાતમી આપવાનું વચન આપે, એક ક્ષણમાં તારી બળી ગયેલી નગરીને ઠેકાણે એક નવીજ અમરાપુરી વસાવી આપું.

કનકસેન—હું મારા મોત સીવાય બીજા કશા લાભની પરવા રાખતો નથી.

અદભુત—એ મુર્ખ રાજા ! જરા પણ વીચાર કર ! એક રાક્ષસના બચાવ માટે તારા પ્રાણની આહુતિ આપવાને કેમ તત્પર થાય છે.

કનકસેન—મારા સુખ માટે, શું મારા લાભ માટે મારા મીત્રનો નાશ કરાવવાને હું ઉમેદ થઇશ નહીં. નહીં, મારો પ્રાણ જતો હોય તો ભલે જાય. પણ તે નીચ કામ મારાથી કદી પણ બનારૂ નથી. તમારામાં સત્તા હોય તો તે ક્રુર રાક્ષસને શીક્ષા કરજો.

અદ્ભુતની—એ નઠારા માનવી જાતને લજવનાર હું તને ફરીને એકવાર કહું છું કે ચોથાલ ચુંટારાને કયા ખરે કઇ ગુફામાં રાખી છે તેજ ગુપ્ત માર્ગ બતાવ, નહી તો હમણાં આ તરવાર વડે તારા વડે તારા મસ્તકને ઉડાડી નાંખીશ.

કનકસેન—તારા જેવી હજારો મહાભૂતણીઓ પોતાનાં આયુધમાં હજારો નરવારો પાડી મારા શરીરનાં રાઇ રાઇ જેટલાં ટુકડાં કેમ કરી નાખતીઓ નથી, પણ કળાધરની ગુફા બતાવીશ નહીં તું તારા જેવા અંતઃકરણથી હમણાં મારી સાથે વર્તે છે તે હું સારી પેઠે સમજુ છું, પણ તે અબ્ધુત સમજતો નથી, તે પણ વખત જતાં સમજશે.

મહાભૂતની—નહીં બતાવીશ. આ તરવાર બતાવશે માટે તારૂં અધમપણું મુકી દે. તું મારે મારે અબધુત ગમે તેવી રીતે સમજાવીને છુટકી જવાની ઇચ્છા રાખનાર કામાંધ રાજા તને અબધુત મુકી દેશે પણ હું તો તને મુકનાર નથી.

કનકસેન—જો તું તારી તરવારની શક્તી ઉપર થઇ-થઇ નાચી રહી હોતો, પછી તરવારને કેમ અજમાવતી નથી. જા તારી તરવાર કળાધરની ગુફા બતાવશે.

અબધુત—ભગવતસીંહ ! હવે તમે શું જુઓ છો, તમારી સન્મુખ ઉભેલા ચંડાળને તમારી તેજી તરવારથી ઉડાડી મુકો.

અબધુતનો હુકમ થતાંજ ભગવતસીંહે ઝટ મ્યાનમાંથી તરવાર ખેંચીને કનકસેનનું મસ્તક ઉડાડી નાખ્યું મસ્તક ઉડાડતાની સાથે મસ્તક રજસ્થંભની ઉપર જઇ ચોટયું અને ખડખડ હસવા લાગ્યું.

આ સમયે કનકસેનનું મસ્તક ખુબ ખડખડ હસવાથી તે માટે અબધુતને શંકા થવાથી અબધુને મહાભૂતનીને પુછ્યું કે, અહો મહા-ભૂતની આ મસ્તક હસીને શું દર્શાવે છે ?

મહાભૂતની—હવે પછી તમારી માથે આવી પડનારા મહા ભયંકર પરિણામની અગમચેતી.

અબધુત—તે કોના તરફની મહા ભયંકર પરિણામ નિપજવાની અગમચેતી છે તે કહી શકવામાં તું સમર્થ છો !

મહાભુતની—ઓ ચતુર અબધુત ! હવે તે જાણી શકવા જેવો ગુહ્ય સમય રહ્યો જ નથી. માત્ર સાવધ રહેવાનીજ જરૂર છે. ચેત ચેત ચેત હેતી હું કે અબ તેરા નાશ કરનેવાલા બડા દેત્ય આતા હૈ.

એટલામાં ધરતી ધ્રુજવા લાગી, ધરતીના ધણધણાટથી સૂર્યનું તેજ ઝાંખું પડતું ગયું આકાશ શ્યામવર્ણું બનતું ગયું ને નિશિચરા-રમાં સર્વે દિશાઓ અંધકારથી ઘેરાઇ ગઇ, મેઘનાદે ગર્જના કરવાથી આકાશ ફાડી વીજળી બહાર નીકળી જવા લાગી, તેની સાથે પવને પણ પોતાની સત્તાને ચલાવવાને બાકી રાખી નહીં આ પ્રલયકાળ જેવો સમો જોઇને, અબધુતે ફરીને મહાભૂતનીને પુછ્યું કે, ઓ ભૂતની; આ શ્યો પ્રકાર છે ?

મહાભુતની—પૃથ્વી પાપનો ભાર ઝીલી ન શકવાથી, કંપી ઉઠી છે. અને તેના પડછાયે આકાશને ઘેરી લેવાથી, મેઘરાય ! ચપલા અને સમીર સર્વ કોપાયમાન થઇ ગયા છે.

અબધુત—એતો મહા ગંભીરતાની વાત કહેવાય ! આ પાપનો ભાર પૃથ્વી ઉપર કેમ ઓછો કરી શકાય, તેનો તું ઉપાય જાણતી હોઈશ?

મહાભુતની—તેટલી શક્તી હું ધરાવતી નથી, એટલે આ ભાર હું એ કુદરતનો ખેલ છે, તે કુદરતજ જાણી શકે, આપણાથી શું થઇ શકે એમ છે. જે થયું તે જોયુ, અને હવે પછી શું થાય છે તેજ માત્ર જોવાનું છે.

ધરતીના ધણધણાટથી, પવનના સપાટાથી, કંઇક પહાડો કંઇક ઝાડો તુટી પડી જમીનમાં ગરક થવા લાગ્યા. પશુ પક્ષીઓ પોતાના નિવાસ સ્થાનથી ભ્રષ્ટ થઇ ભયની ચીસો નાંખતાં પોતાના પ્રાણ બચાવવાને પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા, પણ તેઓનો તે પ્રયત્ન વ્યર્થ જ જાણી જય હરી ! જય હરી તારા બાળકોની રક્ષા કર. ચારે બાજુ

પડેલા અનીવાર્ય દુઃખનો નાશ કર, મહાપાપના પડછાયામાં બેસાઇ ગ-
એલા નિર્દોષને મુક્ત કર. તું ક્ષમાવાન છો, તું ભક્તવત્સલ છે. તારા
વગર અભાગા છોકરા કરવાને બીજો કોણ સમર્થ છે. આ પ્રમાણે અ-
સંખ્ય લોકોના મુખમાંથી ખરેખરી દીનવાણી નીકળી કેમ ન રહી
હોય એમ અબધુતને ભાસવા લાગ્યું. તેથી અબધુત ચમક્યો, ચોતરફ
પોતાની નજરને ફેંકી, પોતાની શક્તીને દોડાવી પણ તે વડે તે કાંઈ
પણ જાણી ન શક્યાથી તેનું હૃદય મેઘાચ્છાદિત આકાશની પેઠે ઘન-
ઘોર થઇ ગયું હતું પણ આ શું છે તેનો ખરો ભેદ જાણી ન શક-
વાથી અબધુત વધારેને વધારે ભયભીત બની બેશુદ્ધ થઇ ગયો આવી
બેશુદ્ધ દશામાં લથડીયા લેતા છતાં પોતાના શરીરનો પરવશ થવા ન
દેતાં તેણે મહાજ્ઞાનીને કહ્યું કે આ સામે હું તને ખરેખર કહું છું, કે
આ ધરતી કોર નથી, પણ કોઇ દૈત્યનો કોપ છે જો દેવો કોપ ક-
રતો શું માણસને બોલવા કે ચાલવા દેત? જોવા દેત માટે દોષ દેવો
એ દેવનો અપરાધ કરવા સરખો છે. તે પાપીઓનોજ સંહારી છે!
જે મહા અધમ, અને મહા પાપીઓ છે, તેને તે સર્વજ્ઞ શું જાણશે:
નથી તું મને ખોટું સમજાવે છે. તે હું કેમ સમજી શકાશે. પૃથ્વી
પાપના ભારથી કંપી ઉઠી નથી, પણ દૈત્યોનો અસુરો આવાથી કંપી
ઉઠી છે. ઓ મહાજ્ઞાની! તું માન કે ન માન પણ હું જે કહું છું તે
સર્વ સત્ય છે, અને તું જે કહે છે તે સર્વ અસત્ય છે. અફસોસ તારા
અંતરમાં હજી પાપ ભરેલું છે, તે અને તે પાપના તાપથી તું મારી
સાથે આવી રીતે વર્તે છે.

છતાં તારા તે કપટથી હું નીડર છું જાગૃત છું નિર્ભય છું તને
ફાવવા નથી દઇશ તારા પાપી સ્વાર્થને સાધવા નહીં દઇશ તારું એ
કપટ છે. તે હવે પણ સ્પષ્ટ રીતે જાણવામાં આવ્યા વગર રહેનાર

નથી, મસ્તક કેમ હસે છે તે હસતાં હસતાં શું સુચવે છે છે. તેની કલ્પના કરવાથી હું કહી શકવાને સમર્થ થયો છું કે આ અબધુત જેવી મારી દશા થઇ છે તેવી રંત જાણ હું જાણી દશા થશે તે હસું છું. ઓ ભુતની દૈત્યની દુશ્મની જાદુની પુતળી આ મારી કલ્પનામાં તને કંઇ અસત્ય જેવું લાગે છે?

તારી માયીક જાળને ફેલાવેલી તો નથી તારી ફેલાવેલી જાળના ટુકડે ટુકડા કરી નાખનાર આ મસ્તક છે, તે મસ્તકને પુછવાથી તે શું ખોટું કહેશે. નહી કહે હવે એનો એમાં શું સ્વાર્થ રહ્યો છે, તે દુનિયાની જંજાળની સાંકળમાંથી છુટી પોતાની ગતી કરવા માટેજ હસે છે, ગતી કરનારને શોધે છે, એમ હું માનું છું અને તેની ખાત્રી કરવા માટે હું તેને હવે પુછું છું તે તું સાંભળ (મસ્તક તરફ આંગળી રાખીને) ઓ મસ્તક તારી ગતી કરવાની જો તું ઇચ્છા રાખતું હો અને તારા પાપનું નિવારણ કરાવવાનું અને પીતૃઓના શ્રાપથી મુક્ત થવાની ઇચ્છા રાખતું હોય તો તું સત્યજ કહેજે તારા છેવટના સત્યથી, તારું તારણ થશે, અને તે તારણથી તારી સર્વ દુષ્ટ વાસનાનો પણ નાશ થશે, આ મારો તને આશીર્વાદ છે. માટે સાચુ બોલ?

તે તારો ઉચિત ઉદ્ધાર કરશે. તું જગતનિયંતાના કોપથી અને પણ મારા અને આ મહાભુતના કોપથી તું જરા પણ ડરીશ માં. હવે તારે ડરવાનું નથી, પણ વરવાનું છે, પ્રભુને મેળવવાનું છે, માટે સત્ય હોય તેટલુંજ કહેજે.

મસ્તક—ઓ અબધુત! અત્યાર સુધી હું તને મુર્ખ, પરાધીન અને પારકી શક્તીના આધાર ઉપર જીવન ગાળનાર અને દૈત્યોની ઇચ્છાનુસાર વર્તે છે, એવું હું સમજતો, તારું મસ્તક પણ છેદીને આ ખપ્પરની ઉપર આણી મારી આગળ મૂકશે તેથી હસતું હતું–

પણ નહી. હવે મારી ખાત્રી થઇ છે કે; તું પક્કો ધૈર્યવાન સત્ય અને અસત્યની પરિક્ષા કરનાર સંતપુરૂષ છે, જો તું દીર્ઘદ્રષ્ટી અને પટબુદ્ધિવાળો ન હોય તો તું મને હસવાનું ખરૂં કારણ પુછવાને કદી પણ ભાગ્યશાળી થઇ શકત નહી. અને મારા રૂણમાંથી મુક્ત થવા માટે હું મારા હસવાનું કારણ, હું તને કહી પણ કહી શકત નહી. આ ઉપરથી હું સીદ્ધ કરી શકું છું કે તારી ઉપર કોઇ અલૌકીક દૈવી શક્તીનો હાથ છે. તે આ મહાભુતની પણ જાણી શકી નથી. તે જાણી શકે તેટલી તેનામાં શક્તીજ નથી. માત્ર તેનામાં અસુર માયા ઉત્પન્ન કરવાની શક્તી છે, અને તે શક્તી વડે જગતને ત્રાસ ત્રાસ પોકરાવી રહી છે. હવે તેનો અંત નજદીક આવી ચુકો છે, અને તે સારી પેઠે જાણે છે. પણ મારા મસ્તકની પેઠે તેનું મસ્તક તમારા હાથ વડે છેદાય અને તે મારી આંખ જોઇ શકે એવી ઇચ્છાથી, અને મારી વાચાની શક્તીથી હું આ હાલતમાં બોલી શકું છું. અહા! આ મહાભુતની દૈત્યની દુતની પોતાનું દુષ્ટ કર્મ કરવા જતાં પોતે સપડાઇ ગયેલી છે. અહા આ મહાભુતની પોતાની જાદુઇ રૂપી સકળમાં તમને ફસાવવા જતાં પોતે ફસાઇ ગઇ છે. તે જોઇ મને બહુ હસવું આવે છે, મારા હસવાથી મહાભુતનીનાં કલેજાનાં કટકા થઇ જાય છે. આહા, એ મહા સંત પરમાર્થ પુરૂષ તમારો ભોગ લેવા માટેજ. આ મહાભુતનીએ પોતાની અસુરી માયાને ફેલાવેલી છે. આ મહાભુતની તમારી થઇ, મને સહાય કરનાર કમળધર જાદુગર અને કરણસીંહને મારવા માટે આ રણસ્થંભ રોપ્યો નથી? પણ જેનું વર્ણન કરી ન શક્યા તેવા બે શક્તીઓ માટેજ આ રણસ્થંભ રોપવામાં આવેલો છે.

અવધુત—(આ અર્થ લઇને) ઓ મસ્તક; તું પણ કંઇક અદ્ભુત શક્તી ધરાવે છે. તારી આ વિચિત્ર વાત સાંભળી તને તે જા-

જવાનો ઘણો લોભ થયો છે. તેથી હું તને પુછું છું કે તે બે વ્યકતીઓ કોણ ક્યાંથી શા માટે ક્યારે અહીં આવશે, આવ્યા પછી તે બે વ્યકતીઓ શું કરશે કોણ કેવી રીતે તે બે વ્યકતીઓનાં મસ્તકો કાપશે તે તું જાણે છે.

માટે હું તને ઇશ્વરનાં સપથ આપીને કહું છું કે એ બે વ્યકતીઓ સંબંધી જેટલું તું જાણતું હોય તેટલુંજ કહેજે. પણ અસત્ય કહી મને ભ્રમિત બનાવીશજ નહીં.

મસ્તક—ઓ અબધુત યઇ મને ઇશ્વરના સપથ આપીને જે સત્ય હોય તે કહેવાને ફરજ પાડી છે, તે ફરજ અદા કરવી કીંવા ન કરવા, તે માટે હું મુદલ બંધાયેલ નથી છતાં હું જાણું છું કે તેટલું કહીશ, પણ તે કહેવાથી મહા અનર્થ થશે તો પછી તમે શું કરશો.

અબધુત—ઓ મસ્તક? હું નથી મુર્ખ કે નથી બાળક! હું બીકણ નથ કે નથી બલહીણ? પણ હું સાહસ કર્મ કરનારો પુરૂષ છું સત્યનો શોધક છું. અસત્યને જાણનાર છું માટે ઓ મસ્તક! હું તને સ્પષ્ટ રીતે કહુ છું કે તે વ્યકતીઓનું વૃત્તાંત સાંભળવાથી મને કાંઇ પણ હાની થનાર નથી. બોલ જે વ્યકતીઓ અહીં આવનાર છે તે નર કે નારીઓ છે!

મસ્તક—તે નારીઓ છે.

અબધુત—તે કુંવારીઓ છે કે પરણેલીઓ છે!

મસ્તક—તે બંને કુંવારીઓ છે.

અબધુત—તે કયા કયા દેશના કયા કયા ચઢતા ઉતરતા રાજાઓની, કઇ કઇ કન્યાઓ છે, તે અને તેણીઓ પોતાનાં કયા કયા નામથી પોતાના વંશને દીપાવે છે!

મસ્તક—ને હું જાણતી નથી, પણ કરણસીંહનું મસ્તક જાણે છે.

અબધુત—તે તે કરણસીંહના મસ્તકને તો મહાભુતની ગળી ગઇ છે. તો તે મસ્તકના જવાબની આશા કેમ રખાય!

મસ્તક—ગળી જવાથી મસ્તકનો નાશ થયો નથી. પણ તેના પેટના મધ્ય ભાગમાં જેવું હતું તેવુંજ શકતીવાળું સજીવન બેઠેલું છે.

અબધુત—અહ! શું તું તે ખરૂં કહે છે!

મસ્તક—તો શું હું ખોટું કહું છું.

મહાભુતની—અરે કદી કે પેની દાઢની ચવાઇ ગયેલી વસ્તુઓ બચતીએ હશે કે શું શું કામ જુઠું બોલી અબધુતને અમીન બનાવે છે!

અબધુત—નહીં, તે જુઠું બોલતું નથી. પણ કરણસીંહના મસ્તકથી તને અને તારા દૈવગતિ મન્મથને કંઇક હાની થવાના સબબથી તું કરણસીંહનું મસ્તક ગળી ગઇ છે. પણ તે મસ્તક તારી દાઢથી ચવાઇ જાય એમ હું માનતો નથી.

મસ્તક—ઓ અબધુત તમે જેમ કહો છો તેમજ છે.

અબધુત—તો તે મસ્તક મને કેવી રીતે જવાબ દઇ શકશે? તેનું તું ખરૂં કારણ મને બતાવી શકીશ!

મસ્તક—ઓ અબધુત જો તમે મારા બતાવેલાં કારણો મુજબ વર્તવાને તત્પર થશો તો હું તે કારણ અવશ્ય બતાવીશ.

અબધુત—બતાવ! ઝટ બતાવ! ખચિત્ત તે પ્રમાણે વર્તવાને હું તૈયાર છું.

મસ્તક—ઓ અબધુત, જો તમે કરણસીંહના ધડને સ્વપ્ને અહીંથી ઉપાડીને, વીરપુરના કીલ્લાના દરવાજાના જમણી બાજુએ આવેલા એક મ્હોટા ગોખ આગળ સુવાડવાની અને ત્યાર પછી કરણસીંહનું મસ્તક પોતાનાં ધડ સાથે ચોટી ગયા પછી તના શબને તમે

અગ્નીસંસ્કાર કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેશો તો કરણુસીંહના મસ્તકને તમે જે કાંઇ પુછશો તેનો તે સંપુર્ણ રીતે ઉત્તર આપ્યા વિના રહેનાર નથી. એજ એનું ખરૂં કારણ છે.

અબધુત—ઓ મસ્તક; તારા કહેવાથી કરણસીંહના મસ્તકથી ખરી હકીકત જાણવાને માટે હું ઇશ્વરની સમીપ ઉભો રહીને પ્રતિજ્ઞા પુર્વક કહું છું કે ઓ કરણુસીંહના મસ્તક, તું જા મહાભુતનીનું મોં ફાડી તેના મુખની વચ્ચે રહીને હું પુછું તે જો તું ખરેખર મને કહીશ તો હું તારા શબનો મારા સ્વહસ્તે અગ્નીસંસ્કાર કરીશ અને જો હું ન કરૂં તો તારા શબની પેઠે મારૂં શબ અગ્નીસંસ્કાર વગર રઝળશે.

અબધુતની આ [redacted] પ્રતિજ્ઞા સાંભળતાંજ કરણુસીહનું મસ્તક મહાભુતનીના મુખ રૂપી ગુફાની વચ્ચે આવીને બોલ્યું કે: અહો અબધુત ધ્યાન દઇને સાંભળ હું કહું છું તે જે કાંઇ તું મને પુછે તેનો પ્રથમથીજ વીચાર કરીને પુછજે. વગર વિચાર્યું અને મને કહેવા લાયકનું નહી હશે તે તું જો મને પુછીશ તો હું કદીજ તેનો ઉત્તર આપનાર નથી.

અબધુત—તે માટે તું નિશંક રહેજે? આ રણુસ્થંભ કોના માટે રોપવામાં આવેલો છે.

કરણસીહનું મસ્તક—હવે પછી આ અઘોરી ભુમિ ઉપર જે બે વ્યકતીઓ આવનાર છે. તેનો નાશ કરવાને માટે આ રણુસ્થંભ રોપવામાં મહાભુતની અને તેના દહેત્વ પતિ મન્મથે જબરૂં ગોઠું ખેડ ગયા છે. શું મારા મુખથી કંઇ પણ વાત બહાર નિકળે નહી અને ઓ અબધુત તેથી તું સાવધ થઇ દૈત્યોની અઘોર માયાથી છુપી ન જાય. તેથી આ મહાભુતની મારા મસ્તકને ગળી ગઇ હતી. પણ મહાભુતની જાણતી નથી. કે તે આવનાર વ્યક્તીઓનો ભોગ લેવાને

જહાંએ તમારા કૈત્યોની કોમનો ભાગ આ રત્નસ્થંભને આપવો પડશે તેની શંકા મને આવી શકી નથી. અને હવે પછી પણ મને આવી શકનાર નથી.

અમ્રદ્ભુત—તે બાલીકાઓના નામ શું છે? તે કયા કયા દેશના કયા કયા રાજાઓની બાળાઓ છે. તે તું મને કહે.

મસ્તક—તે હું કહેનાર નથી. પણ એટલું તો કહીશ કે જ્યારે તું તારા દેશને નવ ગજના નમસ્કાર કરી. તારા દેશનાં દરવાજાની બહાર નિકળ્યો હતો તે વખતે કે પ્રાણદાન જે બાળાને પણ દાન દઇને, તે બાળાને તેને ઘેર મુકી તું જ્યારે તારે માર્ગે પડવાને તૈયાર થયો. હતો ત્યારે તે બાળા તારા સાથે આવવાને તૈયાર થઇ હતી. તે વખતે તું તેને તારી સાથે લઇ ન જતાં તેને તેં એમ કહ્યું હતું કે તું જો મને તારો કરી રાખવો હોય તો હું જ્યાં જઉં છું. ત્યાં આવીને મને શોધી લેજે. એટલું કહી તું તારે રસ્તો પડયો હતો, બોલ હવે તું તે બાળાને ઓળખે છે. તારા અંતઃકરણમાં વસેલી છે. તેનું તને કહી પણ સ્મર્ણ થયું છે. હું કહું છું કે વિલાસ સુંદરીની ચોટ તારા ચિત્તમાં ચોટવાથી તું તે બાળાને ભુલી ગયો છે. પણ તે બાળા તને ભુલી ગઇ નથી તને પોતાનો કરી રાખવા માટે પોતાના હૃદયરૂપી સ્થાન ઉપર બેસાડી નિરંજન રૂપે પુજન કરવા માટે તને તે શોધવા નિકળી છે. તારા કરતાં તે બાળાએ અધિક દુઃખ સહન કરી, દેવી શક્તીને રીઝવી છે. તે દૈવીક શક્તીની સહાયથી તને હવે પછી અલૌકીક સુખ પ્રાપ્ત થાય તે અર્થે તે એક મહાત્માની સેવા કરવા માટે નિકળી છે.

કનકાવતીને સોમાડે આવતાં તેને ભાન આવ્યું કે મારો વ્હાલો ગુણનીધિ માગધ દેશના જાદુગરનો જાદુઇ કીલ્લો તોડી વીલાસ સુંદરીને

જાધર જાદુગરના હાથમાંથી મુક્ત કરવા માટે કનકાવતી ગયો છે. તે નકાવતીમાં મારા પ્રાણનાથ ગુણનીધિનું શું થયું હશે તે જાણવા માટે અહી આવે છે.

અબધુત—આવ્યા પછી તે શું કરશે?

મસ્તક—કાજાધર અને મન્મથ દૈત્યની કૃતિથી જે માયા ઉત્પન્ન થશે તે માયાથી તમે બન્ને જણ કાંસાના પુતળા બની જશો. તે કાંસાના પૂતળા જોતાંજ, તે પોતાના મનમાં સમજી જશે કે આ બેમાંથી એક પુતળું મારા પ્રાણનાથ ગુણનીધિનું અને બીજું પુતળું તેના કોઇ એક સાથીનું છે. તે જોતાંનીવાર તે બાળા, બન્નેની ફેલાયેલી માયાનો પોતાની શક્તીથી મન્મથ દૈત્યને, અને તેની તમામ ફોજને નાશ કરી, તેની તે માયામાંથી તમને મુક્ત કરશે. તમે તમારા અસલ સ્વરૂપમાં આવતાંજ, તે બન્ને બાળાઓને તમે નહીં જોઇ શકો તેવી રીતે તે બાળાઓ અદ્રશ્ય થઇ જશે.

અબધુત—એ કરણસીંહના મસ્તક! તું જે હમણાં અગમ નિગમની વાતો કરે છે, તે વાતોની મને કેમ ખાત્રી થાય કે તે બાળા મને શોધવા નિકળેલી છે, અને મારે માટે દુઃખ સહન કરી શક્તીને રીઝવી છે. અને તેજ બાળા પોતાના પ્રાણ મને અર્પણ કરી ચુકી છે. કાંસાના આકારમાં બદલાઇ ગયેલું શરીર મારૂંજ છે, એમ ઓળખી કાઢીને મન્મથ નામના દૈત્યોની ફેલાયેલી માયાનો અને તેનો નાશ કરશે.

મસ્તક—જ્યારે મારૂં મસ્તક મહાભુતનીનાં પેટમાંથી નિકળીને મારા ધડ સાથે ચોટી જશે, તે વખતે મારૂં આખું શરીર પોતાની મેળે જમીનથી ઉંચુ જઇ ગોખની અંદર રહેશે, અને બાકીનું શરીર, અર્થાત શરીરનો ઉભો ભાગ જમીનપર રહેશે. ગોખમાં રહેલા શરી-

રનાં બાગ ઉપર તું જો તારા અસલ સ્વરૂપમાં ઉભેલો મને જો તો, તે તારી પ્રાણ પ્રીયા ખરી છે, અને તેને માટે મેં જે હમણાં જે વાત કહી છે તે પણ ખરી છે. એમ માન અને તું તેમ ન જો તો મેં જે વાત કહી છે ને બધી ખોટી છે. અને તેની શીક્ષાં બદલ મારા શરીરને તું જો અગ્ની સંસ્કાર નહી કરે તો તને ઇશ્વરના સમ છે.

અબધુત—(આશ્ચર્ય થઇને) ગોખની અંદર તારા પડેલા શરીર ઉપર હું ઉભો રહેવાથી તને શો લાભ થશે.

મસ્તક—ઓ અબધુત! પ્રાણને જે પોતાના પ્રાણ અર્પણ કરી ચુકેલી છે, જેને તું પ્રીય છે, અને તે પ્રેમી તે પોતાનાં પ્રાણથી વિ- છુટા પડેલા પ્રાણને શોધવા માટે નીકળેલી, મંતનીના પવિત્ર હાથનો તને સ્પર્શ થશે, તેના તે સ્પર્શથી અને તારા સ્પર્શથી મારો ઉદ્ધાર થશે. બસ હવે હું મારી જગાએ જઇને બેસું છું. અને કનકસેનનું મ- સ્તક જેમ તને કહે તે પ્રમાણે કરવાને તત્પર થાય. એટલું કહેતાની સાથે કરણસીંહનું મસ્તક પાછું મહાજુતનીનાં પેટમા ઉતારી ગયું.

કનકસેનનું મસ્તક—કેમ મહાજુતની! કરણસીંહના મસ્તકે જે દાંભ કહ્યું છે તે સત્ય છે કે, અસત્ય છે હવે તારા મન્મથ દૈત્યની કાલમરદાની તોપ આ સંતપુરૂષને, અને આ ભગવતસીંહને કંઇ કરી શકનાર નથી. જા પાપણી! જા! ધોબારી! તારો પણ અંત આવી ચુકયો છે, હવે વીચાર શું કરે છે? તારા મસ્તકનીજ માત્ર રાહ જોઉં છું.

અબધુત—મસ્તક! તારી વાણી સત્કાર કરવા જેવી છે, તારી વાણી સંત પુરૂષોના સત્યકાર્યને વીજય દેનારી છે. તારી સત્ય વાણીને ગંગાના જળ સમાન ગણી મારા મસ્તકે ચડાવું છું, છતાં તું જરા શાંત થા, અને શાંતથી જો! મહાજુતની પોતાની કાંરમીક માયાને કયાં સુધી ટકાવી શકે છે? તે જોયા પછી તેનો હું અવસ્ય નાશ કરીશ.

આ શબ્દોથી મહાસુવ્રતની મહા ક્રોધાયમાન થઇ જઇને, પોતાના ખડ્ગને હાથમાં લઇને મસ્તકના મોઢા ઉપર મારીને કહ્યું કે, આ ખડ્ગ ! પ્રાણનાશક ખડ્ગ ! તારા ધાથી આ મસ્તકને ત્વરાથી નાશ કરી નાખ ! જેના ટુકડાં પક્ષીઓ પણ ખાઇ ન શકે તેવી રીતે તેના કટકાં કરી, તેને તારી અગ્નિથી બાળી ભસ્મ કરી નાખ ! એટલું કહેતાની સાથે પોતાનાં ખડ્ગને મસ્તકના મોંઢા ઉપર જેવું મારવા જાય છે, તે જોઇને અચ્યુતે મહાસુવ્રતનીતો હાથ પકડી લઇને. કહ્યું કે, બસ કર ! દુરાચરણી બસ કર ! નીમકહરામ બસ કર ! વચનભંગી બસ કર ! તારી કરણીના ફળ ચાખવાનો તારો સમય આવ્યો છે તે સમયને આધીન થા તારા પાપે તને ફસાવી છે, માટે બસ કર ? કહું છું કે બસ કર ! તારૂં ખડ્ગ મસ્તકના કટકા કરી ભષ્મ ન કરતાં તારા જ મસ્તકને ઉરાડી નાખશે માટે ચેત ! તારો કાળ તને ચેતાવે છે તો પણ તું ચેતતી નથી.

મહાસુવ્રતની—ઓ નીચ ! તારૂં મુખ બંધ કર. તું મારી સાથે સુહૃદ વાત કરવા લાયક નથી, તું કોણ ! એક રખડતો રઝળતો ભિખારી બાવો ?

તારે વિલાસ સુંદરીનું સુખ મેળવવાને તત્પર થયો હો સાધુ વિલાસી નર્કનો વિલાસ ભોગવવો હોય તો તારે માટે નર્ક તૈયાર છે, પણ વિલાસ સુંદરીના સુખનો વિલાસ ભોગવવો મહા દુર્લભ છે, તે ભોગવવા લાયક તું નથી. જેનામાં હજારો હાથ જેટલું બળ હશે, જેનામાં અથાગ શક્તિ હશે અને જેનાથી જગત ભય પામતું હશે તેજ વીલાસ સુંદરીના સુખનો લ્હાવો લેશે.

તારૂં શું ગજુ છે તેનો તું તોલ કરી શક્યો નથી, તેનો તું વિચાર કરી શક્યો નથી. પણ તું કરેજ કેમ ? તારૂં કીસ્મત તારી

વીરૂદ્ધ છે, તે તારા કીસ્મતે તને અહીં સુધી પકડી આણ્યો છે, જો મારા ચરણની રજ ઉપાડી તારા મસ્તક ઉપર ચોર! હું તારા સર્વ અપરાધને ક્ષમા કરીશ.

અબધુત—હા? હા!? હવે મારી પુર્ણ ખાત્રી થઇ ચુકી છે કે, આ ભુમિ કેવળ દૈત્યોથીજ વસેલી છે.

તેમાં તો હવે કંઇ શક રહ્યો નથી. મારા શકને દુર કરનાર અને મરતકની વાતને સત્ય ઠરાવનાર ઓ દુરાચારણી, ઓ મહા પાપાણી? મહાભુતની તુંજ છે? તેથી હું તારો ઉપકારજ માનીશ.

મેં તને એકવાર તે ગુફામાં પ્રાણદાન દીધું છે, તેથી મારા હાથને અપવિત્ર કરવાને સંકોચાઉ છું, પણ તે પ્રેમ મૂર્તિ સંકોચાશે નહીં, તે તો અવશ્ય તારા અપરાધ બદલ તને શીક્ષા કર્યા વગર રહેનારજ નથી.

ઓ નિર્લજ! બેશરમ હૈયા ફુટેલ મહાભુતની? ઇશ્વરની અલૌકીક લીલાની નીંદા કરનાર, અને તેના ભાવીક ભક્તોની નીતિને ભ્રષ્ટ કરનાર, ભ્રષ્ટચારીણી હું મારા આપ સ્વાર્થને માટે, કે વિલાસ સુંદરીના સુખના વીલાસ માટે, બાવો બન્યો નથી. પણ નિર્દોષોનો ભોગ લેનાર તમારા જેવા દૈત્યોનો નાશ કરવા માટેજ આ અબધુતનો ભેખ બાંધ્યો છે, બાવો નથી પણ ક્ષત્રી છું.

તમે ભુમિને ભારરૂપ છો, નિર્દોષોના દુ;ખરૂપ છો, તેનો નાશ કરવો એજ ખરા ક્ષત્રીઓનો ખરો ધર્મ છે, માટે ઓ રાક્ષણી! તારા દૈત્યને તારા દૈત્યની ફોજને સત્વર બોલાવ! તારી માયાના અપુર્વ પ્રયોગને અજમાવ? કેમ ઉભી છે! શું જુવે છે? તારી પાપી આંખને એકદમ બંધ કર? તારા શીરને નીચે નમાવ! તું મારી સામે જોવા કે ઉભી રહેના લાયક નથી, (ભગવતસીંહને) ઓ વ્હાલા ભગવતસીંહ,

સંકટમાં ઢાલ રૂપ થઇ પડેલા ભગવતસીંહ! તમે ખરા ક્ષત્રી છો. ? તમારો ધર્મ શું છે તે તમે સારી પેઠે સમજો છો. તે ધર્મની ફરજ બજાવવાનું કામ તમારી તરવારને તમારા મ્યાનમાંથી બહાર ખેંચી આ મહાભુતનીના મસ્તક ઉપર મુકી દો, ઇશ્વર તમને સહાય કરશે, હમણાંજ હું આ ફેલાઇ ગયેલી દેત્યોની માયાનો નાશ કરું છું.

અબધુત એક ધ્યાનસ્થ થઇ જઇને પોતાના ઉપર પ્રસન્ન થયેલી દેવી શક્તીનું સ્મર્ણ કરવાથી, તે દેવી શક્તીએ તરત મહાભુતનીની માયાનો નાશ કરી નાંખ્યો. પોતાની માયાનો નાશ થયેલો જોઇ મહાભુતનીનો ચહેરો બદલાઇ ગયો અને તે થર થર ધ્રુજવા લાગી.

મહાભુતનીના તમામ મનનો રંગ બદલાઇ ગયેલો જોઇને, અબધુતે પોતાના ચીપીઆને જોરથી ગુમાવીને તે રણસ્થંભ ઉપર ઠોકીને કહ્યું કે,—તારા પેટની બળતરા ઓલવી નાંખ! તારા કાળસ્વરૂપને સંતાડવાને વાસ્તે પૃથ્વીમાં અર્ધો સમાઇ જા નહીં તો હમણાં તને બાળી ભસ્મ કરી નાંખીશ.

અબધુતની અગાધ શક્તીવાળો ચીપીઓ રણસ્થંભ ઉપર પડતાની સાથેજ, તે રણસ્થંભ ગર્જના કરતો અટકી જઇને, એકદમ અડધો પૃથ્વીમાં પેસી જઇને વચમાં થંભી રહ્યો.

આ જોઇ કનકસેનનું મસ્તક ખડખડ હસીને કહેવા લાગ્યું કે, પાપનાં કર્યાં હેવે વાગ્યાં. મહા ઘોર કર્મ કરતાં પાછું ફરીને જોયું નહીં તેનો આ બદલો તને મળી ચુક્યો છે તેનો સ્વાદ ચાખ. બહુ ચઢે તેજ પડે છે.

જો! તારા મહા દુષ્ટ કૃત્યના ફળને જો? ક્યાં ગઇ તારી માયીક શક્તી! ક્યાં ગયો તારો મન્મથ! ઓ નીચ?

બોલ હવે કોનો ભોગ લેવા ઇચ્છે છે! બેઠો છે કે દેવો છે.

લેવાની વાત મુકી દે પણ દેવાને તત્પર થા. હવે મારૂં પુરૂં વેર વસુલ કરવા માટે, તારા મસ્તકની સાથે મારૂં મસ્તક મુક્ત કરવાને કમારનું તકદીરમાં મારી રહેલું છે. એજ ઇચ્છા છે, અને તે પરીપુર્ણ કરવા માટેજ મારા મુખમાં બોલવાની શક્તી રહી રહી છે. ઓ અબધુત તે તું પુર્ણ કરજે.

ઓ અબધુત ! મારા વચનોને સત્ય માનીને મહાભુતનીને તું જે શીક્ષા કરવાને તત્પર થયો છે તે બદલ તારી ઉપર પ્રસન્ન થઇને હું તને સુચવું છું કે, જે છબી કળાધરે કરણસીંહને વીરપુરના દરવાજે ટાંગવાને આપી હતી, તે છબી, અને તેની સાથે પહેલી સોનાની પુતળી, જે તારા હાથમાં આવેલી છે, તે બંને વસ્તુનો તું સત્વર નાશ કરજે. ઓ અબધુત ! હવે તું સાવધ થા, મહાભુતનીના જાદુઇ પ્રયોગથી તેના મન્મથ નામના દૈત્યની ફોજ, કાલ મગરની, નાસની મહા ભયંકર તોપને લઇને આ તરફ આવવાને નિકળી ચુકી છે, તે આવે તે પહેલાં આ મહાભુતનીના મસ્તકને ઉરાડી દે.

અબધુત—ઓ મસ્તક ! તેં તારો છેવટનો સમય સુધર્યો છે. તેં તારી છેવટની ઘડીને ન બગડવા દેતાં, બહુ સંભળથી સાચવી રાખીને સુધારી છે તેથી હું તને ધન્યાવાદ આપું છું કે. ઇશ્વર તારા પાપની તને ક્ષમા કરશે. અને તે ક્ષમાથી તારા આત્માને શાંતી થશે. નિર્ભય રહેજે. (ભગવતસીંહને) ક્ષત્રી સીંહ શુંને શું જુઓ છો સમયને નિરર્થક જવા ન દેતાં, સત્વર મહાભુનનીના ધડથી તેના મસ્તકને જુદુ પાડી નાંખો.

મહાભુતનીના ગરદન ઉપર પ્રથમથીજ ભગવતસીંહે તરવાર મુકી રાખી હતી, તેનો ઉપયોગ કરવાનો હુકમ થતાંજ ભગવતસીંહે પોતાની તરવાર ઉચકી, તે જોઇને તે મસ્તકે કહ્યું કે ઓ અબધુત ! ભગવત-

સીંહની તરવારથી મહાજીતનીનું મસ્તક ઉડનાર નથી, પણ તમારા હાથથી ઉડશે.

અબ્દુલ—મસ્તકના કહેવા મુજબ ભગવતસીંહના હાથમાંથી તરવાર લઇને મસ્તકને પુછ્યું કે, ઓ મસ્તક! તારા શબને અગ્નિસંસ્કાર કોના હાથથી કરાવવાની ઇચ્છા રાખે છે તે તું કહે.

મસ્તક—કરણસીંહના શબની સાથેજ, મારા શબનો અગ્નિસંસ્કાર ભગવતસીંહે કરવો, કે જેના સ્પર્શથી મારો પણ ઉદ્ધાર થશે. અબ્દુલે કહ્યું કે, ઠીક છે, તારી ઇચ્છાનુસાર કરવામાં આવશે. એટલું કહેતાની સાથે અબ્દુલે મહાજીતનીનું મસ્તક છેદી નાંખ્યું.

મહાજીતનીનું મસ્તક જમીન પર પડતાની સાથે, કનકસેનના મસ્તકે, મહાજીતનીના મસ્તકની આગળ દોડતાં અટકાવીને તેના સાથે બાથંબાથડી કરવા માંડ્યું, બંને મસ્તક એકમેક સાથે જબરું યુદ્ધ કરતાં કરતાં આકાશ સુધી ઉંચે પહોંચી આકાશની પોલમાં રહેલાં કાદવમાં સમાઇ ગયાં અને તેની સાથેજ પૃથ્વીની બહાર રહેલો રણસ્થંભ પૃથ્વીમાં ગરક થઇ ગયો.

આ સમયે જે ત્રણ મસ્તક વગરનાં શરીરો પૃથ્વી ઉપર પડેલાં હતાં, અને તેનું માંસ ખાવાને અનેક પક્ષીઓ તેના ઉપર ભમી રહેલા હતાં, તેમાંથી બેના શબને ઉપાડી અબ્દુલ અને ભગવતસીંહ તારાપુરના દરવાજા આગળ મુકી આવ્યા. અને મહાજીતનીના શરીરને ત્યાં રહેવા દેવાથી માંસના ભુખ્યા પક્ષીઓ પોતાની ક્ષુધા શાંત કરવા માટે તેના શરીર ઉપર તુટી પડ્યાં.

ભગવતસીંહ—અહો પરમ પદ પૂજ્ય ગુરૂજી! આપની કૃપાથી માથે ગાજી રહેલા સર્વ ભયનો નાશ થયો છે તેની સાથેજ આ લીલાઓ જોવી બાકી રહી છે.

અબધુત—ભગવતસીંહ! હું તે ઉપમાં લાયક મુદ્દલ નથીજ હું તો એક કંકર સરખો છું, તમારા ચર્ણની રજ છું. તેને આવી ઉપમા ઘટે! મારી કૃપાથી તે ભયનો નાશ થયેલો સમજીને મને આવી ઉપમાઓ આપી, મને મીથ્યા અભીમાની બનાવવાનું ઉત્તેજન આપવા સરખું કંઇક પણ રહેશો નહીં, તે ભયનો નાશ કર્ત્તા હું નથી કે તમે નથી, પણ તે સર્વનો મહાન પિતા છે, તેના સામર્થ્ય આગળ આપણું સામર્થ્ય કંઇ ગણત્રીમાં છે, આપણે તો આ સંસારના અલ્પ કીડાઓ છૈયે. માટે તે સમર્થને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરો, હજાર વાર તેના ચરણમાં મસ્તકને નમાવો તે પાર ઉતારશે! તે બચાવશે! તે દૈત્યોના ત્રાસમાંથી મુક્ત કરશે. તેની સત્તા સબળ છે તે સત્તાવાન સત્તાધીશની આજ્ઞાનું પાલન કરો, તે પ્રમાણે વર્તો. બીજાને વર્તાવો તો તે ન્યાયવંત ન્યાધીશ તમને ન્યાય આપ્યા વગર હરગીજ રહેનાર નથી.

ભગવતસીંહ—તે તો સમર્થનો સમથ છેજ, તે ન્યયવંતને ન્યાય આપશે, તે સત્યવાદીના સત્યનું રક્ષણ કરશે. તે કાળનો કાળ છે દૈત્યનો સંહારી છે. અધર્મીઓનો નાશકર્તા છે, તેની આજ્ઞાને લોપનાર, તેના નિયમને તોડનાર, તેની મર્યાદાનો ભંગ કરનાર, ગમે તેવો બળવાન પ્રાણી હશે ગમે તેવા ક્રૂર સ્વભાવનો હશે, અને પોતાના ક્રૂર સ્વભાવથી અનેક નિર્દોષ લોકોને ત્રાય ત્રાય પોકરાવતો હશે, તેને ત્રાય ત્રાય પોકરાવનાર, અને તેના અપરાધ બદલ તેને શીક્ષા કરનાર તેજ મહાનનો મહાન જગત પિતા સમર્થ છે. તેની સત્તા આ જગત ઉપર ન હોત તો આ જગતમાં ઉત્પન્ન થયેલા મનુષ્યરૂપી રાક્ષસો આ જગતનો જગતના ધર્મનો, જગતના વહેવારનો નાંશ કર્યા વગર રહેતા નહીં. સત્તા છે. તે જાણવા છતાં, મનુષ્ય રૂપી રાક્ષસો પોતાનો ક્રૂર સ્વભાવ બતાવ્યા વગર રહેતાં નથી તેનો અનુભવ આપે લીધો છે.

મારા કુટુંબ રૂપી મારા બગીચામાં જે કમળો ખીલી નીકળ્યાં હતાં તે કમળોનો નાશ કરનાર ફગાધર જાદુગર છે, અને તે જાદુગર હાથથી ઉગી રહેલાં એક કમળોનો નાશ થતો અટકાવનાર આપ છો. માટેજ આપને એવી રૂપમાંથી બોલાવવામાંજ હું મારો ધર્મ સમજુ છું.

અબધુત—ભગવતસિંહ ! સમય બળવાન છે, સમય સમયનું કામ કર્યા વગર રહેનાર નથી. સમયના પ્રબળ આગળ મનુષ્યના વિચારો પાણીના પરપોટા જેવા છે. જે જે આ જગતમાં ફેરફાર થવા પામ્યા છે તે તે સમયના બળથીજ. જે જે આ જગતમાં ત્રાય ત્રાય વર્તાવ-નારાઓનો નાશ થયો છે, તે સમયના બળથીજ, સમય શીવાય કંઈ કંઈ થઈ શકતું નથી.

પ્રીય ભગવતસીંહ ! હવે અહીંથી ચલો તમરા મ્હેલમાં જઈએ, અને પહેલી છબી અને પુતળીનો નાશ કરી સર્વ ફોજની તૈયારી કરી રાખીએ, કે જેથી શત્રુને વળતો જવાબ વાળવાને ઠીક થઈ પડે.

આ બંને જણ ભગવતસીંહના મ્હેલમાં ગયા અને પહેલી છબી અને સોનાની પુતળનો નાશ કરી નાંખીને, વીરપુરના કીલ્લા ઉપર જબરા તોપો ચઢાવવાને લશ્કરના વડાને હુકમ આપી, બંને જણ બીજી ફોજને લઈ, વીરપુરના કીલ્લા ઉપર ચઢયા અને ત્યાં તે ફોજને અનુક્રમે ગોઠવી શત્રુની રાહ જોતા ઉભા.

એટલામાં મન્મથ નામના દૈત્યની એક જંગી ફોજ ધમધાણ મચાવતી, વીરપુર તરફ આવવા લાગી. આ ફોજના ધમધાણથી ઉડી રહેલી રજથી આકાશ છવાઈ ગયું. અને તેની ઘોર ગંભીર ગર્જનાથી સર્વત્ર મહા ત્રાસ વર્તાઈ ગયો. પવનના વેગને અટકાવી (ન) શકાય તેવા, વેગમાં દૈત્યની ફોજ ત્રાડ મારતી, આકાશ અને પાતાળને ગજાવતી

એક આંખના પલકારામાં ચપટી વગાડે તેટલી વારમાં વીરપુરને ઘેરી લઈ વીરપુરનો નાશ કરવા માટે, વીરપુરના કીલ્લાના જંગી દરવાજાની સન્મુખ કાળ મરકની નામ જંગી તોપ ગોઠવી છને ભયંકર સ્વરૂપ-વાળો, જેનું માથું બહુ પહોળું અને ઉંચું છે, જેનું શરીર જુના થયેલા વડના થડ જેવું જાડું છે. જેના હાથ હાથીની સુંઢજેવા લાંબા છે. જેની આંખો મ્હોટા કોઠા જેટલી મ્હોટી છે, જેમાંથી લાલ અ-ગની ઝરી રહ્યો છે. તે મન્મથ નામનો દૈત્ય વાંદરની પેઠે છલંગ મારી વીરપુરના કીલ્લાની રાંગ ઉપર ચઢી ગયો, અને જ્યાં અવધુત ઉભો હતો, ત્યાં જઈને અવધુતનો હાથ પકડી અવધુતને કહેવા લાગ્યો કે, ઓ ભંગીયા બોલ મારી પુતળી ક્યાં છે ?

અવધુત—હે દૈત્ય! તેને તેનું પાપ ગળી ગયું છે.

દૈત્ય—અંહ! તેને તેનું પાપ ગળી ગયું છે કે, તેનો તેં નાશ કરાવ્યો છે, તે સત્વર કહે. પણ જોજે બાવા તેની પેઠે તારું પાપ તને ગળી ન જાય ?

અવધુત—જે પાપી હશે તેને પાપ જરૂર ગળી જશેજ. તે તો તારા કરતાં ભરવાડનો છોકરો પણ સમજી શકે છે. તો પછી તું મને શું સમજાવવા નિકળ્યો છે. જરા છેટો ઉભો રહે, હાથ મુકી દેઈ પછી વાત કર.

મન્મથ—ઓ ચંડાલ! મારો ચોર હોઈને, ક્ષમા ન માગતાં, સામું મારું અપમાન કરે છે? બોરીંગના ઘરમાં હાથ ઘાલીને, બોરીંગનો તીરસ્કાર કરે છે! એક ભરવાડના છોકરા કરતાં પણ મને બેક સમજીને મારી અવગણના કરે છે! યાદ રાખ! બાવા હવે હાથમાં આવેલાને કેમ મુકીશ! મહાભુતનાંનું વેર, તેનું જે ઝેર આ આંખમાં ભરાયેલું છે તે ખાલી કર્યા વગર તારા હાથને કદી પણ છુટકાર નથી.

અમરકુત—ઓ ચોરના સરદાર ? ઓ ચંડાળના દીકરા ? તારા જેવા ચોરીઓ, કનકાવતીનગરીના જંગલમાં કંઈક રખડે છે, તે કેટલાકની ચોરીઓ જગતને [illegible] રૂપ થઈ પડ્યા છે, તે જગતના ખરેખર શીઘ્રરોગ પાપ છે. તેના પીડા રૂપ દૈત્યોથી હું ડરતો નથી. તેને નગણ્ય જાણતો નથી. અને તેના પકડાણાથી દુર રહેવામાં મારૂં એમ સમજું છું, માટે તું જે ઇચ્છાથી આવ્યો છે, તે ઇચ્છા પૂર્ણ કરવામાં અસમર્થ હો, તો પછી મારા જેવા બાવાનો હાથ પકડવાથી તને શો લાભ થનાર છે, જેની તારી મહાસુતનીને મારી હોય, તેને શોધી લે ? તે તને જવાબ આપશે. પણ આ બાવો તે માટે તને જવાબ આપનાર નથી. માટે કહું છું કે ઓ દુષ્ટ દૈત્ય મારા હાથને મુકી દે.

દૈત્ય—તું બાવો નથી, પણ તું દૈત્યોની જાતીને ભ્રષ્ટ કરનાર કોઈ મ્હોટો દૈત્ય છે તેથી તેં મારા જેવા દૈત્યની સામે બાથ ભીડી છે. તેંજ મહાસુતનીનો નાશ કરાવ્યો છે, તેંજ કનકાવતી નગરીને બાળી ભસ્મ કરાવી છે. તે કેવળ વિલાસસુંદરીને માટે, તું તે વિલાસ સુંદરીનો પ્રેમી છે, અને તે પ્રેમ પ્રદર્શીત કરવાને માટે, બાવો બનીને, બીજાને હાથે તારી આપનારાઓનો નાશ કરાવે છે, એ તો સત્ય છે. એમાં જરા પણ મીનમેખ જેવુ હું જોતો નથી. બે લ બાવા ? વિલાસ સુંદરીના કોમળ કંઠમાં તારો કઠોર હાથ નાંખવો છે કે મારી [illegible] મરદની તોપના ગળામાં હાથ નાંખવો છે. .

અમરકુત—શીયળ પાળનારી બાળાઓનાં અને ધર્માત્મા પુરૂષોનાં ધર્મનો નાશ કરનારા દૈત્યોનો નાશ કરવા માટે હું બાવો બન્યો છું. હું સનાતન ધર્મનો શુદ્ધ પ્રેમી છું અને તે પ્રેમની ખાતર, સનાતન ધર્મ પાળનારાઓની ઉપર સીતમ ગુજારનાર મનુષ્ય રૂપી દૈત્યોનો નાશ કરવાને આજે બાવો બન્યો છું, માટે ઓ દૈત્ય! વિલાસસુંદરીના

કોમળ કંઠમાં હાથ નાંખવાનો તું અભિલાષી છું, તે અભિલાષા પૂર્ણ કરવા માટે, તારી કાલ ગરદનીનો મને ભય બતાવે છે, પણ યાદ રાખ કે વિલાસ સુંદરીનું રક્ષણ તેનું શીલવ્રત કરશે, અને તેના તે શીલવ્રતનો ભંગ કરવાને ઉદ્યત બનેલાઓનો ભોગ આ તારી કાલ ગરદની તોપ લેશે. માટે ઓ દૈત્ય! તું મહા પાપી હોવાથી હવે તારો ઉદ્ધાર થઈ શકે એમ નથી. તારા પ્રાણ બચી શકે એમ નથી. માટે તું સાવધ થા. તારા જોરને, તારી માયીક માયાને ખુબ અજમાવ ? નહીં તો તારા પેટની ઉમેદ તારા પેટમાં રહી જશે, નહીં તો તારી આશા, તારા જીવમાં રહી જશે. તે આશા, તે ઉમેદ પૂર્ણ કરી લે, હવે હું તને મારી સન્મુખ ઉભો રહેવા દઈશ નહીં, માટે કહું છું કે, મારો હાથ મુકી દે! તેમાંજ તારી શોભા છે. તેમાંજ તારી આબરૂ છે, માટે સમજી જા નહી તો ટકાના ત્રણશેર જેટલો થઈ જઈશ!

દૈત્ય—ઓ ચંડાલ! તારા બાણરૂપી બોલ હવે હું સહન કરી શકતો નથી, તે મારી છાતી વીંધી નાખી આરપાર નિકળી ગયા છે તે તારા બાણરૂપી બોલ વિંધાયથી છાતીના ઝેરી ઘાને રૂઝાવવા માટે તારા રૂધીરનો એક પ્યાલો મને પીવા દે, તારી આંખને, મારા પગ નીચે એક વખત કચડવા દે, હવે નહી મુકું ? મારું વેર લઈશ. એટલું કહેતની સાથેજ તે દૈત્ય અબ્ધુતના અંગ ઉપર ધસ્યો, તે જોઈ અબધુતે તે દૈત્યના હાથમાંથી પોતાનો હાથ મુકાવી, તે દૈત્યને કમ્મરમાંથી પકડી કીલ્લાની નીચે ફેંકી દીધો.

પ્રીય વાચક! આ વારતાનો અધુરો રહેલો ભાગ વિલાસસુંદરી બાગો એ નામની વાર્તામાં વાંચવા કૃપા કરશો. આ નામથી મોકલી આપવામાં આવશે. મળવાનું ઠેકાણું—અમૃતલાલ રામચંદ્ર ભાગુંઠે બુ:સેલર ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

સમાપ્ત.

લંકા પતિ રાવણ કૃત

અર્ક પ્રકાશ.

મુળ સહીત ગુજરાતી ટીકામાં આ ગ્રંથ છે. આ પુસ્તકની હરીફાઇ કોઇ પણ પુસ્તક કરી શકે તેમ નથી કારણ જ્યારે બીજા પુસ્તકોમાં વિધવિધ ઔષધીઓના કવાથો, ચુર્ણો, આસવો, અરીષ્ટો, ઘૃતો, તેલો, ગુટીકાઓ, ભસ્મો કિંવા રસ, રસાયનો બનાવી છે ત્યારે આ ગ્રંથમાં તદન નવીન જ પદ્ધતિ એટલે દરેક ઔષધીનો અર્ક તૈયાર કરી તેની ચિકિત્સા કરવાની કૃતિ આપવામાં આવી છે. જાડા પાતળા સ્વરૂપમાં ચુર્ણ લેવાથી જે ફાયદા થાય છે તે કરતા વધારે ફાયદો સારી પેઠે કુટેલા ચુર્ણથી થાય છે તેમજ ચુર્ણ કરતા કવાથો વહેલો ફાયદો બતાવે છે અને ક્વાથ કરતાં અર્ક તાત્કાલીક ફાયદો બતાવે છે એ વાત જગજાહેર છે. આમાં હરડેનો અર્ક, બહેડાનો અર્ક, આમળાનો અર્ક, સુંઠનો અર્ક, આદુનો અર્ક, લીંડીપીપરનો અર્ક, મરીનો અર્ક, પીપળીમુળનો અર્ક, ચવકનો અર્ક, ગજપીપરનો, ચિત્રાનો, અજમાનો, અજમોદનો ખુરાસાની અજમાનો અર્ક, જીરાનો; કાળા જીરાનો, કલોંજીનો, ધાણાનો, વરીયાળીનો, સુવાનો, લાલ મરચાનો, મેથનો વગડાઉ મેથાનો, અસાળીયાનો, હીંગનો, વજનો, ખુરાસાની વજનો, કુલીંજનનો, મોટી ગાંઠની કુલીંજનનો, ચોપચીનીનો, ભીણીનો, મોટી ભીણીનો, વાવડીંગનો અર્ક, તુમરૂનો, વાંસ કપુરનો, સમુદ્ર શોષનો, જીવકનો, ઋષભકનો, મેદાનો, મહામેદાનો, કાકોલીનો; ક્ષીર કાકોલીનો; ઋદ્ધીનો, વૃદ્ધીનો,

જેઠીમધનો, જળ જેઠીમધનો, કપીલાનો, ગરમાળાનો, અરીઠાનાઓનો, શોધણનો, મીંઢળનો, શરનાનો, નાગદમણનો; ગરમરનો; તેજબળનો અર્ક; માલકાંકણીનો, કઠનો, પુસ્કર મુળનો, સ્વર્ણ ક્ષીરોનો, કાકડા શીંગનો, હાથફળનો નારંગીનો, પાષાણભેદ, ધાવડીના ફુલનો; મજીઠનો, કુસુંબનો, લાખનો; હળદરનો; વગડાઉ હળધરનો, આંબાહળદરનો. એમ ઘણી ઘણી વસ્તુઓના અર્ક અને તેમનો ઉપયોગ વીગેરે છે.

લગભગ ૧૩૯ વિષયોના સ્પષ્ટીકરણ છે. એજ કાગળ સુંદર છપામણ સાથે કિં. રૂ. ૨—૦—૦ પોસ્ટે ૬ આના જુદા.

નૃપતિ મદનપાલ વિરચિત

મદનપાલ નિઘંટુ

શુદ્ધ સરળ ગુજરાતી ભાષા ટીકા સહિત.

કોઇ પણ ઔષધિમાં શું શું ગુણદોષ રહેલા છે તે સારી રીતે જાણ્યા સિવાય જો તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો કારવણનો [illegible] નુકસાનજ થાય છે. અને તેથીજ પ્રાચીન કાળથી એક [illegible] ચાલતી આવે છે:—

> निघंटुना विना वैद्यो विद्वान व्याकरणं विना ॥
> अनाभ्यासे धानुष्क त्रयो हास्यस्य भाजनं ॥

નિઘંટુ (ઔષધોના ગુણદોષ બતાવનારા ગ્રંથો) નું અધ્યયન કર્યા સિવાય વૈદ્ય થવું, વ્યાકરણ જાણ્યા સિવાય વિદ્વાન બનવું.

પ્રેક્ટીસ–મહાવરો પાડવા સિવાય શસ્ત્રો પકડવાં એ ત્રણે જાણતો પ્રસંગ આવે હાંસીને પાત્ર થાય છે.

આ ઉપરથી માત્ર વૈદ્ય થવા ઇચ્છનારનેજ નહિ. પરંતુ કોઇ પણ રોગ માટે ઔષધ તરીકે ઉપયોગ કરવાની ઇચ્છા રાખનારા દરેક મનુષ્યને પણ વૈદકના કોઇ પણ અન્ય વિષયના ગ્રંથનું અધ્યયન કરતા પહેલાં નિઘંટુ ગ્રંથોનું અધ્યયન કરવાની કેટલી બધી આવશ્યકતા છે એ વાત આપને સ્પષ્ટ રીતે સમજાઇજ હશે.

મહાસાગરની માફક અનંત મનાતા સંસ્કૃત સાહિત્યમાં જેમ અન્ય વિષયોમાં અસંખ્ય પુસ્તકો છે તેમ નિઘંટુ સંબંધિનાં પણ અનેક પુસ્તકો છે. આ પુસ્તકમાં કેટલાંએક અત્યંત મોટાં તો કેટલાંએક અત્યંત સંક્ષિપ્ત છે, ત્યારે આ “ મદનપાલ નિઘંટુ ” સામાન્ય જન સમાજ તેમજ ચિકિત્સક ગણ એ સર્વેને એક સરખા રીતે ઉપયોગી થઇ પડે એમ હોવાથી સર્વમાન્ય છે અને તેથી હીન્દી, મરાઠી, બંગાલી વિગેરે ભાષાઓમાં તેનો સારો સત્કાર થયો છે, પરંતુ ગુજરાતી ભાષામાં તેની શુદ્ધ. સરળ ભાષા ટીકાવાળું પુસ્તક કોઇએ પણ પ્રકટ કર્યું નથી અને તેથી જો તે પ્રકટ થાય તો જન-સમાજને ઘણું ઉપયોગી થાય એમ ધારી સામાન્ય મનુષ્યોને પણ સમજાય એવી સરળ ગુજરાતી ટીકા સાથે અમારી તરફથી પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. આ પુસ્તકમાં ઔષધોપયોગી સઘળાં વૃક્ષો વેલીઓ રોપાઓ, ફળો, ફુલો વિગેરે કાષ્ટૌષધિઓ સોનું, ત્રાંબુ લોઢું વિગેરે સઘળી ધાતુઓ, ઉપધાતુઓ, રત્નો, ઉપરત્નો વિગેરે ખનીજ દ્રવ્યોના ગુણદોષો વર્ણવવા ઉપરાંત ખોરાકને લગતા સઘળાં અન્નો શાકભાજીઓ, માંસો મદિરાઓ, પાનાને હવા પાણી. મેલેજ (ચંપી).

તૈલમર્દન, દીનચર્યા, રાત્રિચર્યા વિગેરે આહાર વિહારની બાબતોના ગુણદોષ સંબંધમાં પણ જોઈતા અમૂલ્ય જ્ઞાનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ રીતે સર્વે મનુષ્યોને હમેશાં અત્યંત ઉપયોગી લગભગ આઠસો બાબતોના ગુણદોષોનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે, અને તેથી આ પુસ્તક દરેક મનુષ્યના ઘરમાં હોવું આવશ્યકીય છે. કિંમત પાકું પુઠું અને ગ્લેજ કાગળવાળી પ્રતિના, રૂા ૩) ત્રણ અને પાકું પુઠું પરંતુ રફ કાગળવાળી પ્રતના રૂ. ૨ાા) અઢી. પોષ્ટેજ આના આઠ જુદા.

ભવિષ્ય ફળ.

નવા વર્ષનો તેજીમંદીનો વર્તારો

આમાં ચૈત્રી સં. ૧૯૮૪ શાકે ૧૮૪૯ ની સાલનું ભવિષ્યફળ કે જેમાં રૂ, સુતર, અફીણ, ચાંદી, ઘઉં. અળશી, સરસવ, તલ, કલથી ગોળ, ચોખા, સોનુ, રૂપુ વગેરે દરેક વસ્તુની તેજીમંદી તારીખ વાર બતાવેલી હોવાથી વ્હેપારીયોને બહુજ ઉપયોગી છે. પ્રત્યેક નવા નવા વર્ષનું ભવિષ્યફળ એક મહિના અગાઉ એટલે ફાગણ માસમાં તૈયાર કરવામાં આવે છે. કિં. ૦–૬–૦ વિ. પી. થી ૦–૧૧–૦.

મળવાનું ઠેકાણું
મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટે. બુકસેલર.
ત્રણ દરવાજા. અમદાવાદ.

અમૃતસાગર.

જોધપુરના મહારાજા મહારાજા પ્રતાપસીંહજીએ ઘણા વૈદ્યો બોલાવી આ પુસ્તક પોતાની દેખરેખ નીચે તૈયાર કરાવેલા હોવાથી પ્રત્યેક માણસને તે ઘરમાં રાખવાની ખાસ જરૂર છે અને તેથી આ પુસ્તક અમૃતસાગર અથવા પ્રતાપસાગર એમ બે નામથી પ્રસિદ્ધ છે. પુસ્તક ઘણું સરળ અને સુલભ છે. ગ્લેઝ ઉંચા કાગળ પાકું પુંઠું કિ. રૂ. ૪ પોસ્ટેજ ૮ આના જુદા.

યોગ ચીન્તામણી—આ ગ્રંથ જૈનાચાર્ય શ્રી હર્ષકીર્તિસૂરીએ વૈદકના પ્રાચીન ગ્રંથોનું દોહનકરી રચેલો છે જેથી તેના દરેક ઉપાયો રામબાણ અને અત્યંત લાભદાયક છે. આમાં નાડી, મૂત્રપરીક્ષા, કાળજ્ઞાન, પાક બનાવવાની રીત, ચૂર્ણ, ગુટીકા, કવાથ, તથા તૈલાદી વિષયો તથા ગંધક, પારો, ચાંદી, સોનું, લોહ, ત્રાંબાદી શોધન મારણના ઉપાય, લેપ, મલમ, આસવ, કામનાપ્રકાર, આદી ઘણા અકસીર ઉપાયો આપવામાં આવેલા હોવાથી આ વૈદકનો સર્વોત્કૃષ્ટ ગ્રંથ છે.

રૂા. [illegible]

ધર્મ વિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, લાખુપોળ, અમદાવાદ.